

zenekar

2006/4

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XIII. évfolyam 4. szám

<http://www.hungorchestras.com/>

FOTÓ: NEUBAER RUDOLF

PARSIFAL A MŰVÉSZETEK PALOTÁJÁBAN (CHRISTIAN FRANZ, NÉMETH JUDIT, MATTI SALMINEN)

- Tragikus, botrányos mindaz, amit – az egyébként is használhatatlan – média-törvény következtelen, értelmetlen végrehajtása okoz
- Nagy szükség lenne moderátorképzésre
- Kultúrátámogatás a cívis városban

ZENEI KÖZÉLETÜNK

KALENDÁRIUM

4 | A közelmúlt és a közeljövő zenei hírei, eseményei.
(Összeállította: Pál Eszter)

MAGYAR ZENEI TANÁCS

Victor Máté ismét a Magyar Zenei Tanács élén

6 | Először éppen egy évtizeddel ezelőtt, 1996-ban választották meg erre a posztra, de akkor, mire letelt a három esztendő, úgy érezte, beleroppan a rengeteg teendőbe, az időnkénti szélmalomharcokba. Ezért Victor Máté nem is jelöltette magát újra, bár az eltelt években is figyelemmel kísérte a szervezet munkáját. Mostanra azonban úgy érzi, tapasztaltabb, megértőbb lett, s mivel már több szabad idő felett is gazdálkodik, úgy döntött, vállalja a jelölést. (Réfi Zsuzsanna)

DEBRECEN

Turi Gábor szerint együttesek növelhetik Debrecen megtartó erejét

8 | Akik mostanában megfordultak a cívis városban, mind-mind a lenyűgöző, új központról, az egyre pezsgőbb művészeti életéről, valamint arról mesélnek, milyen látványos eredményeket hozhat, ha egy képviselőtestület kiemelten támogatja a kultúrát. (Réfi Zsuzsanna)

Herboly Domonkos úgy véli, lelkileg már sikerült stabilizálniuk a társulatokat

10 | Debrecenben ettől az esztendőről kezdve jelentősen változik a zenei együttesek élete, hiszen közös igazgatás és művészeti vezetés alá került a Kodály Kórus valamint a Filharmonikus Zenekar. (Réfi Zsuzsanna)

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

Tokiótól Szombathelyig számos városban turnéznak a Nemzeti Filharmonikusok

12 | Remekül sikerült szezont tudhat maga mögött a zenekar, hiszen első teljes évadjukat töltötték új otthonukban, a Művészetek Palotájában, ráadásul az elmúlt időszakban a közönségüket is sikerült megkétszerezniük. (Réfi Zsuzsanna)

OPERA

Áll a bál az operában

14 | Az elmúlt hetek botránylistáját kétségkívül az Operaház vezette, ahol mostanában mindenről volt szó, csak éppen zenéről nem. A hónapok óta várható robbanás megtörtént, a sort Kovács János első karmester kezdte, aki május 3-án bejelentette lemondását tiltakozásul a tervezett létszám- és előadás-csökkentés ellen. (Pál Eszter)

RÁDIÓZENEKAR

Fischer Ádám a Wagner Napokkal a Rádiózenekart is reflektorfénybe állítja

16 | Különleges, fesztiválstílusban előadott Parsifal-produkciónak taposolhattak az érdeklődők 2006. június 10-én és 17-én a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A koncertek dirigense Fischer Ádám volt, akitől a Budapesti Wagner Napok ötlete is származik. (Réfi Zsuzsanna)

Szepesi János bízik abban, hogy a Rádiózenekar Mozart-sorozatának lesz folytatása

18 | „Saját kamaraegyüttesemben is állandóan tapasztalom, mennyire lényeges a műhelymunka, s tudom azt is, mostanában erre egyre kevesebb a lehetőség. Egy vidéki fellépésen a Rádiózenekar eljátszotta Mozart Grand partitúráját, olyan kiválóan, hogy ebből született az ötlet, be kellene mutatnunk egy Mozart-sorozatot.” (Réfi Zsuzsanna)

MARKETING-TRÉNING

A jó pap... No és mi?

19 | A Szimfonikus Zenekarok Szövetsége és a Művészetek Palotája egyre bővülő együttműködése keretein belül ez év tavaszától közös szakmai tanfolyamot indított neves külföldi szakemberek bevonásával. (Kovács Géza)

KÖZÖNSÉG-UTÁNPÓTLÁS

Solymosi Tari Emőke a komplex művészeti programot tartja legjobbnak

21 | Zenetörténeti, zongoratanári és kulturális menedzseri képzettségének egyaránt hasznát veszi a Pastorale családi hangverseny-sorozat előkészítésében, moderálásában. Solymosi Tari Emőke úgy véli, a jó műsorvezetés összetett feladat, amelynek rengeteg csínjában van, ezért is sajnálja, hogy itthon még nem indítottak moderátor-képzést. (Réfi Zsuzsanna)

Iván Gábor igyekszik minél színesebbé, érdekesebbé tenni a gyerekkoncerteket

23 | Szívesen szerepel, szeret mindenhol jókedvet varázsolni maga körül, ezért aztán nagyon élvezi, hogy a hangok világába vezetheti be a gyerekeket, és megmutathatja nekik a muzsika szépségeit. Iván Gábor ütőművész saját együttese, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar ifjúsági sorozatainak műsorvezetője és szerkesztője már több mint öt esztendeje. (Réfi Zsuzsanna)

KRITIKA

24 | A MÁV Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, és a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarának májusi koncertjeiről (Fittler Katalin)

Magyar hárfaversenyek CD-felvételén

25 | Felletár Melinda a 2003/04-es évadban hat magyar hárfaversenyt játszott, a Magyar Rádió háromrészes sorozata keretében. Közülük került négy kompozíció (három 1st recordingként, egy pedig magyar kiadványon először) a felvételre. (Fittler Katalin)

ZENETÖRTÉNET

„Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország...” – zenei gyökereink kései hajtásai

26 | Népies műdalaink legjava sok olyan hangulatútpust, stílusjegyet örözött meg, amelyek a régi magyar hangszeres táncmuzsikát jellemezték. Írásunk középpontjában ezúttal két olyan magyar népies műdal áll, amelyek dallama határainkon túl is ismert. (Rakos Miklós)

MŰHELY

Karl Böhm karmesteri tapasztalataiból

32 | A helyes hangolás – akárcsak a zenekar jó „hangolása” (minden vonatkozásban!) – kizárólag bajtársias megegyezés útján érhető el. (Fordította és közreadja: Boros Attila)

A huszonkettes

33 | 1960-ban készült el a Rádió másik „zenekari” stúdiója, a 22. (Építész tervezője Szende László és Nánási Sándor, akusztikai tervezője Dr. Tarnóczy Tamás.) Bár a stúdió eredetileg „zenekari” stúdiónak épült, valójában nem az, és a Rádiózenekar sem fogadta lelkesedéssel. (Ujházy László)

Egységben az erő

35 | Európai zenekarok hálózata – Az új európai zenekari szervezet potenciális takarékoság helyett, a „SymphoNet” kölcsönös támogatáshoz, cserelhetőséghez és nagy projektek létrehozásához szolidaritást és lehetőséget keres. Így az egyes zenekarok – önállóságuk feladása nélkül – a fejlődő nemzetközi zenei piac kihívásait jobban tudják állni. (Kirsten Liese)

EGÉSZSÉG

Ferde vonások

38 | Sok írás született már a testi egészség és a sikeres hangszerjáték összefüggéséről. Ezzel szemben a muzsikusokkal foglalkozó orvostudomány kevés figyelmet fordított a medenceferdülés problémájára. (Katharina Apostolidis)

MUSICAL LIFE

CALENDAR

4 | Musical news and events of the recent past and the near future.
(Compiled by Eszter Pál)

HUNGARIAN MUSIC COUNCIL

Máté Victor heading the Hungarian Music Council again

6 | First elected to the post of president a decade ago, in 1996, by the time his three years were over, Mr Máté felt he would break down under the strain of the immense task and of fighting at windmills. Even though Máté Victor did not run for nomination again, he has followed the work of the organization with interest ever since. Now he feels he has become more experienced and understanding, and as he has more time at hand, he has decided to accept the nomination.
(Zsuzsanna Réfi)

DEBRECEN

In Gábor Turi's opinion the ensembles of Debrecen may strengthen the town's retaining power

8 | Anyone who has visited the cívis town recently, will render account of its restored, new, fascinating centre, bustling cultural life and of spectacular achievements deriving from the particular emphasis the body of representatives puts on promoting and supporting culture.
(Zsuzsanna Réfi)

Domonkos Herboly means they have succeeded in stabilizing mentally the ensembles

10 | Starting this year, the life of the musical ensembles of Debrecen has changed considerably owing to the common management and artistic leadership of the Kodály Choir and the Philharmonic Orchestra.
(Zsuzsanna Réfi)

HUNGARIAN NATIONAL PHILHARMONIC ORCHESTRA

The National Philharmonic Orchestra tours several towns from Tokyo to Szombathely

12 | The orchestra has closed a splendid season. Not only has it been their first complete season spent on the new premises in the Palace of Arts, they have also been able to double the number of their audiences.
(Zsuzsanna Réfi)

OPERA

There is a big fight going on

14 | The scandals of the past weeks have been topped, without any doubt, by the Hungarian Opera where the matter of concern has been all but music these days. The months-long tension exploded on 3 May when the chief conductor János Kovács announced his resignation from his post to protest against the planned lay-off of artists and the reduced number of performances.
(Eszter Pál)

RADIO SYMPHONY ORCHESTRA

With the Wagner Days, Ádám Fischer also puts the Radio Symphony Orchestra into the limelight

16 | At the Béla Bartók National Concert Hall a special Parsifal production was staged, performed in festival style, on 10 and 17 June, 2006. The concerts were conducted by Ádám Fischer who the idea of the Budapest Wagner Days also originates with.
(Zsuzsanna Réfi)

János Szepesi is confident that the Mozart-cycle of the Radio Symphony Orchestra will continue

18 | "My own chamber ensemble strengthens me repeatedly in my conviction that workshops are essential, even though I am aware that there are less and less opportunities for it these days. At a concert by the Radio Symphony Orchestra in the country Mozart's Grand partita was played so perfectly that it gave rise to the idea of organizing a whole Mozart-cycle."
(Zsuzsanna Réfi)

TRAINING

It's never too late to learn ...

19 | As a result of the widening co-operation between the Association of Symphonic Orchestras and the Palace of Arts joint professional courses have been conducted from this spring on, with the participation of famous experts from abroad.
(Géza Kovács)

RECRUITING FUTURE AUDIENCES

Emőke Solymosi Tari advocates complex artistic programs

21 | In preparing and moderating the Pastorale concert series for families, she makes good use of her music historian, piano teacher and cultural manager qualifications. Emőke Solymosi Tari finds that being a good host is a complex task with a lot of ins and outs about it and regrets that the moderators' training has not started in Hungary yet.
(Zsuzsanna Réfi)

Gábor Iván tries to make concerts for children the most colourful and interesting possible

23 | He likes being in the limelight, spreading cheerfulness around him wherever he goes. He immensely enjoys introducing children to the world of sound and the beauties of music. The percussionist Gábor Iván has been editor and host to the youth series of his own ensemble, the Hungarian Telekom Symphonic Orchestra for more than five years.
(Zsuzsanna Réfi)

CRITICISM

24 | On the May concerts by the Budapest Concert Orchestra MÁV, the National Philharmonic Orchestra and the Budapest Philharmonic Orchestra.
(Katalin Fittler)

Hungarian harp concertos on CD

25 | In the 2003/2004 season Melinda Felletár played six Hungarian harp concertos in the Hungarian Radio's three-unit-cycle, four of which were recorded (three as first recording and one as first on Hungarian label).
(Katalin Fittler)

HISTORY OF MUSIC

"Hungary, you beautiful..." – the late sprouts of our musical roots

26 | The best Hungarian popular art songs have preserved several stylistic features and types of mood characteristic of early Hungarian instrumental dance music. The present article focuses on two Hungarian popular art songs with melodies known outside Hungary as well.
(Miklós Rakos)

WORKSHOP

On Karl Böhm's conducting experiences

32 | Proper tuning – just as the good "humour" (in every respect!) in an orchestra – can only be reached by means of comradeship.
(Translated and edited by Attila Boros)

The studio twenty-two

33 | The Hungarian Radio's other, twenty-second "orchestral" studio was completed in 1960 (architectural design: László Szende and Sándor Nánási, acoustic design: Dr. Tamás Tarnóczy.) Although the studio had originally been designed to be for "orchestral" use, in reality it is not and the Radio Orchestra has not given it an enthusiastic reception either.
(László Ujházy)

The force of unity

35 | The network of European orchestras
Instead of potential economy, the new European organization of orchestras called "SymphoNet" tries to achieve solidarity and to find possibilities for mutual support, exchange programs and large projects. In this way individual orchestras can better meet the challenges of the developing international musical market, without giving up their independence.
(Kirsten Liese)

HEALTH

Bent string players

38 | The number of writings on the relationship between a healthy body and playing in instrument successfully is enormous. Nevertheless, medical science dealing with musicians has paid little attention to the problem of pelvic curvature.
(Katharina Apostolidis)

94 ÉVES KORÁBAN HELSINKIBEN ELHUNYT ERIK BERGMAN, Finnország legnevesebb kortárs zeneszerzője, aki hazájában elsőként alkalmazta a tizenkétfokú hangrendszert.

ANGLIA, WALES ÉS SKÓCIA TIZENÖT VÁROSÁBAN ADOTT KONCERTET május folyamán a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara örökös tiszteletbeli főzeneigazgatója, Vásáry Tamás zenei irányításával, aki a műsorban zongoraszólót is vállalt. A rádiózenekar közel négy évtizede rendszeresen turnézik Nagy-Britanniában.

KADOSA PÁL-EMLÉKTÁBLÁT AVATTAK Budapesten a Március 15. tér 8. szám alatt, a Kossuth-díjas zeneszerző, zongoraművész egykori lakóházának falán. Az emléktáblát négykor Budapest Főváros Tanácsa nevében Schiff András zongoraművész és Schiffér János főpolgármester-helyettes adta át. Kadosa tanítványa volt többek között Jandó Jenő, Kocsis Zoltán, Kurtág György, Ránki Dezső és Schiff András.

A TAKÁCS QUARTET AZ EGYIK GYŐZTESE A 2006-OS BRIT AWARDS-nak, Nagy-Britannia legnevesebb klasszikus zenei díjának. A vonósnegyes az elismerést Beethoven kései vonósnegyeseinek felvételéért kapta.

VICTOR MÁTÉ ERKEL-DÍJAS ZENESZERZŐT VÁLASZTOTTA ELNÖKÉNEK XXII. Közgyűlésén a Magyar Zenei Tanács. A szervezet alelnöke újra Kovács Géza, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének társelnöke lett. A közgyűlés köszönetet mondott Csengery Adrienne leköszönő elnöknek, akit a sok éven át végzett munkájáért rendkívüli egyéni taggá választottak.

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE május 22-én megtartotta évi rendes (XIV.) közgyűlését. A beszámoló után a közgyűlés módosította a Szövetség alapszabályát és döntött a Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar felvételéről. Ezzel a tagszervezetek létszáma tizennégyre emelkedett.

MINDEN IDŐK LEGDRÁGÁBB HANGSZERE az 1707-ben készült „Hammer” Stradivari hegedű lett, amelyet a New York-i Christie's aukciós ház rekordáron, 3,5 millió dollárért, azaz több mint 700 millió forintért adott el.

DANIEL BARENBOIM KAPTA A GESCHWISTER KORN UND GERSTENMANN ALAPÍTVÁNY 50 000 EURÓ ÉRTÉKŰ BÉKE-DÍJÁT. A világhírű zongoraművész-karmester az izraeliek és palesztinok közti megbékélést segítő kiemelkedő munkájáért kapta az elismerést. Barenboim a Nyugat-Keleti Díván Zenekart 1999-ben Edward Saiddal, az azóta elhunyt palesztin irodalomtudóssal együtt alapította azért, hogy izraeli és arab muzsikuskok által közösen létrehozott produkciók szülessenek. Az együttessel bejárták a világot, Barenboim muzsikusként és politikai aktivistaként is meghatározó személyiséggé vált. Az elismerést korábban a Béke Nobel-díjas Simon Peresz volt izraeli miniszterelnöknek és Amosz Oz izraeli írónak is odaítélték.

A BUDAPESTI SZENT EFRÉM BIZÁNCI FÉRFIKAR KAPTA AZ ELSŐ DÍJÁT a XXV. Ortodox Nemzetközi Egyházzenei Fesztiválon Lengyelországban. A fesztivál történetében ez az első nem szláv nyertes kórus. A magyar együttes győzelme azért is kimagasló, mert az idei jubileumi versenyen csak a legjobbak vehettek részt.

TÖMEGES ÉTELMERGEZÉS TÖRTÉNT TÖBB BUDAPESTI TEÁTRUMBAN, az Opera, az Erkel, a Thália és az Operett Színházban, amelyek büfészolgálatát és személyzeti étkeztetését ugyanaz a cég, a Medúza Kft. látja el. Mindegyik színházból szalmonellafertőzés gyanújával kezelték munkatársaikat. Az ételmegezést tojásos nokedli okozta.

VIDNYÁNSZKY ATTILA RENDEZÉSÉBEN május 20-án tartották Wagner A nürnbergi mesterdalnokok című operájának premierjét a Magyar Állami Operaházban, ahol az Operaház dolgozóiból alakult sztrájkbizottság félórás figyelmeztető sztrájkot tartott az előadás kezdete előtt. Az Operaházban dolgozók azért döntöttek a sztrájk mellett, mert mint nyilatkozatukban fogalmaztak: „a Magyar Állami Operaház főigazgatója mint munkáltató súlyosan megsértette a jogszabályokban előírt kötelezettségeit azzal, hogy nem folytatott egyeztetést a szakszervezettel, illetve a közalkalmazotti tanáccsal olyan alapvető, a munkavállalók munkakörülményeit meghatározó dokumentumokról, mint az intézmény alapító okiratának tervezete, az intézmény szervezeti és működési szabályzata, és az ún. modernizációs program.” A sztrájkolók egyben felszólították egyeztetésre a főigazgatót.

FELAVATTÁK A MŰVÉSZETEK PALOTÁJA ÚJ ORGONÁJÁT május 22-én, amely Európa legjelentősebb, 92 regiszteres, 5 manuálos orgonája. Az új hangversenyeremi orgona csodálatos hangzását 470 fasípjának, 5028 ónsípjának és 1214 nyelvsípjának köszönheti. A hangszert április folyamán már a nagyközönség részvételével beavató koncerteken hangolták, vagyis azt kísérletezték ki, az orgona milyen beállításokkal szól a legjobban különböző méretű és felállású együttesekkel, az egyes szólóhangszerekkel és az énekhanggal. Az avató koncerten Baróti István, Elekes Zsuzsa, Varnus Xavér és Fassang László szólaltatta meg a csodálatos képességű hangszert, a hangversenyen a Danubia Szimfonikus Zenekart Lukács Ervin dirigálta.

KAPOSI GERGELY a Budapesti Kórus új vezető karnagya, a másodkarnagy Demjén András lett. Kaposi hat pályázó közül nyerte el a tiszteletet.

IRODALMI MŰVEK KÖRÉ SZERVEZTE KÖNYVEK CÍMŰ ÚJ BÉRLETI SOROZATÁT A PANNON FILHARMONIKUSOK, a négyrészes sorozatot a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyeremben tartják 2007 tavaszán. A négy koncert a Holt lelkek, A költő szerelme, a Teremtés könyve és a Peer Gynt címet viseli.

A PÁRIZSBAN ÉLŐ 90 ÉVES RÉV LÍVIA BUDAPESTEN KONCERTTEL ÜNNEPELTE SZÜLETÉSNAPIJÁT, amelyen a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztere nevében Benedek András közigazgatási államtitkár átadta neki a Pro Cultura Hungarica díjat.

A koncerten az ünnepelt művész is a zongorához ült, és a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok kíséretében, Ménési Gergely vezényletével Mozart d-moll zongoraversenyét adta elő hatalmas sikerrel.

MÁJUSBAN ÜNNEPELTE 83. SZÜLETÉSNAPOJÁT LIGETI GYÖRGY ZENESZERZŐ, akit ez alkalomból 27-én, az előestén a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben koncerttel köszöntöttek. A Ligeti-művek jeles tolmácsolói szólaltatták meg a darabokat: Keller András hegedűművész a Hegedűversenyt, Károlyi Katalin énekes és az Amadinda Ütőegyüttes az eredetileg számukra írt Síppal, dobbal, nádi hegedűvel című dalciklust, Csalog Gábor az Etűdök zongorára című művet, az UMZE pedig a Kamarakoncertet adta elő. A Nobel-díjas Kertész Imre, Ligeti nagy tisztelője is a színpadra lépett, aki írásainak részleteivel köszöntötte a zeneszerzőt.

A BARTÓK BÉLA NEMZETI HANGVERSENYTEREM, a Fesztivál Színház és a Ludwig Kortárs Múzeum otthona, a Művészetek Palotája nyerte az építészeti szakma legkiemelkedőbb nemzetközi elismerését, a FIABCI Prix d'Excellence 2006. évi díját a május 29-én Bangkokban tartott ünnepélyes gálán. A kitüntetést a szakma Oscarjának is nevezik.

KOCSIS ZOLTÁN IDÉN IS MEGTARTOTTA SZÜLETÉSNAPI JÓTÉKONYSÁGI KONCERTJÉT a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben május 30-án. Az 54 éves zongoraművész karmester még 1990-ben tett ígéretet arra, hogy minden évben saját születésnapján jótekonysági hangversenyt ad, amelynek teljes bevételét a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat javára ajánlja fel. Idén Mozart-műsorral készült, a Solti György Kamarazenekarral valamint Koppándi Jenő hegedűművésszel közösen lépett színpadra.

LELEPLEZTÉK AZT AZ OLASZ MŰVÉSzt, AKI A PÁPA ORGONISTÁJÁNAK ADTA KI MAGÁT. Massimiliano Muzzi május végén Németországban bukott le, korábban Amerikában, Ausztráliában és Európa-szerte turnézott, és mindenhol ünnepelte a közönség. Valójában 1989 óta James Edward Goettsche amerikai orgonaművész a Vatikán zenésze, aki Muzzi bocsánatkérése ellenére sem zárkózott el a jogi lépésektől.

GYŐRIVÁNYI RÁTH GYÖRGY LETT AZ OPERAHÁZ MEGBÍZOTT FŐZENEIGAZGATÓJA, megbízatása a közeljövőben kiírásra kerülő pályázat eredményhirdetéséig tart. Győriványit – aki 2001 tavaszától bő egy éven át már ellátta ezt a feladatot – azután kérte fel erre a posztra Hegyi Árpád Jutocsa, az Operaház főigazgatója, hogy Kesselyák Gergely lemondott tisztjéről az eredetileg tervezett előadások számának drasztikus csökkentése miatt. Május elején ugyanebből az okból szintén lemondott első karmesteri posztjáról a Kossuth-díjas Kovács János karmester is, Keveházi Gábor balettigazgató pedig nyílt levélben lemondásra szólította fel a főigazgatót, amiért fegyelmi eljárást indítottak ellene.

BUDAPESTEN IS KONCERTEZIK AZ IDÉN ALAKULT KODÁLY-BARTÓK IFJÚSÁGI VILÁGZENEKAR, aminek létrejöttéről korábbi számunkban már beszámoltunk. Bejelentették: a tizennyolc ország fiataljaiból álló együttes július 16-án a XV. Jubileumi Budafest Nyári Zenei Fesztiválon, a Belvárosi Nyári Szimfonikus Koncertek sorozatában a Szent István Bazilika előtt lép fel a fiatal Farkas Gábor zongoraművész közreműködésével és Vásáry Tamás vezényletével. A zenekar célkitűzése, hogy a névadó Kodály és Bartók legalább egy-egy művét folyamatosan repertoáron tartsa. A Bazilika előtti hangversenysorozaton mellettük a MÁV Szimfonikus Zenekart, a Rádiózenekart, a Magyar Telekom, valamint a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekart hallhatjuk.

LÁTHATÓ ZENE CÍMMEL NYÍLT KIÁLLÍTÁS A TEMI FŐVÁROSI MŰVELŐDÉSI HÁZBAN Gink Károly fotóművész munkáiból, amelyeket Bartók Béla művei alapján készített. A látlat része a Sérült testben ép lélek 2006 programsorozatnak, mivel azt elsősorban siketek számára tervezték, hogy ők is képet alkothassanak Bartók zenéjéről.

FRIEDRICH GULDA MAGYARORSZÁGON EDDIG MÉG BE NEM MUTATOTT Versenymű gondokára és fúvós zenekarra című művét adta elő a MÁV Szimfonikus Zenekar és Mérei Tamás csellóművész június 2-án a Zeneakadémián Gál Tamás vezényletével. A darab rendkívül népszerű világszerte, sajátosságai miatt azonban, mivel koncertteremben a csellót kieroósítve kell megszólaltatni, és így igazi hangszíne nem érvényesül, csak ritkán játsszák élőben.

ELSŐ ALKALOMMAL RENDEZIK MEG BUDAPESTEN A WAGNER NAPOKAT A MŰVÉSZETEK PALOTÁJÁBAN. A várhatóan mostantól évente megrendezett esemény június 10-én és 17-én indul a Pasifal különleges látványelemekkel gazdagított, félig szcenírozott előadásaival. Jövőre a Rajna kincse és A Walkür, 2008-ban pedig a Siegfried és Az istenek alkonya folytatja a sort. A sorozat művészeti vezetője és az előadások dirigense Fischer Ádám. A Wagner Napok alkalmából neves énekesek látogatnak Budapestre, többek között Matti Salminen, Christian Franz és Günter von Kannen. A június 17-i hangversenyt a Bartók Rádió élőben közvetíti, a sugárzásban a kanadai, koreai, ausztrál és a portugál rádió is részt vesz. Az előadást a 80 éve született Kroó György zenetörténész és Wagner-kutató emlékének ajánlják fel az előadók.

MÁSODIK ALKALOMMAL RENDEZIK MEG A PÉCSI NEMZETKÖZI ZONGORAVERSENYT LISZT FERENC EMLÉKÉRE június 17-30-ig. A versenyt a bécsi Bösendorfer zongoragyár támogatja, amely több hangversenyzongorát is biztosít a résztvevőknek. A negyedik fordulóban zenekari kísérettel mérik össze tudásukat az indulók, akiket a Pannon Filharmonikusok kísérik Hamar Zsolt Liszt-díjas karmester vezényletével.

SIMÁNDY JÓZSEF, A VILÁGHÍRŰ TENOR IDÉN LENNE KILENCVEN ÉVES. Ebből az alkalomból több ünnepi eseményből álló sorozatot szerveznek, amely Balatongyörökön, Simándy kedvelt nyaralóhelyén indul, ahol ma is ápolják az operaénekes emlékét. A helység Simándy sétányán július 30-án avatják fel a művész mellszobrát, Kelemen Kristóf szobrászművész alkotását. Az eseménysor Simándy születésének évfordulójáig, szeptember 18-ig tart, s ennek keretében többek között az operaénekes szülővárosában, Kistarcsán felállítják a művész életnagyságúnál nagyobb bronzszobrát, amely Bánk bán szerepében ábrázolja őt. A Hungaroton új válogatás CD-vel készül az évfordulóra.

A JÚLIUS 26-ÁN INDULÓ BAYREUTHI FESZTIVÁLRA már eddig közel félmillió jegyigénylés érkezett, noha ezt kizárólag írásban, fax és email mellőzésével vagy személyesen lehet megtenni. Ez több mint kilencszereze az egy hónapos Wagner-sorozat 54 ezres kapacitásának.

Összeállította: Pál Eszter

„Tragikus, botrányos mindaz, amit – az egyébként is használhatatlan – médiatörvény következtelen, értelmetlen végrehajtása eredményez!”

Victor Máté ismét a Magyar Zenei Tanács élén

Először tizenhárom évvel ezelőtt, 1993-ban választották meg erre a posztra, de akkor, mire letelt a három esztendő, úgy érezte, beleroppan a rengeteg teendőbe, az időnkénti szélmalomharcokba. Ezért Victor Máté nem is jelöltette magát újra, bár az eltelt években is figyelemmel kísérte a szervezet munkáját. Mostanra azonban úgy érzi, tapasztaltabb, megértőbb lett, s mivel már több szabad idő felett is gazdálkodik, úgy döntött, vállalja a jelölést. Az Erkel Ferenc-díjas zeneszerzőt, muzsikust, zenei rendezőt és szerkesztőt, a Zenész KÖR ügyvezetőjét 2006. május 18-án, a Magyar Zenei Tanács XXII. közgyűlésén választották meg ismét három esztendőre a szervezet elnökének.

– Pedig talán most még nehezebb a zenei szakma helyzete, mint tíz évvel ezelőtt...

– Én inkább azt mondanám, most mások a problémák, mint a 90-es évek elején. Az akkori esztendők egyébként roppant izgalmasak voltak, hiszen egy új társadalmi szerkezetben kellett nekünk, muzsikuskoknak, megkeresni a helyünket. Az átalakulások minden szakmát érintettek, s rengeteg dolog dőlt el hosszú távra...

– Most, újonnan kinevezett elnökként, melyek lesznek az első teendői?

– Már részt vettem egy művész szervezetek közti megbeszélésen, amelyen szóba került a művész-státusz, a művész-törvény kérdése. Nagyon sokat segítene, ha ebben az ügyben történne végre már némi előrelépés... S engem borzasztóan zavar az is, hogy a művészeti élet támogatása nincs törvényileg szabályozva, hanem mindig, minden attól függ, ki van éppen döntési pozícióban, és kinek milyen az érdeklődési köre. Eközben az együttesek ma is a legnagyobb részt állami támogatásból élnek, s költségvetésük elenyésző százaléka származik csak szponzor-pénzekből. Törvényi szabályozással, állami akarattal úgy vélem, jobban lehetne a magántóktét is arra inspirálni, vállaljon sokkal nagyobb szerepet a mecenatúrában... Maga a Zenei Tanács is azért született, hogy a demokrácia ne csak mindig újabb négy és négy évre szóljon, s a szakmai szervezettel folytatott egyeztetés, párbeszéd folyamatos legyen. Hiszen a demokrácia lényege éppen az, hogy a döntés az érintettekhez minél közelebb történik.

A rendszerváltást követően a zenésztársadalom felkészült az új működési modellre, az állandó párbeszédre. Sajnos, ezt azonban ez elmúlt években ritkán használták ki. Úgy tűnik, a politikai vezetés nem szívesen adja ki a kezéből a döntést... Pedig a Zenei Tanács igazán rengeteget segíthetne abban, hogy bármilyen döntés, pénzelosztás kapcsán először a szakmán belül kerüljön sor az egyeztetésre. Ráadásul a mi szerveztünk 44 egyesületi, 11 társult és 11 rendkívüli egyéni tagot tömörít, a hangszerészekről kezdve a hanglemezzkiadókig, az egyházzeneszektől egészen a népzeneészekig valóban az egész zenész társadalmat képviseljük. A zenészek pedig tudják, hogy tágabb körben, hosszabb távon igenis egymásra vannak utalva, s az értékrenddel, az egyes intézmények, együttesek teljesítményével is teljesen tisztában vannak. Szeretném, ha a jövőben a szervezetünket valóban bevonnák az érdemi döntésekbe!

– Mi a véleménye a napjainkra egyre aggasztóbb méreteket öltő közönségfogyásról, és -előregedésről?

– A Zenei Tanács nemrégiben készített egy felmérést a fiatalok zenehallgatási szokásairól. A napokban próbálom magam is átrágni magam ezen az anyagon, ami egyelőre még csak számokból áll, és mielőbb szükség lesz arra, hogy az adatokat feldolgozzuk, s programpontokká alakítsuk. Ennek kapcsán nagyon szeretnék később vitasorozatot is indítani arról, hogy hol tartunk most, hogyan tovább, és mibe kapaszkodhatnánk a jövőben. Ezeket az eszmecseréket egyébként ősztől rend-

szeressé akarom tenni, ezzel is át kívánom kissé alakítani a Magyar Zenei Tanács működését. Lényegesnek tartom, hogy a szervezet a jövőben műhelyként működjön, s az ilyen jellegű viták rendszeressé váljanak. Így ugyanis lenne végre alkalom arra, hogy a különböző gondokat, problémákat megbeszéljük, kitárgyaljuk egymás között. Ezt a folyamatos, belső szakmai párbeszédet nagyon hiányoltam eddig.

– Mint egy „ernyőszervezet” vezetője, mennyire kíván a tagszervezetek véleményére támaszkodni? Vagy inkább önálló elképzelései, saját programja képezi majd a munkája alapját?

– Mindenképpen a tagszervezetek szószólója kívánok lenni, olyannyira, hogy a következő hetekben, hónapokban konzultálni akarok mindegyikkel, és meg akarom ismerni az őket foglalkoztató problémákat. Szeretnék minél alaposabban, minél szélesebb körben tájékozódni. A felmerült gondokról pedig ősztől rendezünk majd vitákat, s ezeken természetesen magam is részt veszek. S talán nekem is lesznek olyan gondolataim, észrevételeim, amelyek másnak eszébe sem jutnak... De persze meggyőzhető vagyok. Attól ugyanis, hogy én vagyok az elnök, még nem gondolom azt, hogy mindenkinél okosabbá is váltam... Problémás pontokból, pedig biztosan akad majd bőven, hiszen a zene az egyik legnehezebb terület, szerencsére viszont muzsika nélkül nincs emberi lét.

– Az ének-zeneoktatás az utóbbi időben egyre jobban kiszorul az iskolákból. Ön szerint emiatt mennyire válik lényegessé,

hogy több iskolás gyerekeknek szóló hangversenyt rendezzenek, és hogy változzanak a műsorszerkesztési elvek?

– Éppen a múltkor olvastam a német rádió egy kiadványát, amely arról szól, hogy a zenei ízlés húsz esztendő korra kialakul, ekkorra a gyerekek befejezik a zenei stílusok közötti tájékozódást, s ezért aztán a hatvanévesek is azt a muzsikát hallgatják, amelyet ifjúkorukban megszerettek. Ezért is nagyon lényeges, hogy a fiatalokkal meg tudjuk-e szeretetni az igényes muzsikát. Fontos hát, hogy a zenével való találkozásaik élményszerűek legyenek. Azt pedig az oktatás hibájának tartom, hogy elvontan, túlzott tudományos igénytelenséggel igyekszünk őket ebbe a zenei világba bevezetni.

– *S bár a Kodály-módszer igazán kiváló, lehet, hogy időnként ki kellene próbálni mást is, például lehetne az Orff-módszerrel is zenét tanítani...*

– Igen, s talán ez a módszer a mai gyerekek számára érdekes is lenne. Úgy vélem, a zenepedagógia is komoly változtatásokra szorul. A digitális technika megjelenésével a zenehallgatási szokások gyökeresen megváltoztak. Magának a muzsikának a szerepe az utóbbi harminc-nyolcvan esztendőben komoly átalakuláson ment át. Ezt azonban sajnos, nem követi a zeneoktatás...

– *De emellett az sem szerencsés, hogy az énekórák száma is egyre csökken, sőt lehet, hogy előbb-utóbb teljesen kikopik a tanrendből...*

– Nem biztos, hogy ezeket a foglalkozásokat éppen énekóráknak kellene nevezni, lehet, hogy művészetekkel való foglalkozásnak vagy érzelmi nevelésnek. S nem az óraszám növelésén, csökkentésén múlik feltétlenül minden. Ne hegyezzük ezt ki csak és kizárólag a zenére. S ne vegyük túlságosan komolyan. Néha ugyanis még én magam is fészengek, amikor egy zsöllyében, mereven ülve kell olyan jó ritmikus muzsikát hallgatnom, mint egy Bach-szvitet, amelyre legszívesebben mozognék, vagy akár táncra perdülnék. A zeneoktatásban meg kell találni a megfelelő hangnemet. Ezt egyébként éppen *Lukács-házi Győző* kollégám Bon-bon matinéi bizonyítják, ahol a kicsik óriási élvezettel merülnek el a muzsika világában. A gyerekek már csecsemő korában maga is gügyög, dallamokat talál ki, ritmikusan ismétél szövegeket. Alkotónak születik.

Victor Máté

1945-ben született Budapesten.

1959–63-ig a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolán tanult zeneszerzést Sugár Rezsőnél. 1963–68-ig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola növendéke volt. Ezután három szemesztert a Varsói Zeneművészeti Főiskolán hallgatott Grazyna Bacewicz és Włodzimierz Kotonski mestereknél.

A Magyar Rádiónál 1970 óta dolgozik zenei rendezőként.

1971 és 76 között elsősorban rock- és popzenével foglalkozott. 1972-ig házi szerzője és aktív muzsikusa tagja volt a Non-Stop együttesnek, majd néhány évig szólístaként szerepelt. Írt színpadi, televíziós és filmzenéket.

1980-81-ben a Magyar Televízió Könnyűzenei Osztályát vezette. 1981–86 között a Magyar Rádió „Fiatalok Popzenei Műhelye” elnevezésű tehetségkutató rovatának lett a szerkesztője, zenei rendezője. 1985-ben Erkel-Díjat kapott. 1990-ben megszervezte a könnyű-, önkifejező- és rockzenészek szakmai szervezetét, a Zenész KÖR-t, melynek máig a vezetője.

1994-ben a Magyar Rádió Könnyűzenei Produkciós Szerkesztőségének vezetőjévé nevezték ki. 1996-tól ugyanitt vezető szerkesztőként dolgozik. Ugyanebben az évben zenei rendezőként eMeRTon díjat kapott. 1999-ben Fényes Szabolcs-díjjal tüntették ki. 2002-ben 2. fagott-concertojáért ismét – ezúttal zeneszerzői – eMeRTon-díjat kapott. 1999-től a Kőbányai Zenei Stúdióban klasszikus zenetörténetet és formatant tanít.

Hagyni kell őt játszani, s játékosan kell a muzsikát is megszerettetni vele. Ne várjuk el tőle, hogy úgy üljön végig koncerteket, mint a fegyelmezett felnőttek, akik egyébként sokszor ugyanúgy fészengenek, mint én. Inkább próbálja ki, hogy milyen megnyomni a klarinét billentyűjét. Adjunk neki feledhetetlen élményeket!

– *Ebből az aspektusból szemlélve mi a véleménye a zenei elitizmusról, a keveseknek szóló zenei irányzatokról?*

– Elit mindig lesz. S ezt egy közösségnek el kell tudni tartania. Azzal is egyetértek, hogy a rendkívüli teljesítményeket rendkívülien kell honorálni. Arra azonban nagyon vigyázni kell, hogy ne az elit legyen kikiáltva „a művészetnek”, s ne nézze le arisztokratikusan a többieket. Szerénynek kellene lennie, s tisztában kellene lennie azzal, hogy a többiek tartják el. Mert bár igaz, hogy a jéghegy csúcsa van a víz fölött, attól azonban még az egész hegynek csupán elenyészően kicsi része marad... A zenésztársadalmon belül egyébként pontosan tudja mindenki, hogy ki mennyit ér. Csak néha ezt a szakmai rangsort nehéz kifelé is érvényesíteni.

– *Mi a véleménye a zenekari támogatási rendszerről, azon belül is az egyes együttesek állami kiemeléséről?*

– Sajnos, csak a tíz évvel ezelőtti rendszerről rendelkezem pontos ismeretekkel,

a jelenlegi helyzetről még tájékozódnom kell, s utána tudok bármit mondani. Már csak amiatt is, mert ez a rendszer évről-évre változik.

– *Mi a véleménye a Magyar Rádió Zenei együtteseinek folyamatos ellehetetlenítéséről?*

– Magával a Magyar Rádióval a helyzettel vagyok nagyon elégedetlen. Tragikus, botrányos mindaz, amit – az egyébként is használhatatlan – médiatörvény következtelen, értelmetlen végrehajtása eredményez. A legrosszabb megoldás született. A magyar közszolgálati intézmények kénytelenek piaci viszonyok között működni. Ez tipikusan a fából vaskarika. A Magyar Rádióban megszűnt a hihetetlen értéket képviselő műhelymunka, mert magukat a műhelyeket is gyakorlatilag felszámolták. A közszolgálatnak többek között éppen azokat az igényes rétegzeneket lenne feladata bemutatni, amelyek a piacon nem tudnak megjelenni, de ettől függetlenül értéket képviselnek. Emellett a Rádióval közvetítő funkciója lenne, s országszerte hallhatóvá kellene tennie a zenei élet eseményeit. Eközben pedig már stúdiófelvételek is alig-alig születnek. Az erre fordítható összeg ugyanis jelenleg a 10 évvel ezelőttnél csupán a töredéke... Ennek következményeit természetesen megsínyli a zenekar is. Hát jó lenne ezen is változtatni...

R. Zs.

„A művészet túléli a politikát”

Turi Gábor szerint együtteseik növelhetik Debrecen megtartó erejét

„Akik mostanában megfordultak a civis városban, mind-mind a lenyűgöző, új központról, az egyre pezsgőbb művészeti életről, valamint arról mesélnek, milyen látványos eredményeket hozhat, ha egy képviselőtestület kiemelten támogatja a kultúrát. A debreceni városvezetés indítékairól, az együttesekkel szemben támasztott elvárásairól és további, művészettel kapcsolatos terveiről Turi Gábor nyilatkozott. A kultúráért és a külügyi kapcsolatokért felelős alpolgármester többek között arról is beszélt, miért érzik úgy, hogy a Kodály Kórus és a Debreceni Filharmonikus Zenekar összevonása beváltotta a hozzáfűzött reményeket.

– Ma, amikor a kultúrát országsszerte egyre kevésbé támogatják, van egy város, ahol éppen ellenkező tendenciák érvényesülnek, s ez a település Debrecen. Hogyan lehetett az ottani városatyákat meggyőzni ennek a területnek a fontosságáról?

– Debrecen nem a vas és az acél városa, nem övezi hegyek karéja, felszínét nem teszik változatossá folyók, és építészete sem jellegzetességeivel tűnik ki. Mivel vonhatja akkor magára a figyelmet? A tudomány és a kultúra révén kirajzolódó human profiljával. Ezzel tisztában vannak a képviselők, még ha nem napi kultúrafigyasztoók is. A kulturális fejlesztések fontosságát általában senki nem kérdőjelezi meg, viták legfeljebb az egyre szűkülő költségvetési keretek elosztásának arányai körül bontakoznak ki. Az eső áztatta földutak aszfaltozása ugyanolyan fontos téma az ott élőknek, mint a koncertélet színvonala az abban érdekelteknek.

– A város középtávú kulturális koncepciójában a zene stratégiai ágazatként szerepel. Mit jelent ez pontosan?

– A meghatározás annak felismerésére épül, hogy a zeneoktatásnak erős hagyománya, többszintű rendszere létezik Debrecenben. Nem homokból kell tehát kővárat építeni: a szilárd alapok adva vannak, és többen hisszük, hogy a szellemi és művészi kapacitás ésszerűbb kihasználásával, a megfelelő szervezeti és személyi feltételek megteremtésével jó, sőt kiemelkedő eredmények érhetők el. Ha művészeti együtteseink képesek a folyamatos fejlődésre, ha szellemi értelemben is helyi kulturális élet alkotóelemeivé válnak, akkor nő a város megtartó ereje, és Debrecen vonzó perspektívát tud nyújtani az itt élőknek: művészek-

nek, befogadóknak és aszfaltozásra váróknak egyaránt.

– A civis város lakói hogyan vélekednek ezekről a tervekről, elképzelésekről? Mennyire érzik a sajátjukénak a zenei együtteseket?

– Kedvezőek a visszhangok. A régi, paternalista felfogás szerint a kultúra előállítóinak és fogyasztóinak kevés közük van egymáshoz: előbbiek „előállítanak”, utóbbiak „fogyasztanak”. Vannak azonban helyzetek, amikor ez a viszony megváltozik. Amikor a debreceni focicsapat majdnem kiesett a bajnokságból, üresen kongtak a lelátók. Most, hogy erős gazdasági háttérre épülve bajnokságot nyert a Loki, kicsi lett a stadion. És bizony, a nagy létszámú B-közép szurkolói jogot formálnak arra, hogy hangjukat hallassák a csapattal kapcsolatos ügyekben.

– A korábbi interjújában említette, hogy szükség van a zenei intézmények átvilágítására. Milyen tanulságokkal zárult, milyen eredményeket hozott ez a vizsgálat?

– Swot-analízis helyett csupán zseblámpát használtunk, de így is kivilágított a bajok gyökere. Mindenkinél tudomásul kell venni: művészeti intézményeink nem szociális létesítmények, és nem is egy-egy mégoly tehetséges, elhivatott vezető hitbizományai. Teljesítmény és piacérzékenység: ha nem ez a két szempont hatja át működésüket, akkor alkalmatlanok hivatásuk betöltésére. A fenntartónak nemcsak joga, hanem kötelessége is rendszeresen mérlegre tenni, hogy mi történik a tetemes önkormányzati és állami támogatással működő műhelyekben. Közpénzekkel gazdálkodunk, a felelősségünk is közös. Konkrétan: a zenekarban a személyi

állomány fejlesztése, bővítése, a fegyelem erősítése, a színvonal emelése, a kórus esetében az egyedi arcél markánsabb kimunkálása és a hatékonyabb menedzselés fogalmazódott meg feladatként.

– Idén januártól megvalósult a zenei intézmények szerkezetátalakításának első lépése, a kórus és a zenekar összevonása, valamint egy olyan főzeneigazgató kinevezése, aki nemcsak ennek a két együttesnek, hanem a Csokonai Színház zenei tagozatának is a vezetője. Mennyire elégedett az eddig történetekkel, s a város vezetésének milyen elvárásai vannak a társulatokkal szemben a következő esztendőkből? Melyek a kitűzött célok?

– Ez nem az első lépés, hanem „a” lépés volt. Régóta napirenden lévő kérdésről van szó, amit eddig senki nem mert, vagy tudott megoldani. Pedig, ha belegondolunk, abszurdum és nagy luxus, hogy egy kétszázéves város úgy tart fenn hivatásos zenekart, kórust és operatársulatot, hogy ezek egymástól függetlenül, sőt olykor egymás ellenében tevékenykednek. Senki nem olyan gazdag, hogy ezt megengedhesse magának. Mi ezzel a megoldással de facto a városi főzeneigazgató intézményt hoztuk létre. A cím birtokosa az önkormányzat által fenntartott zenei intézmények programjának és szakmai fejlődésének legfőbb letéteményese és meghatározója. Örömmel mondhatom, hogy az elképzelések beváltották a reményeket. Az egyeztetés a zenekar és a színház között zökkenőmentessé vált, a következő évad sok új elemet tartalmazó műsorterve pedig a célok és a feladatok régen tapasztalt összhangjának jegyében készült el. A továbblépés alapjait megvettük, de az eredmények elkötelezett,

A Kölcsey Központ látképe

A Kölcsey Központ konferencia- és hangversenyterme

szorgalmas munkával is csak idővel jelentkeznek.

– *Miért tartja ilyen lényegesnek, hogy a társulatok művészek kezében legyenek, s hogy az ő elképzeléseiket nem föléljük, hanem melléjük rendelt menedzser-igazgatók segítsék? Itthon ugyanis éppen ellentétes törekvés van terjedőben...*

– A változásnak része volt a vezetői struktúra módosítása: kettős hatalmat hoztunk létre menedzser-igazgatóval és megnövelt hatáskörű művészeti vezetővel. Ez történt a Csokonai Színházban is. A korábbi gyakorlatot nem tartottuk elég hatékonynak. Más jellegű és más kvalitásokat kívánó munkakör az intézményvezető, és megint más a művészeti vezető. Arra törekedtünk, hogy a szakmai irányítást a művészek kezébe adjuk úgy, hogy mentesüljenek a napi menedzselési kötelemektől. A jelenlegi magyar törvények egyszemélyi vezetést írnak elő, ezért a hatásköröket részletekbe menően kell szabályozni az SZMSZ-ben. Mindez persze személyfüggő is: hiába legjobb szervezeti keret, ha a két vezető nem érti meg egymást, vagy rivalizálásba kezd, háború lesz együttműködés helyett. Úgy érzem, ebben a kérdésben is jól választottunk: olyan művészeti vezetőket nyertünk meg *Kocsár Balázs* és *Vidnyánszky Attila* személyében, akik jelenléte megteremtheti a debreceni zeneélet és operajátszás fellendülésének a feltételeit. Művészi elképzeléseik megvalósításához szabad keztek tőlünk.

– *A Kodály Kórus vezetője, Erdei Péter, akinek teljesítményéről, művészi kvalitásairól Ön mindig a legnagyobb elismeréssel beszélt, távozott az együttestől. Hogyan fogják őt pótolni?*

– Sajnálattal vettük tudomásul karnagy úr távozását, de utólag úgy látom, ezzel lezárult egy korszak a kórus életében. Az új vezetők a kórust olyan alkotóműhelyként kívánják működtetni, amelynek munkájában az eddiginél több vendégkarmester vesz majd részt. Ez ihlető szakmai közeget és folyamatos művészi kihívást teremthet az együttes számára.

– *Korábban a Csokonai Színházat kht-ként tervezték működtetni. Most ehelyett milyen működési formát választanak?*

– A szándék nem változott, de 2007-től az EU-s normáknak megfelelő formát kell alkalmazni. Meggyőződésünk, hogy a kht. szabadabb, rugalmasabb gazdálkodást tesz lehetővé. Hogy az állam és az önkormányzatok meddig lesznek képesek ennyi művészeti intézményt fenntartani, azt nem tudjuk belátni, de valószínű, hogy nem sokáig tart az aranykor. Már amennyiben az egyre szűkülő költségvetési feltételek keretek annak tekinthetőek. Nekünk az a célunk, hogy művészeti együtteseink minden lehetséges eszközt és forrást igénybe vehessenek működési feltételeik javítása érdekében, nem pedig az, hogy a költségvetési gazdálkodás merev szabályainak érvényesítésével magunkhoz láncoljuk és gúzsba kössük őket. Két-három éve a zenekarral kapcsolatban is felmerült a kht. gondolata, de a tagok egzisztenciális okokból mereven elzárkóztak a tervtől. Reméljük, hogy a Csokonai Színház sikeres átalakítása jó példaként áll majd a többi művészeti együttesünk előtt.

– *A hosszú távú városfejlesztési koncepció szerint az egyik legfőbb cél, hogy Debrecen felzárkózzon az európai regionális központok közé. Ennek jegyében láttak neki a Kölcsey Központ életre hívásának?*

– A Kölcsey Központ kettős funkciót tölt be: egyszerre konferenciahelyszín és kulturális rendezvények befogadó tere. Messzematató igény, hogy Debrecen bekapcsolódjon a nemzetközi hivatássturizmusba, és ugyanúgy szükség volt arra, hogy a város korszerű, saját kulturális terekkel rendelkezzen. Ez a regionális központra vonatkozó aspirációk megvalósulásának fontos feltétele.

– *Mennyire elégedettek az idén február-ra elkészült épülettel, mennyire váltotta be a hozzá fűzött reményeket?*

– Az épület igazán akkor telik majd meg élettel, ha megnyitja kapuit a rendezvényközponthoz épült modern művészeti galéria és a szálloda is. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az igényes kialakítású épület apróbb technikai kiigazításokkal megfelel a vele szemben támasztott követelményeknek.

– *A Kölcsey Központban, amely Kelet-Magyarország legnagyobb kongresszusi központja, egy koncertterem is helyet kapott. Ennek akusztikáját sokan a Művészetek Palotájáéhoz hasonlítják. Hogyan sikerült ilyen kiváló hangzást kialakítaniuk? Önök is úgy jártak el, mint a pécsiek, akik a MúPa építőinek segítségét kérték?*

– Tudomásunk szerint a Nemzeti Hangversenyterem építéséhez a világ legdrágább amerikai akusztikai tervezőjét szerződtették. Mi általában a saját fejünk után megyünk, és a töredékéből gazdálkodunk annak, ami Budapesten rendelkezésre áll. Tervezőink magyar akusztikai szakemberekkel dolgoztak; a jó hangzás az ő felkészültségüket dicséri. Nehéz feladatot vállaltak, mert a teremnek konferenciák helyszínékként és hangversenyteremként egyaránt szolgálnia kell. Márpedig a be-

széd és zene eltérő akusztikai környezetet igényel.

– *Most valódi sztárparádéval fogadja a koncertterem a látogatókat, a legjobb művészek lépnek hétről-hétre pódiumra. De ha elmúlik az újdonság varázsa, akkor is meg lehet majd tölteni egy kétszázézer városban egy ekkora, 750 férőhelyes terem nap mint nap? Mi lesz a folytatás, hogyan néz ki a terem következő szezonja?*

– Ez a bevezető időszak volt, kiemelt programkínálattal. A lényeg: a zenekar és a kórus a megyei önkormányzat tulajdonában álló Bartók-teremből ide költözik át. Ez a hely azért is épült, hogy Debrecen koncertéletének új központja legyen. Fel-

tehetőleg verseny kezdődik a helyszínek között, ami fokozhatja a teljesítményt és a közönség érdeklődését.

– *Mit gondol a közönségnevelésről, utánpótlás -teremtésről? Hiszen a korábbi interjújában említette, hogy a zenekar korábban még a négyszázötven férőhelyes Bartók Terem sem mindig töltötte meg...*

– A tavaszi hangversenyeken jóval nagyobb közönséget vonzottak a zenekar fellépései, mint korábban a Bartók-teremben. Ez nyilván az újdonságnak is köszönhető volt. De ne feledkezzünk meg a műsorválasztásról sem, amely a megszokott, rutinszerű kínálat helyett a közönségkapcsolatok új formáit kereste. Kiváló

hangversenyterem, izgalmas program, magas színvonalú játék – ez lehet a jövő sikerének a záloga. A zenekar elindult ezen az úton.

– *Mennyire befolyásolja a zenei együttesek, a színház további sorsát az őszi önkormányzati választás? Vagy esetleg ez olyan téma, amelyben mindenki egységes álláspontot képvisel?*

– Művészeti intézményeink vezetőit 2006. január 1-jén öt évre neveztük ki, az önkormányzat képviselőit és vezetőit pedig 2006. októberében négy évre választják. A művészet túléli a politikát. Ez a világ rendje!

R. Zs.

„A lépésről-lépésre történő, megfontolt haladásban hiszek”

Herboly Domonkos úgy véli, lelkileg már sikerült stabilizálniuk a társulatokat

Debrecenben ettől az esztendőől kezdve jelentősen változik a zenei együttesek élete, hiszen közös igazgatás és művészeti vezetés alá került a Kodály Kórus valamint a Filharmonikus Zenekar. Az új, összevont intézmény művészeti vezetője Kocsár Balázs, a művészi célok segítése, a gazdasági, adminisztratív és jogi feltételek biztosítása az igazgatói poszt betöltőjének feladata. Az összevont együttesek további sorsáról, a tervekről, célkitűzésekről az erre a posztra 2006. január 1-jétől kinevezett Herboly Domonkos beszélt.

– *Amikor tavaly először szó esett az átszervezésről, elhangzott az is, hogy „hatékonyabb anyagi és emberi erőforrás gazdálkodást, tervezést várnak az együttesektől”. S az összevonások mögött általában a fenntartótól kapott támogatás csökkentése áll...*

– Nálunk szó sincs erről, mi minden korábbi tárgyi és anyagi eszközt megkapunk. S tényleg úgy vélem, hogy ez az új felállás nemcsak a szimfonikus zenekar és a kórus számára kedvező, hanem a színházban folyó munkát is egyszerűbbé, és remélhetőleg jobbá teszi a jövőben.

– *Már lassan fél esztendeje dolgoznak a közös struktúrában. Hogyan szokta meg ezt az új felállást a kórus és a zenekar?*

– A kórus számára a közös gazdálkodásban nincs semmi újdonság, hiszen költségvetésük kezelése korábban is a zenekarnál volt, mégis, az ő számukra markánsabb ez a változás. Már csak azért is, mert 2006. január 31-én addigi vezető

karnagyuk, Erdei Péter távozott az együttes éléről. Nem hiszem, hogy az összevonás vagy személyi ellentétek miatt döntött így, hanem azért, mert más városokhoz kötődő feladatai nagyon sok idejét és energiáját lekötik. Az együttműködés természetesen megmarad vele továbbra is, s a távozása óta eltelt hónapokban Erdei Péter már vezényelte a kórust, és folytatja a Kodály CD-k felvételét is.

– *Hogyan fogják őt pótolni, ki lesz az utóda?*

– Úgy döntöttünk, egyelőre nem hirdetünk pályázatot. Most nem egy újabb nagy névre, hanem magára a kórusra szeretnénk ráirányítani a figyelmet, hiszen önmagában is nagy érték az együttes. Ugyanakkor tudjuk, hogy a kórust nem lehet sokáig állandó karnagy nélkül hagyni. Olyan szakmai vezetőt szeretnénk az elkövetkezendő egy-két évre megnyerni, aki segít nekünk abban, hogy kiváló vendégkarnagyokat hívhassunk meg, illetve a

kórust népszerűbbé, annak arculatát pedig – például műfaji szempontból- nyitottabbá tegye.

– *Ki dönt most a következő szezonjuk koncertjeiről, műsortervéről?*

– *Kocsár Balázs.* Őt elfogadta a kórus, a tagoknak tetszenek az elképzelései, tervei. Lényeges, hogy az együttesnek valamivel több közös fellépése lesz a zenekarral, de ez nem mehet az a cappella koncertek rovására.

– *Nincs a művészekben félelem az összevonás miatt?*

– Mindent megteszünk, hogy kezeljük ezeket a jelenségeket. Persze akadnak olyanok, akik most is aggódnak a folytatás miatt, úgy látom azonban, a döntő többség jól érzi magát. Az egyeztetések alatt –amelyek az új SZMSZ és Kollektív Szerződés tárgyalásával kapcsolatosan sűrűsödnek – igyekszem hangsúlyozni, hogy tényleg jobbító szándék vezet és az a tény, hogy jó kapcsolat alakult ki az in-

tézmény vezetése és az együttesen belüli testületek között (szakszervezet, közalkalmazotti tanács, művészeti bizottság stb.), igazolja, hogy – bár ez a formai átalakítás rengeteg munkával jár – jó úton haladunk.

– *S az összevonas következtében még a menedzsment sem csökken?*

– Hadd hangsúlyozzam még egyszer, hogy nincs szó semmiféle leépítésről. Sőt, bizonyos feladatokat, amelyekkel korábban megbízott munkatársak foglalkoznak, szeretném a jövőben státuszossá tenni. Az együttesek szakmai szuverenitása is megmarad. Senki sem mondhatja, hogy bárki vagy bármi „ledarálta” volna. A Kodály Kórus a vidéki országrész egyetlen professzionális vegyes kara. Részben az átalakításnak is köszönhetően inkább talán több lett a munkája, mint korábban.

– *A távlati tervek szerint a jövőben a színház is két helyszínen játszik majd, s a Csokonaiban maradnak a zenés darabok. Jelenleg az összes előadáson a filharmonikusok muzsikálnak, de a későbbiekben elképzelhető, hogy lesz majd külön színházi zenekar is?*

– Meg kell várni, hogy a színháznak letisztuljanak a profiljai, hiszen ez a kérdés akkor lesz majd aktuális, hogyha valóban két külön épületbe költözik a teátrum. Kérdés, hogy a jelenleg 150 szolgálatot teljesítő együttesel szemben mik lesznek majd akkor az elvárások...

– *S hogyan néz ki az átalakult zenekar? Mibe szól bele az igazgató, mi tartozik a zeneigazgatóra?*

– A művészeti koncepcióért Kocsár Balázs felel. Ő dönt a műsorokról, bérletekről. Nekem az a dolgom, hogy mindehhez megteremtsem a hosszú távú anyagi és jogi feltételeket, s adott esetben Kocsár Balázs szárnyaló fantáziájának kereteket szabjak. Persze sok dologgal ő is tisztában van, hiszen korábban már dolgozott zenekari igazgatóként ennél az együttesnél...

– *S mi a helyzet az első karmesterrel, Kollár Imrével? Hogyan fér meg két dirigens egy együttesnél?*

– Kollár Imre az első karmesterünk, Kocsár Balázs pedig nem csak dirigensi funkciókat lát el. A következő évaddal kapcsolatban például Imre is nyújtott be különböző elképzeléseket, amelyek egy része bele is került a programba.

– *Az ő kinevezése azonban most, augusztus 31-én lejár. Pályázatot írnak ki az állására?*

– Erről hamarosan döntünk. Ebbe a kérdésbe nem avatkozok be a fenntartó, s a zenekar titkos szavazás keretében fejtheti ki a véleményét. Elképzelhetőnek tartom azt is, hogy nem írunk ki erre a posztra pályázatot. Mindenesetre Kollár Imre határozottan kijelentette, szívesen maradna.

– *Visszatérve az évadtervezéshez, azért Önnek is lehetnek zenei ötletei, hiszen végzett, diplomás muzsikus...*

– A testvérem, az édesapám is zenész, így a muzsikát otthonról kaptam hivatásként, de a későbbi választási pontokon én magam is a zenészpálya mellett döntöttem. Huszonéves koromig nagyon jól éreztem magam nagybögősként, de a reálterület szintén nagyon érdekelt. Ezért a tanárképző nagybögő szakának elvégzését követően a közgazdasági egyetem vezetőképző intézetébe mentem, majd pedig kereskedelmi területre kerültem. A muzsikával szinte minden kapcsolatot megszakítottam, s elmerültem a gazdasági világban. Később véletlenül folytán mégis visszakeveredtem a kulturális közegebe de szigorúan gazdasági feladatokat láttam el, hiszen úgy alakult az életem, hogy a Hungarofestnél helyezkedtem el, majd a brüsszeli magyar kulturális intézet gazdasági vezetője lettem.

– *A debreceni igazgatói pályázatra pedig unokatestvére, Kocsár Balázs hívta fel a figyelmét...*

– Balázssal ezt megelőzőleg utoljára évekkor korábban, a Zeneakadémián beszélgettem hosszabban, játszottam ugyanis a hallgatókból álló zenekarban, amelyet ő dirigált. S bár akkor több vitánk is volt, azért az is kiderült, számos dologról nagyon hasonlóan gondolkodunk. Valószínűleg ezért is jutottam eszébe, amikor az összevonas először szóba került Debrecenben. Én pedig egy olyan pályázatot nyújtottam be, amely elnyerte a bírálóbizottság és a város kulturális vezetésének is a tetszését...

– *Igazgatóként hogyan érkezett meg az együttesekhez?*

– Fel voltam készülve mindenre, de magáról a városról nem sokat tudtam, márpedig Debrecen nem egyszerű hely. Amikor pedig munkához láttam, igyekeztem rögtön tisztázni, hogy a teljes felfogatás-

ban nem hiszek. Először stabilizálni kell az együttesek működését, s kialakítani a megfelelő jogi kereteket. A lépésről-lépésre történő, megfontolt haladásban hiszek. Gazdasági egyensúly megteremtésére van szükség, s arra, hogy jól használjuk ki az erőforrásainkat. Az embereket meg kell nyugtatni. S úgy vélem, nagyjából már sikerült lelkileg is stabilizálni a két társulatot. Emellett a színházzal is jó kapcsolatot kell kialakítani, és meg kell találnunk ott is a helyünket.

– *S milyen utat akar bejárni a Debreceni Filharmonikus Zenekar? Követik a Pan-non Filharmonikusok példáját?*

– Az országos ismertség, a fővárosi jelenlét természetesen a mi együttesünknek is fontos, de úgy vélem, Budapesten a kulturális kínálat a szimfonikus zenekarok szempontjából talán túlzottan is széles, nagy a túlekedés, és egy újabb szereplőnek nehéz berobbannia a művészeti köztudatba. Nekünk a saját városunkra, régióinkra kell koncentrálnunk, s ott kell helyt állni a lehető legjobban.

– *Mekkora a város igénye a zenekarra, hiszen az alpolgármester egy korábbi interjújában említette, hogy a négyeszetven férőhelyes termet sem sikerült mindig megtölteni...*

– Január óta nem volt olyan koncertünk, ahol ne lett volna telt ház, vagy majdnem telt ház. Kocsár Balázs műsorpolitikájának köszönhetően ugyanis sikerült kimozdulnunk a korábbi helyzetből. Kockáztatunk, és komolyabb, bonyolultabb műsorokat játszunk. Az egyik legfontosabb új kezdeményezés, hogy a hangversenyeinkhez kiállítások, esetleg filmvetítés, vagy tánc csatlakozik. Volt már például Varázsfuvola-keresztmetszetünk is jelmezekkel, rendezővel, színházi környezetben de mégis koncert-szerű előadásban. Néhány hangverseny bevezetéseként kisebb kórusal előkoncerteket tartunk. Mást kínálunk, mint korábban. Így most már jóval nagyobb az érdeklődés a bérleteink iránt.

– *S hogyan kívánják elérni a magasabb színvonalat?*

– Az egyik elődöm próbajátékkal próbálkozott, s valamilyen minőségértékelés a Kodály Kórusnál is volt. Ezt a gyakorlatot én nem akarom folytatni, mert túl sok a negatív emocionális költsége. A zeneigazgatóval együtt más utat

kívánunk járni, s a pozitív ösztönzésben hiszünk. Tudom, az együtteseink fizetései nem versenyképesek, ezért legalább érdekes, szép és izgalmas feladatokat akarunk adni a művészeknek, hogy tudásuk olyan szegmenseit is megmutathassák, amelyre eddig nem volt lehetőség. A szakmai koncepción belül a városi szerepvállalás fontossága nagyon lényeges. Idén három ősbemutatónk volt, s a város napja alkalmából közösen lépett fel a Kölcsey Központban a két együttesünk, s először adták elő, hatalmas sikerrel, Balassa A cívisek városa című darabját. S azt látom, igenis minderre van igény, meg lehet rá mozdítani a debrecenieket. A közönség, érzi, látja, hogy az együtteseknél történik végre valami. Jelen van ezért a koncertjeinken, és büszkének rá. Ráadásul a Kölcsey Központ impo-

zans hangversenyterme, amely számos variációs lehetőséget kínál, s nagyon különbözőképpen tud szólni, magasabb felkészültséget is igényel az együtteseinktől.

– *A fenntartónak az összevonást követően melyek az elvárásai?*

– Azt szeretné, hogy kulturális intézményei olyan teljesítményt nyújtsanak, amelyre büszke lehet, de nem akar beszélni abba, hogy mit, hogyan csinálunk. Nagyvonalú támogatóként áll mögöttünk, s úgy tűnik, eddig maximálisan elégedett a nálunk folyó munkával.

– *S melyek a közeljövő feladatai?*

– Az elmúlt közel fél év a helyzetelemzésre, az új jogi- és gazdasági keretek feltérképezésére, és valamekkora mértékben

a folytatás körvonalazására volt elég. A következő lépcsőfok egy, már az intézményre, illetve annak jövőjére szabott komplett stratégia megalkotása, miközben folytatni kell a művészeti koncepció végrehajtását. Jól definiálható reális célokat kell megfogalmazni és persze a célok eléréséhez vezető utat is látni kell. Meg kell teremteni az együtteseken belül a jó hangulatot, e nélkül nem lehet rövid távon sem jól dolgozni. Szeretnénk a koncertjeinkkel olyan hatást kiváltani, hogy egyre többen keressenek meg minket. Abban hiszek, hogy először nekünk kell bizonyítanunk, s utána lehetnek elvárásaink. Debrecenről pedig azt is tudni kell, hogy az itt élők nyitottak a változásra, de inkább a megfontoltabb változtatásokra, mint a hirtelen fordulatokra...

R. Zs.

„Élményt kell adni, és nem fűrészelést!”

Tokiótól Szombathelyig számos városban turnéznak a Nemzeti Filharmonikusok

Remekül sikerült szezont tudhat maga mögött a zenekar, hiszen első teljes évadjukat töltötték új otthonukban, a Művészetek Palotájában, ráadásul az elmúlt időszakban a közönségüket is sikerült megkétszerezniük. Bérleti estjeik, hangversenyeik telt házak előtt hangzanak fel, s akkora az érdeklődés a gyereksorozatuk iránt, hogy rögtön kettőt kell rendezni belőle. Az együttes számára a következő szezon is izgalmasnak ígérkezik, hiszen számos kiváló vendégművésszel muzsikálnak együtt, s a „mindenevő” zenekar különféle zenei stílusokat is megszólaltat. A Kocsis Zoltán vezette társulat több európai és egy távol-keleti turnén is részt vesz, de emellett nagyon fontos számukra az is, hogy hét vidéki nagyvárosban is meghallgathatja őket a publikum. Kovács Géza, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója elmondta azt is, bár számos szép eredményről, tervről számolhat be, sajnos az is tény, hogy az egyre csökkenő költségvetés miatt nagyon takarékos szervezésre kényszerültek, hangversenyeket kellett elhagyniuk, s még az is a jövő nagy kérdései közé tartozik, hogy mivé alakulnak kht.-ból...

– *Belakták már teljesen a Művészetek Palotáját? S tényleg mindennel elégedettek?*

– A mézeshetek már elmúltak, de az azért egyértelmű, hogy ez a házasság tartós lesz. S bár a költözködést követően volt részünk néhány igen kellemetlen meglepetésben, nagyon súlyos problémák nincsenek. Annyi hányattatás után valóban megváltást jelent az együttes számára ez az otthon. Szerencsére a Kiss Imre ve-

zette Művészetek Palotája Kft-vel is példamutatóan jó az együttműködésünk. Az immár Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremre pedig továbbra is nagyon büszkének vagyunk...

– *Bár vége az évadnak, az együttes nyáron sem vakációzik, hiszen júniusban indulnak Japánba...*

– Egy hónapos vendégszereplésre megyünk, s a turnén, mint eddig mindig, Ko-

csis Zoltán és Kobayashi Ken-ichiro felváltva vezénylik a zenekart, sőt Kocsis szólistaként is fellép több hangversenyen. A Japan Arts harminc esztendeje áll kapcsolatban az együttesrel, s most úgy döntöttek, Kocsis Zoltán szinte teljes zene-művészi palettáját bemutatják, hiszen nemcsak koncerteket vezényel és zongoraversenyeket játszik, hanem kimondottan szólóestet is szerveznek számára. S aztán, alighogy hazajöttünk, máris Mar-

tonvásáraon muzsikálunk. Az első Beethoven-est július 22-én lesz *Berkes Kálmán-nal és Koppándi Jenővel*, majd 29-én Kocsis Zoltán vezényletével *Fejérvári Zoltán* zongorázik, a befejező, augusztus 5-i hangversenyen pedig *Antal Mátyás* lép a karmesteri dobogóra. S aztán a Veszprémi Fesztiválon is játszanak a Nemzeti Filharmonikusok, hiszen lesz egy félig-meddig szcenírozott Varázsfuvola-előadás, amelynek Kocsis Zoltán a karmestere.

– *Nem jut akkor túl sok idő a pihenésre, pedig a zenekar következő szezonja is számos érdekes, izgalmas és nehéz fellépést tartogat...*

– Az egyik legnagyobb szenzáció, hogy 2007 áprilisában *Schiff András* vezényli az NFZ és a Nemzeti Énekkar élén Bach Máté-passióját. Bemutatjuk *Eötvös Péter* Brácsaversenyét *Kim Kashkashi*nal, de fellép nálunk *Vadim Repin* is. Jön a Liszt Zongoraverseny egyik korábbi győztese, *Leonyid Kuzmin*, s ismét együtt koncertezik majd Kocsis Zoltán és *Ránki Dezső*. A mostani évad összeállításában főzeneigazgatónk legfontosabb szempontja az volt, hogy az együttes különféle zenei stílusokat szólaltasson meg, emellett a publikumnak megmutassa azt is, hogy ezek a muzsikák hogyan kapcsolhatók össze.

– *Hogyan szokott elkészülni az NFZ-nél a következő szezon műsorterve?*

– Kocsis Zoltánnak nagyon határozott elképzelései vannak, s terveit, ötleteit néhány közvetlen munkatárssal, és a Nemzeti Énekkar karigazgatójával, *Antal Mátyással* közösen vitatjuk meg. Természetesen a vendégkarmestereknek és -szólistáknak is akadnak javaslataik. Sőt, még a zenekar művészei is előállnak különböző elképzelésekkel. Kocsisnak egyébként már a kezdetektől, az első közös munkánk, a *Gurre-Lieder* óta, szívügye, hogy ritkán játszott darabokat tűzzön műsorra, hogy zenetörténeti értékű bemutatóink legyenek. Igyekszik minél jobban tárgítani a zenekar és az énekkar lehetőségeit. Nagyon kíváncsian várjuk azt is, hogy milyenek lesznek az új Bartók-lemezek, hiszen a Bartók Új Sorozat szerkesztő bizottsága felkérte őt a rendkívüli vállalkozás művészeti vezetőjének. Kocsis pedig honorárium nélkül, a zeneszerző iránti tiszteletből vállalta a feladatot.

– *Műsor-összeállításai különlegességét talán jellemzi az a nézői kifakadás,*

melyet Kocsis Zoltán mesélt, s melynek az volt a lényege, hogy szabályozni kellene az egy koncerten bemutatható ismeretlen kompozíciók számát...

– Úgy vélem, közönségünk megkétszerezése talán azt jelzi, hogy egyre nyitottabbá, érdeklődőbbé válik a publikum. Kicsit aggódtunk tavaly, amikor a Zeneakadémiáról minden sorozatunkat áthoztuk a Művészetek Palotájába, hogy képesek leszünk-e az itteni, átlagosan 1700 férőhelyes koncerttermet megtölteni. Nagy örömünkre a bérleteknek közel száz százaléka elfogyott, s gyakran adtunk az elmúlt szezonban olyan hangversenyeket, amelyekre égen-földön nem lehetett jegyet szerezni. A 2006/2007-es szezon bérletei is remekül fogytak. A műsor-összeállítások kapcsán pedig teljesen egyetérték azzal a véleménnyel, amelyet egy, a Palotában rendezett konferencián Jody Myers, a Southbank Centre volt művészeti igazgatója mondott: „Nem szabad a közönséget szendvicskoncertekkel becsapni, hiszen így sem a klasszikus, sem a kortárs zenét kedvelők igényeit nem elégítjük ki teljesen. Vállalni kell hát a különlegességeket.” Mi ezt tesszük, de azért igyekszünk a bérloink ízlését is szem előtt tartani, ezért találtuk ki, hogy a hangversenyeken kérdőíveket osztogatunk, amelyeken jelezhetik kéréseiket.

– *Hogyan sikerült elérniük, hogy megduplázódjon a törzsközönségük?*

– Tavaly még mondhattuk azt, hogy az újonnan épült Palota varázsa is besegített, bár szerintem az, aki csupán a házat akarta látni, nem bérletet, csak egy-egy estére szóló koncertjegyet vett. Rengeteg energiát, időt és némi pénzt is szánva rá, számos különféle marketingeszközt bevetettünk, amelyek úgy tűnik, eredményesek voltak. S azért is vagyunk nagyon büszkék, hogy ilyen sokan választottak minket, mert a Művészetek Palotája szervezésében, vagy akár a Tavasz Fesztivál keretében itt koncertezik a világ zenei élvonalára, és mégis ennyi embert érdekel az is, amit mi produkálunk. Úgy vélem, az utóbbi évek munkája, a Baráti Kör szervezése, amelynek létszáma már a négyezer felé közelít, most érett be. Kapcsolatban állunk például a Kodály Társaság nyugdíjas zenetanáiraival is, akiket meghívunk a főpróbáinkra. De évente néhány alkalommal a próbáinkat is megnyitjuk a közönség előtt....

– *Akkor valóban nagy hangsúlyt fektetnek a közönségnevelésre.*

– Igyekszünk ezt már gyerekkorban elkezdni. Nagyon népszerűek a gyerekeknek szóló sorozataink, amelyeket az előző évadban az MTA Dísztermében rendeztünk, s a következő szezonban is ott folytatunk: *Dunai Tamás* kiváló moderátor, az ő közreműködésével a különböző hangszercsoportokat mutattuk be. A most záruló évadban a kicsit nagyobbakhoz szóltunk: *Novák János – Földes Imre* tanácsai alapján – élőlények, karakterek zenei megjelenítéséről beszélt a Fesztivál Színházban tartott sorozatunkban, ahol két balettművész és a Kolibri Színház bábművészei tették még teljesebbé a zenei élményt. Felnőtteknek szóló hangversenyen, méghozzá éppen az évadnyitó koncertünkön adtuk elő a Budapest Bábszínházzal közös produkcióban *A fából faragott királyfit*. Az MTV filmet is készített belőle, amely a cannes-i MIDEM-en nagy tetszés váltott ki. Januárban jön a folytatás – akkor a Petruskát mutatjuk be hasonló formában. A lényeg, hogy élményt kell adni, nem fűrészelést...

– *Nem lehet egyszerű beosztani a koncerteket és a turnékat, hiszen a nyári, távol-keleti szereplés után európai sorozatok következnek.*

– Berlinben az Őszi Fesztiválon lesz két koncertünk, Bécsben, Genfben és a Benelux államokban az 56-os megemlékezéseken muzsikálunk, emellett Párizsban, Amiensben, Linzben, Prágában és Pozsonyban vendégszerepelünk az évad során. A külföldi fellépések mellett azonban ugyanennyire büszkék vagyunk arra, hogy minden évben járjuk az országot is. A 2006/2007-es szezonban a Zenekarral Veszprémben, Debrecenben, Győrben, Pécsen, Szombathelyen, Nyíregyházán és Kecskeméten lépünk fel térítésmentesen, az Énekkar közel harminc alkalommal énekel vidéki koncerteken. A meghívó regionális Filharmonia Kht.-knak csak a rendezés és a szólisták költségeit kell kifizetniük.

– *A különlegességek közé tartoznak saját kamaraegyütteseik sorozatai is...*

– Évek óta működnek, s bár ez nem előírás nálunk, mégis a zenekari tagok tömegével jelentkeznek. Vannak állandó formációk, mint például a Dominó vonós-egyenes vagy a fúvósötösünk, és alkalmi együttesek – számukra az MTA Díszter-

mében szervezünk kamarazenei sorozatokat. Igazán nagyszerűen játszanak, dicsérő kritikák sora jelent meg róluk. A muzsikusok többnyire saját maguk szerkesztik a műsoraikat is, bár gyakran kéri ki – az ilyenkor többször kamarapartnerüké is. Bensőséges hangulatú, magas színvonalú koncerteket adnak, amelyeket a publikum is nagyon szeret, ráadásul még a nagyzenekari játékok is jobb lesz a kamarazenélésnek köszönhetően.

- *S hogy állnak az állami támogatással?*
- A mai napig nagyon sokan irigyelnek ezért bennünket, pedig a helyzet közel

sem olyan jó. Az eltelt évek alatt már sokkal-sokkal szerényebb lett a támogatás, százmilliókkal csökkent. S ennek az összegnek a nyolcvan százaléka bérjellegű kifizetés... A költségvetésünk egyre nehezebben viseli a kiadásokat, a hangszerbeszerzéseket is csökkentettük. Bár meghirdetett előadásokat szerencsére nem kellett törölnünk a műsorból, néhány hangversenyt azonban már elhagytunk a tervezett programból. Az ideai tervezés is szigorúan költségtakarékos volt. A gazdálkodás egyik legfőbb kiindulópontja a műsor színvonala, biztonsága. S arra is figyelünk, hogy a bérletárainkat se emeljük túlzottan. A fenntartónkkal kötött megá-

lapodás szerint korábban szponzorokat sem gyűjthettünk, de ez a helyzet szerencsére mára megváltozott. Elkezdtünk mecénásokat keresni, s az IBM támogatásának köszönhetően például most nekiláthatunk az egész kottatár digitalizálásának. Páratlan vállalkozás, s már el is kezdődött a több évig tartó munka. S persze az NKA támogatására is számítunk. Az sem teszi egyszerűvé a helyzetünket, hogy az ideai törvény értelmében 2008-ig meg kell szüntetni a kht. formát. Szakértőkkel konzultálunk, hogy nonprofit kft., egyesület, alapítvány vagy költségvetési intézmény legyünk-e a jövőben....

R. Zs.

Áll a bál az operában

Egykori vezetőtársai kihátráltak Hegyi Árpád Jutocsa mögül – Győriványi az új főzeneigazgató

Az elmúlt hetek botránylistáját kétségkívül az Operaház vezette, ahol mostanában mindenről volt szó, csak éppen zenéről nem. A hónapok óta várható robbanás megtörtént, a sort Kovács János első karmester kezdte, aki május 3-án bejelentette lemondását tiltakozásul a tervezett létszámszűkítés ellen. Azóta azonban már mindenki kihátrált Hegyi Árpád Jutocsa mögül: Keveházi Gábor balettigazgató levelében lemondásra szólította fel a főigazgatót, aki emiatt fegyelmi eljárást indított ellene, Kesselyák Gergely főzeneigazgató pedig először csak azt kérte, a főigazgató álljon el az előadások ilyen mértékű csökkentésétől, később azonban ő is lemondott, helyére Győriványi Ráth György egykori főzeneigazgató került. A helyzet napról-napra bonyolódik, csak annyi biztos: az új kormánynak az elsők között kell foglalkoznia a dalszínházban kialakult helyzet rendezésével.

Hegyi Árpád Jutocsa Operaházi ténykedését a kezdetektől botrányok övezték: az évadnyitó sajtótájékoztatón például az őt kinevező Bozóki András kulturális miniszterrel együtt fütyülték ki. Igaz, neki sem volt könnyű dolga, közel másfélmilliárdos hiányt, ebből 750 millió forintnyi bértartozást örökölt emiatt távozó elődjétől, Szinetár Miklóstól, amelyet a ház az elmúlt három évben történt folyamatos támogatás-csökkentés miatt halmozott fel. A tavaly kinevezett vezetés – amelyből már csak Hegyi Árpád Jutocsa maradt pozíciójában a stratégiai igazgatói feladatokat honorárium nélkül ellátó Müller Péter Sziámival – azt állítja: a hatalmas hiányról csak posztjuk elfoglalása után értesültek. Ennek némiképp ellent-

mond, hogy Zimányi Zsófia, aki sokak szerint a legjobb koncepciót nyújtotta be a tavalyi főigazgatói pályázaton, azért lépett vissza, mert tudomására jutott a hatalmas adósság, valamint az, hogy a 2006-os költségvetésből sem kaphatnak akkora összeget, amelyből ezt törleszthetnék és biztosítható lenne a működés.

A mostani főigazgató azonban nem is látja szükségességét további pénzsegélyeknek, lapunk kérdésére, miszerint vár-e rendkívüli anyagi segítséget avagy támogatásnövelést az új kormánytól, a kövekezőt válaszolta: „Az új kormány határozott célja a közintézmények racionális működésének kialakítása. Az ésszerű gazdálkodás alaptétele, hogy a kiadá-

saink ne haladják meg a bevételeinket. Ha a kormány többletforrást biztosítana, azt csak az adófizetők pénzéből tehetné. Akkor Ön most azt kérdezi, hogy szeretném-e azt, hogy a Magyar Állami Operaház pillanatnyi gazdasági helyzete miatt adóemelést vezessen be a kormány? Nyilván nem.” Hegyi Árpád Jutocsa szerint ugyanis a jelenlegi, az elmúlt három évben folyamatosan lecsökkentett támogatás mellett is biztosítható az intézmény jövője. – Egy ilyen rangos dalszínház nem csak a kormánynak kell fenntartania, támogatnia, hanem mindazoknak, akiknek az operajátás fontos. Itt mindjárt gondolhatunk – átvitt értelemben – az Operaház dolgozóira is – fogalmazott.

Az operaház művészeinek, akik első sorban hivatástudatból énekelnek, zenélnek, már így is elég sok esetben kellett tudomásul venni az anyagi karcsúsításokat, amelyek nem egyszer a fizetések is meglátszottak. Már ősszel fellángoltak az indulatok, amikor először megfelezték a kiegészítő fellépési díjat, ami a viszonylag alacsony közalkalmazotti alapfizetést egészíti ki, majd pedig kiderült: a művészek közül többeknek visszatartották a már teljesített előadások után járó honoráriumát, mint például Gulyás Dénes operaénekesnek és Medveczky Ádám karmesternek, aki ráadásul közalkalmazott. Akkor a maradványképzési kötelezettséggel indokolta a kifizetések átütözését a ház. A legújabb bejelentések ismét drasztikus megszorításokat sejtettek: tíz százalékos leépítést és ötven előadás elhagyását tervezik, mindezt a racionalizálásnak és nem leépítésnek nevezve. A főigazgatótól szerettük volna azt is megtudni, az elbocsátások hozzávetőlegesen milyen arányban érintik az egyes területeket és legfőképpen a zenekart, erre azonban nem kaptunk konkrét választ, csak azt tudtuk meg, hogy „az arányok meghatározása az egyes területek vezetőinek kompetenciája”.

Lényegében ez a két bejelentés: a nagyjából száz főt érintő létszámcsökkentés és az ötven előadás – köztük bemutatók – elhagyása volt az utolsó csepp a pohárban, ezután kitört a hosszú ideje érlelődő botrány. Elsőként a Kossuth-díjas Kovács János első karmester emelte fel a szavát, és jelentette be lemondását május 3-án. Ő úgy látja, az egyetlen mód, amivel az Operaház helyzetét orvosolni lehetne, hogy ha a kormányzat felismeri, hogy adóssága van, és egy gyorssegéllyel helyreállítja az eredeti állapotokat még ezekben a nehéz időkben is. Mint fogalmazott, az adósságok oka nem az, hogy az Operaház szórja a pénzt, hanem a hiányt az elmúlt három évben történt folyamatos elvonások okozták, szerinte a Szinetár Miklós és Hiller István egykori kultuszminiszter között létrejött megállapodás, amely 6,3 milliárdos éves költségvetés biztosítana az Operaháznak, elegendő lenne. Kérdésünkre, miszerint pusztán a pénz elegendő-e a kialakult helyzet rendezéséhez, nemmel felelt. – Ez a vezetés úgy jött létre, hogy egy alkalmatlan miniszter kiírt egy alkalmatlan pályázatot, amire egy alkalmatlan veze-

tés jelentkezett – fogalmazott. Bár egyesek úgy tartják még a minisztériumban is, hogy az opera egy olyan műfaj, amit elég néha játszani a közönség szórakoztatására, mi viszont úgy gondoljuk, hogy az opera olyan kulturális érték, amelynek nagyon széles szegmensét volna érdemes széles közönség elé tárni, és ez a dolgok jellegéből fakadóan veszteséges és drága dolog, amibe azonban érdemes befektetni – tette hozzá.

Kovács János szerint az operának nem reformokra volna szüksége. Mint mondta, az Erkel Színház felújítását, egy új házi színpad építését, amelyek a mostani főigazgató modernizációs programjának is részét képezik, mindenki örömmel venné, csak az eddigi repertoárjátszási rendszer felborításával nem értenek egyet. Szerinte ugyanis a blokkosítás a világ egyik legnagyobb blöffje, amit csak kínjában talált ki az új vezetés azzal a maszlaggal, hogy így pénzt lehet megspórolni, mivel a díszletek állva maradnak. – Ez hatalmas csúsztatás. Amit spórolni lehet vele, az tizenöt díszlemező munkás kirúgása, ez azonban énekesekkel szinte megvalósíthatatlan, mert az operák nagy része a főszereplőkre olyan terhet ró, amit két szereposztás esetén sem lehet megreszkírozni – fogalmazott. – A blokkrendszer vagy a stagione elsősorban Olaszföldön gyakori a szezonálisan működő színházakban, hiszen rengeteg opera van, és ha valaki egy másikban futó darabra kíváncsi, átutazhat egy másik városba – mondta, majd kifejtette: nálunk még a legnépszerűbb operákra sem lehetne eladni a jegyeket két héten keresztül, ez legfeljebb a musicaleknél működik. A neves karmester az új kormánytól várja a segítséget, azt azonban hangsúlyozta, ha most nem lesz pénz, csak évek múlva, az nagy érvágás lenne, hiszen egy társulatot ilyen hosszú időn keresztül nem lehet pénz nélkül összetartani, az nagy valószínűséggel szétesne.

Kovács Jánost Keveházi Gábor balettigazgató követte, aki ugyan nem vált megposztjától, viszont nyílt levélben szólította fel Hegyi Árpád Jutocsát a lemondásra. Azért fogalmazta meg nyíltan nemtetszését, mert a főigazgató az ő tudta nélkül, anyagi okokra hivatkozva törölt a következő évadból ötven előadást, amely között két balettbemutató is szerepelt. A levelet több közéleti személyiség is meg-

kapta, többek között Gyurcsány Ferenc, Hiller István és Vass Lajos, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának államtitkára, Bozóki András miniszternek azonban nem küldött belőle. Ezért a lépéséért Hegyi Árpád Jutocsa fegyelmi eljárást indított ellene. Az előadások számának drasztikus csökkentéséről Kesselyák Gergely azóta lemondott főzeneigazgató Weimarban értesült, és ő is levélíráshoz fogott. Ekkor még Hegyi Árpád Jutocsával közösen képzelte az Operaház jövőjét, csupán azt kérte a főigazgatótól, ne vonjon meg ilyen sok előadást, hiszen közös pályázatukban vállalták a 310 előadást. Május 12-én állásfoglalást tett közzé, amelyben hangsúlyozta: az egész magyarországi operajátszást integritásában áttekintő, politikamentes, szakmai konszenzuson alapuló reformkonceptióra van szükség. Még két hét sem telt el, május 23-án reggel azonban benyújtotta lemondását, ezt azonban az időközben bevezetett nyilatkozati stop jegyében nem is jelentették be az aznapi sajtótájékoztatón. Kesselyák döntését azzal indokolta, hogy Hegyi Árpád Jutocsával közös pályázatukban arra kínáltak megoldást, hogyan lehetne az Operaházat a leggazdaságosabban üzemeltetni a magyar operakultúra megcsonkítása nélkül, azonban szerinte a főigazgató később más modernizációs terv kidolgozásához fogott hozzá, amely számára mind szakmailag, mind etikailag teljességgel elfogadhatatlan. Az egyik napilapnak úgy fogalmazott: nem kíván részt venni az operaszakma térvésztesének folyamatában.

Kesselyák lemondását Hegyi Árpád Jutocsa tudomásul vette, és nem sokkal később, június 1-én már az új – egyelőre megbízott – főzeneigazgatót mutatta be a sajtónak: Győriványi Ráth Györgyöt, aki 2001 tavaszától bő egy éven át már ellátta ezt a feladatot, s akit négy évvel ezelőtt Görgey Gábor akkori kultuszminiszter alkalmatlanságra hivatkozva felmentett. A posztra pályázatot írnak ki. Győriványi bemutató sajtótájékoztatóján hangsúlyozta: egyetért az Operában megkezdett változtatásokkal, és fontosnak tartja a dalszínház modernizációját.

Győriványi Ráth György hangsúlyozta: a főzeneigazgatói posztra nem kinevezték, csak megbízták, ameddig pályázatot ír ki az intézmény és azon nem találnak

másvalakit. – Én azzal, hogy elvállaltam a felkérést, azt szerettem volna megakadályozni, hogy az Operaházban elindult folyamatok megakadjanak, mert úgy érzem, ezeket végre kell hajtani ahhoz, hogy eredményhez vezessenek. Négy évvel ezelőtt mi ezeket a változtatásokat már egyszer elkezdtük, csak akkor ezt megakadályozta egy kormány- illetve egy vezetőségváltás – fogalmazott az új főzeneigazgató lapunknak. Amit leginkább szeretnék elérni, az az, hogy részint az operaházi erővel, részint az operához értő külső emberekkel kidolgozzunk olyan stratégiai terveket az Operaház részére, amik elképzelhető variánsai lennének a magyar operajátzásnak. Ezeket számszerűsíteni is szeretnék, hogy a most felálló minisztérium elé olyan számadatokkal alátámasztott variációkat tehessünk, amelyekből el tudnák dönteni, hogy melyiket szeretnék választani. Azt is lehet, hogy ennyi pénzből kell gazdálkodni, azt azonban semmiképpen nem lehet megoldani, hogy ekkora támogatás mellett ugyanezt folytassuk, ha nem kapunk több pénzt, akkor lényegesen

szűkíteni kell az előadásokat, esetleg a játszóhelyet és a dolgozók létszámát is. Racionális érveket kell felhozni, hiszen ma már a politikusokat az Operaházzal kapcsolatban csak ezekkel lehet meggyőzni – tette hozzá a régi-új főzeneigazgató. Győriványi emlékeztetett: 2001-ben a dalszínház 2,1 milliárdból gazdálkodott, pedig akkor többen dolgoztak a háznál és több előadás volt, mint most, amikor 5,5 milliárdos az éves költségvetés. – Ezért mindenkinek az az érzése, és ez egy kicsit igaz is, hogy egy lyukas zsákba öntik be a pénzt. Ezt a lyukas zsákot pedig be kellene foltozni – fogalmazott a főzeneigazgató, aki attól teszi függővé, hogy indul-e a később kiírásra kerülő főzeneigazgatói pályázaton, hogy a következő minisztériumi vezetésnek van –e bizalma benne, s hogy az, amit az új fenntartó vár az Operaházról, az számára vállalható-e.

Az Operaház körüli káoszt egyéb jellegű botrányok is kísérik: Rác István, a közalkalmazotti tanács elnöke azt állítja: életveszélyesen megfenyegette Hegyi

Árpád Jutocsa főigazgató, konkrétan azt mondta neki, elvágja a torkát. A főigazgató az állítást nevetségesnek nevezte. A Magyar Újságírók Országos Szövetségének etikai bizottsága is felemelte szavát Hegyi Árpád Jutocsa ellen, mivel az egyik sajtótájékoztatón félbeszakított egy újságírót, nevezetesen az etikai bizottság egyik tagját, az Aranytollas László Zsuzsát, megvonta tőle a szót, és bezárta a rendezvényt. – Kérdés helyett a véleményét közölte László Zsuzsa újságíró, ezért mivel már minden mondanóját elmondta az operaház vezetése, a főigazgató bezárta a sajtótájékoztatót – válaszolta közleményében az Operaház. Az intézményben a szakszervezet sztrájkot is tartott, A nürnbergi mesterdalnokok előadása fél órával később kezdődött, a közönséget a csúszás okáról szóló tájékoztató szórólapokból azonban csak az elsőnek jutott, ugyanis a jegyeszedők összeszedték, az énekesek-zeneszek elmondása szerint Hegyi Árpád Jutocsa felszólítására.

Pál Eszter

Ünnepi játék ünnepi muzsikálással

Fischer Ádám a Wagner Napokkal a Rádiózenekart is reflektorfénybe állítja

Különleges, fesztiválstílusban előadott Parsifal-produkciónak tapsolhattak az érdeklődők 2006. június 10-én és 17-én a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A koncertek dirigense Fischer Ádám volt, akitől a Budapesti Wagner Napok ötlete is származik. A karmester ezzel a hagyományteremtő fesztivállal is szeretné reflektorfénybe állítani együttesét, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarát. A muzikusok komoly műhelymunkával készültek erre a fellépésre, s első karmesterük, Kovács László szerint, a zenekar gyorsan elsajátította az operai játékmódot.

– A Rádiózenekar ritkán mutat be operákat, ezt a monumentális Wagner-művet pedig most játssza először. Mennyire elégedett együttese teljesítményével?

Fischer Ádám: – Sokszor azért dirigálok szívesen operazenekar élén hangversenyt vagy szimfonikus együttesnek operát, mert ilyenkor ezek a zenekarok még koncentráltabban készülnek a számukra különleges feladatra. A Rádióze-

nekarral azért is volt nagyon jó dolgozni, mert muzikusait nem kötötték tradíciók, számukra minden újnak számított, s így sok olyan zenei elképzelésemet meg tudták valósítani, amit eddig egyetlen zenekar sem. A Parsifal-nál pedig még sokkal jobban rám kellett bízniuk magukat, mint más koncerteknél, mert ez a bonyolult, szólistákat, kórust, gyerekkart felvonulatú darab akkor szólal meg igazán jól, ha a pálcám minden rezdülését köve-

tik. Így az, hogy milyen teljesítményt nyújtottak, 85%-ban rajtam múlott. Az együttes igazán mindent megtett, s remek munkát végzett a darabot betanító Kovács László is.

– A tervek szerint a Wagner Napok évről-évre, minden júniusban színre kerülnek majd a Művészetek Palotájában. A sorozat nyitóprodukciójául miért a Parsifalt választotta?

F. Á.: – Mert Wagner utolsó operája igazán lenyűgöző alkotás, s ez a mű nem állítja olyan nehéz követelmények elé a zenekart, mint például *A Rajna kincse*. A muzsikuskok számára talán ez a legkönnyebben megtanulható és eljátszható darab a Wagner-repertoárból. Ráadásul nekem arra is figyelniem kellett, hogy hány próbával tudjuk ezt a produkciót bemutatni, hiszen nem tarthatom hetekig Budapesten az előadás nemzetközi hírvénekeiseit, s ezért is esett a választásom a *Parsifal*-ra. A következő lépés *A Rajna kincse* és *A walkür* lesz, ezt a két zenedrámát jövőre akarom bemutatni, 2008-ban pedig másorra kerül még a Siegfried és Az istenek alkonya is. Ha minden jól megy, akkor két év múlva már elő tudjuk adni a teljes *Ring*-et, terveim szerint négy egymást követő estén, vagyis délutánon, hiszen az előadások négykor kezdődnek, akárcsak Bayreuthban...

– *Wagner ünnepi játéka félig színpadszerűen, félig koncertszerűen került színre. Így lesz ez a jövőben is?*

– Most a látványért és a koncepcióért felelős *Szemerédy Alexandrával* és *Paráditka Magdolnával* együtt kísérleteztünk, igyekeztünk kipróbálni minden lehetőséget. Számos avantgarde megoldást is kitaláltunk, mert meg kellett tapasztalunk, hogy ebben a teremben mi az, ami hatásos és jó. Olyan fesztivált akarunk ugyanis az érdeklődőknek kínálni, ami máshol sehol sincs.

– *A Budapesti Wagner Napoknak terjed a világban is a híre?*

F. Á.: Igen, nagy az érdeklődés, de az volna az igazi, ha erre a sorozatra a szakma is felfigyelne... S elismerné a Rádiózenekar teljesítményét, hiszen ahogyan muzsikálnak, azzal bárhol a világban megállnák a helyüket. A különleges budapesti Wagner-sorozattal az egyik célom egyébként tényleg az, hogy reflektorfénybe állítsam a Rádiózenekart, s megmutassam, ez az együttes rendkívüli teljesítményekre képes. S a fesztivállal Klemperec útmutatását is követem, aki szerint a legfontosabb, hogy a karmester felkeltse a zenekar becsvágyát és kedvét. Persze, azért emellett zenei elképzelésekre is szükség van... Nagyon örülök, hogy a Parsifalt egyenes adásban, a világ több országában közvetítette a rádió, hiszen

egy ilyen produkció valóban a jó híret viszi a magyar zenekarnak.

– *Amire sajnós az együttes egyre nehezebbé váló anyagi helyzetében óriási szüksége van...*

F. Á.: – Amikor a Rádiózenekar főzeneigazgatói posztjára felkérést kaptam, azért vállaltam el, mert értékes, tehetséges társulatnak tartom őket. Nagyon fontos partnereim a Wagner Fesztiválban, s ha az együttesrel a jövőben bármi gond adódna, nem is folytatnám nélkülük a sorozatot...

– *Reményeink szerint ez év őszétől lesz az együttes főzeneigazgatója. Milyen most a helyzet?*

F. Á.: – Egyelőre a Rádióban senkinek sincs joga semmiről tárgyalni. Ez számomra azért is nagyon rossz, mert így nincs senki, aki kötelezettséget tudna vállalni, mondjuk egy 2008-as koncertre, pedig én a legjobb művészeket akarom meghívni a Rádiózenekarhoz, s nekik bizony már két évre előre tele a naptárunk... Remélem, ha lesz új elnöke a Rádiónak, akkor végre ezekben az ügyekben is dönt valaki.

– *Legutóbbi beszélgetésünkkor Alföldy-Boruss István adófőszerkesztő azt mondta, annyira rossz a zenekar anyagi helyzete, hogy kénytelenek a következő szezonban kevesebb koncertet rendezni...*

F. Á.: – Ez ellen sajnós, egyelőre semmit sem tudok tenni. Viszont ha kevesebb a hangverseny, akkor szeretném, ha az a néhány produkció igazán jelentős lenne. Ezért is tesz nagyon boldoggá, hogy a Rádiózenekar a következő évadban meghívást kapott a Bécsi Ünnepi Hetekre. Mi vagyunk tudomásom szerint az első magyar együttes, aki felléphet ezen a programsorozaton, s talán ezzel is bizonyíthatjuk, olyan színvonalon muzsikálunk, amely érdemes a támogatásra...

– *Visszatérve a Wagner Fesztiválra, a Parsifal bemutatását hosszú hetek műhelymunkája előzte meg, amelynek Fischer Ádám mellett Kovács László első karmester volt a vezetője. Hogyan folyt a felkészülés?*

Kovács László: – Most nagy hasznát vettük annak a koncentrált munkatempónak, a lapról való, azonnali játék képességének, amelyet az együttes a stúdiófelvé-

telek során megszokott, akárcsak a Rádiózenekar játékára jellemző flexibilitásnak. Ezek nélkül a tulajdonságok nélkül az együttes nem is vállalkozhatott volna erre a feladatra. Wagner monstre alkotása azonban emellett is extra felkészülést igényelt, a nehezebb zenekari állásokon az egyes hangszercsoportok külön-külön is dolgoztak, a szólamvezetők számos szólampróbát tartottak, hogy minden a lehető legjobban menjen. A rengeteg, fáradtságos munka eredménye egyébként a zenekar hangzásán is megfigyelhető.

– *Amikor először szóba került ez a fesztivál, úgy tűnt, mintha kicsit megijedt volna tőle az együttes...*

K. L.: – Igen, mert ez a darab eléggé eltér attól, mint amit a muzsikuskok megszoktak. Az első sokkot a mű hossza jelentette. Bizony akadtak napok, amikor közel kilencórán keresztül próbáltak folyamatosan... Ahogy azonban a muzsikuskok egyre jobban elmélyültek a darabban, úgy kezdték élvezni ezt a különleges feladatot. Az együttesnek külön örömet jelentettek a kiváló énekesek, akik mindmind hatalmas hangok, s élmény volt velük muzsikálni. Persze a szólisták kísérete nemcsak újdonságot – a zenekarnak ugyanis ritkán van módja énekesekkel dolgozni –, hanem nehézséget is jelentett, hiszen meg kellett szokni azt is, hogy majd minden taktust más tempóban adnak elő, s ehhez szintén igazodni kellett. A sokféle buktató mellett, pedig annak a hangzásigénynek is meg kellett felelni, amelyet Fischer Ádám támasztott, s ez bizony nem volt egyszerű feladat. A sok gyakorlásnak köszönhetően azonban szerencsére az együttes gyorsan elsajátította az operai játékmódot.

– *S többen azt mondták, ha a zenekar az árokban ül, még jobb a Bartók Béla Hangversenyterem akusztikája, mint amikor a színpadon muzsikálnak.*

K. L.: – Bármennyire meglepő is, de ez valóban így igaz. Ha az árokban játszott az együttes, tökéletes volt a hangzás. S mindezt izgalmasan egészítették ki az énekhangok, a Strausz Kálmán vezette Rádióénekkar, amely a színpadon, s az első emeleten kapott helyet, valamint a szintén pódiumon lévő Nemzeti Énekkar, valamint a Rádió Gyermekkórusa Antal Mátyás betanításával. R. Zs.

Kamaramuzsikálás a szebb zenekari játékért

Szepesi János bízik abban, hogy a Rádiózenekar Mozart-sorozatának lesz folytatása

A muzsikálásban az egymásra való odafigyelést, a precizitást és a zene iránti alázatot tartja a legfontosabbnak. Ezért is szereti annyira, és érzi nélkülözhetetlennek a rendszeres kamarazenélést. Szepesi János klarinétművész, aki több mint negyedszázada tagja a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának, egyik legnagyobb büszkeségének tizenkét esztendővel ezelőtt alapított együttesét, a Budapest Klarinét Kvartettet tartja. Emellett nagyon sok örömet adott neki az idei szezonban, a saját társulatán, a Rádiózenekaron belül életre hívott kamarazenei koncertsorozat is. A sok egyeztetési, szervezési nehézség ellenére ugyanis mindenki élvezte a közös műhelymunkát, amelynek eredménye a zenekari játékon is hallatszik, ezért a Dohnányi-díjjal kitüntetett művész bízik a folytatásban.

– Saját együttest alapított, kitalált, megszervezett egy koncertsorozatot. Mindez azt jelzi, Önnek valóban nagyon fontos a kamaramuzsikálás.

– Ez a terület mindig is szívügyem volt. Hiszen azt, hogy ki milyen hangszínnel muzsikáljon, hogyan intonáljon, és mire figyeljen oda a partnereinél, mind-mind a kamarazenélés során lehet megtanulni, s aztán ezt a tudást hasznosítja mindenki nagyzenekari játékában is. Az állandó műhelymunkára szükség van, ezért is hívtam életre 1994-ben a Budapest Klarinét Kvartettet. Az ötletet zenei táborokból kaptam, ott hallottam először ilyen alkalmi kvartetteket, s nagyon megtetszett ez a rendhagyó formáció, a sajátos, elképesztő hangzás. Ahogy felmerült bennem a gondolat, a kollégáim közül megkerestem néhány fiatal, tehetséges művészt: *Reé Györgyöt, Mayer Lászlót és Pápai Ákost*, s ők szívesen mondtak igent a felkérésre. Emberileg is szerencsés volt ez a választás, hiszen az együttes összetétele az alapítása óta nem változott. Mi négyen nagyon hasonlóan gondolkodunk nemcsak a zenéről, hanem a világról is, sokat beszélgetünk, s így igazán élvezetes a közös muzsikálás. Remekül összecsiszolódtunk az eltelt évek alatt, félszavakból, mozdulatokból értjük egymást. Szinte még hangolásra sincs szükség. Nagy örömünkre már 2 saját CD-t is készíthettünk, s ha minden a tervek szerint alakul, akkor nemsokára megszületik a következő albumunk, amelyen mai szerzők számunkra írt darabjait játsszuk. Egyébként ilyen klarinét kvartettéről, amely folyamatosan

működik, a sajátunkon kívül nem nagyon tudok többről.

– Nem lehet könnyű egy ilyen együttes számára színes, változatos repertoárt összeállítani...

– Valóban nehéz feladat, hiszen a klarinét, mint a legfiatalabb fafúvós hangszer csak az 1700-as évek közepétől van jelen a zeneirodalomban. Mozart-nak köszönhetjük – aki imádta a klarinétot –, hogy igazi rangjára emelte a zenekari játékban. A kvartettünk az évek során azért igazán változatos palettát állított össze, sok-sok átíratot játszunk, így a kínálat a barokktól egészen a kortárs kompozíciókig terjed. Ezért főképpen *Brünaier Tibor* fagottművésznek, a Rádiózenekar örökös tagjá-

nak lehetünk nagyon hálásak, hiszen a repertoárunk nyolcvan százalékát tőle kaptuk. Remélem, így lesz ez a jövőben is! Egy ilyen együttes megalakítását követően több év kell ahhoz, hogy eldőljön, képes-e talpon maradni, de bennünket már a legelső időszakban nagyon sok helyre hívtak koncertezni, számos turnén szerepeltünk és szerepelünk ma is. Talán azért is, mert a kvartettet rendszeresen bővítjük énekes vagy hangszeres szólistával. A legnagyobb gondot egyébként a próbák egyeztetése jelenti, hiszen mindannyiunknak elég sok a zenekari elfoglaltsága is, ráadásul rajtam kívül mindenki a Telekom Szimfonikus Zenekar együttesében játszik.

– *Lendületét, optimizmusát, s folytonos kihívás-keresését talán az is jól jellemzi, hogy kamaraestek szervezésére adta a fejét. Hogyan indult el ez a Márvány-termi sorozat, amelyben a Rádiózenekar tagjai lépnek pódiumra?*

– Azért kezdtem hozzá, mert a saját kamaragyüttesemben is állandóan tapasztalom, mennyire lényeges a műhelymunka, s tudom azt is, mostanában erre egyre kevesebb a lehetőség. Egy vidéki fellépésen játszottam Mozart Grand partitáját, s ebből született az ötlet, be kellene mutatnunk egy Mozart-sorozatot a Rádiózenekarral. *Fejérvári Sándor* főszerkesztő-helyettesnek, a zenei együttesek igazgatójának elmondtam az elképzelésemet. Ő rögtön támogatóan állt az ügyhöz, igyekezett mindenben segíteni. Miután közeledett a Mozart-év, így a zenekar a Bartók

adónál pályázott erre a sorozatra, s el is nyertünk egy olyan összeget, hogy hét koncertet rendezhessünk, amelyeken felhangzik Mozart összes fúvós divertimentója. Az estek programjában számos eddig nem túl ismert mű is helyet kapott, s olyan rendhagyó felállításoknak is tapsolhatott a publikum, mint a 2 fuvola, 5 trombita, és egy timpani.

– *A Rádiózenekarból mindenki lelkesen jelentkezett a sorozatra?*

– Igen, de komoly gondot jelentett, hogy bár óriási feladatot és lehetőséget kaptunk, mindezt úgy kellett megcsinálnunk, hogy még a próbákat is magunknak szerveztük, és közben el kellett végeznünk még a napi munkánkat is. Ráadásul a koncertidőpontokat a Bartók adó zenei szerkesztőségétől kaptuk, így előfordult, hogy ugyanarra a napra esett, másfél óra különbséggel a nagyzenekari hangverseny és a kamarazenei est... A muzsika szépsége azért sok mindenért kárpótolt... S bár a kollégák tényleg örömmel fogadták ezt a sorozatot, amikor egyre-másra jelentkeztek az egyeztetési problémák és az egyéb nehézségek, erőltetett menetben dolgoztunk. Hiszen ezekre az estekre sokszor nem volt elég felkészülési idő, s bizony nem volt könnyű kétféle figyelni. Ráadásul nagyon csekély összeget tud-

tunk csak a fellépésekért fizetni, hiszen a pályázaton nyert pénzből kellett a hangszerkölcsonzést fedezni, és megvásárolnunk még a kottákat is ... Emellett pedig ahhoz is ragaszkodtam, hogy csak az játsszon a hangversenyen, aki az összes próbán jelen volt. A nehézségek ellenére mindenkinek nagyon nagy élményt jelentett a közös muzsikálás, s az összes résztvevő a legtöbbet igyekezett kihozni magából. A karmester nélküli, együttes gyakorlás során még jobban megtanultuk, hogyan kell egymásra odafigyelni, és segíteni a másikat. S hiába játszunk egy együttesben, a mostani műhelymunka során sokkal többet megtudtunk egymásról, mint akár a korábbi, nagyzenekari próbák, koncertek alatt. Ez a sorozat sokkal jobban összekovácsolta az együttest. Ahogy véget értek a Márvány-termi hangversenyek, a kollégák közül sokan jöttek oda hozzám, s mondták, milyen jó volt részt venni ebben az igazán színvonalas munkában, s örülnének, ha máskor is lenne ilyen.

– *S lesz folytatás?*

– Nagyon remélem, hogy igen. Van néhány újabb ötletem, s ezt már megemlítettem a vezetőségnek is. Eljátszhatnánk például Schubert vagy Beethoven kamarazenét. A zenekari munka szempontjából úgy vélem, nagyon jó lenne, ha például a vonósoknak is lenne egy ilyen sorozatuk. Egyelőre meg kell várni, mi lesz magával a Rádióval, és mi lesz a Rádiózenekarral. Egyébként is bízom abban, hogy jobbra fordul az együttes sorsa, hiszen az itt töltött huszonhat esztendő alatt mindig úgy éreztem, ez a társulat nemcsak jó társaság, a béke szigete, hanem hatalmas művészi tartalékokkal rendelkező zenekar. Az együttes olyan értéket képvisel, amely többet érdemelne. Most ez a kamarazenei sorozat is bebizonyította, hogy az egyes művészek milyen kiváló teljesítményekre képesek. Ezért is hívják a zenészeinket olyan sokféle muzsikálni.

– *A még jobb, még színvonalasabb játékokban pedig segíthet a műhelymunka, a kamarazenélés. Ön ezt nemcsak kollégáinak, hanem növendékeinek is állandóan mondogatja.*

– *Így igaz. Már tizenöt esztendeje foglalkozom fiatalokkal, a zenekari munka mellett azonban nem könnyű elegendő időt szakítani a növendékekre. A kamarazene fontossága mellett a precizításra, a zenei alázatra is igyekszem őket megtanítani, hiszen arra törekszem, hogy az én játékomat is ez jellemezze. S persze a hallgatóimtól rengeteget tanulok én magam is.*

R. Zs.

A JÓ PAP... NO ÉS MI?

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége és a Művészetek Palotája egyre bővülő együttműködése keretein belül ez év tavaszától közös szakmai tanfolyamot indított neves külföldi szakemberek bevonásával.

Pár éve édesanyám mosolyogva mesélte, hogy valamely álmatlan éjszakáján a rádiót hallgatta. Épp egy méltán népszerű pap, László atya mesélt a legutóbbi műsorban arról, mit gondol a túlvilágról. Minden esetre, mint jó pap kifejezte abbéli reményét, hogy sírfelirata nem lesz más, mint neve mellett csak annyi: Tanulmányait végképp befejezte. Nyugat-Európában és a tengeren túl felekezeti hovatarozás nélkül már jó ideje felfedezték az életen át való tanulás fontosságát. Maga az Európai Unió is különösen fontosnak tartja a folyamatos szakmai képzést. Világszerte elterjedt az

életen át való tanulás angol nyelvű szak kifejezése és annak eszméje, a „*lifetime learning*”.

Minél több szép évem telik el az általam űzött szakmában, annál jobban érzem szakmai ismereteim szűkösségét. Egy jó ideje rájöttem, nem biztos, hogy az én tudatom szűkül, hanem a szükséges ismeretek bővülnek szédítő sebességgel. Itthoni és külhoni kollégáim megnyugtatóan erősítik ebbéli hitemet. Emellett hosszú ideje azt látom, hogy a mi Szövetségünk-höz hasonló szervezetek sok országban rendszerré tették a szakmai továbbképzés

intézményét, minden érintett örömére. Korábban is voltak már efféle jámbor kezdeményezéseim, hiszen még 1994-ben sikerült idecsábítanom Nagy-Britannia zenekari menedzsmentjének krémjét egy kétnapos továbbképzésre, de igazgató kollégáimban nyilván kellemes emlékeket ébreszt az igazgatói kollégium keretein belül – sajnálatos módon megszakadt – szakmai konzultációk sora is.

Most, hogy a Művészetek Palotája az európai előadó művészeti élet tényezőjévé vált, nem kellett sokat gyözködni Kiss Imre vezérigazgatót, hogy közösen szer-

vezzünk művészeti-kulturális menedzsmentjeink számára olyan továbbképzést, mely segítségével még könnyebben kapcsolódhatunk az európai véráramba.

Március 18-án Geoffrey Brown az Euclides program igazgatója vázolta föl a Művészetek Palotája előadótermében összegyűlteknek az Európai Unió kulturális térképét, ezen belül a kulturális célok támogatására fordítható támogatások forrásait. Túlságosan jókedvünk persze nem lett előadása nyomán, hiszen csak megerősítette azt, amit amúgy is sokan tudtunk, nevezetesen, hogy míg az Európai Unió – egyéb iránt nagyon bölcsen – tiszteletben tartja minden tagországa kulturális tevékenységét és semmiféle módon nem kíván abba beleszólni, egyúttal rendkívül keskeny éven csörgedeztetni a kulturális támogatásokat. Mélyen elgondolkodtató, hogy az EU költségvetésének közel 40%-át a mezőgazdaság támogatása teszi ki – miközben az EU lakosságának alig 4%-a foglalkozik agrártermeléssel – addig az unió költségvetésének cca. 1%-át teszi ki a kultúra támogatása. Persze ez is nagy pénz, ha arra gondolunk, hogy az EU-nak végül is valóban nem feladata egy-egy zenekar, színház, vagy művészeti központ működésének támogatása, viszont jelentős összegekhez juthatnak azok, akik egymással összefogva olyan eszmék ügyében munkálkodnak, melyek az európai kultúra sokszínűsége jegyében a kapcsolatok építését szolgálják. Aki arra kíváncsi, hol lelhet partnerekre az efféle projektek ügyében, keresse fel akár a magyar Kultúrpoint Irodát (www.kulturpoint.hu), akár az Európai Unió honlapját, ahol könnyedén megtalálhatja a partnereket kereső intézményeket, szervezeteket. Geoffrey Brown szívporkázó szelleme, alapos felkészültsége kiváló példát adott arra a brit mentalításra, melynek másik közismert és nagyra becsült alakja Sarah Gee, aki április 19-én jött el hozzánk Paul Kaynes társaságában. Sarah a City of Birmingham Symphony Orchestra marketing és kommunikációs igazgatója sok-sok éve. A brit zenekari szövetségben egyetértés van a tekintetben, hogy Sarah manapság szakmája egyik legkiválóbbja. Paul Kaynes korábban több világhírű brit művészeti intézmény, mint például a Royal Shakespeare Company marketing igazgatója, jelenleg saját tanácsadó cégét vezeti, szintén Birminghamban.

Bizony szakmai parádé, tűzijáték volt előadásuk, csak hogy míg a görögtűz füstje elszáll a velük eltöltött nap mindannyiunk számára emlékezetes marad. Persze, hiszen húsba vágó szakmai kérdésekről és válaszokról esett szó. A marketing – számunkra leegyszerűsítve – nem más, mint a zenekarok által nyújtott szolgáltatás minél hatékonyabb, és eredményesebb népszerűsítése a közönség körében. Mi készíti a potenciális közönséget: orvost, gyári munkást, tanárt, irodai alkalmazottat, diákot és nyugdíjast és sok másat arra, hogy más hasznos vagy haszontalan foglalatosság helyett koncertre járjon, bérletet vásároljon, mi több, a koncertre járás életre szóló szokásává válják? A marketinges persze nem varázsló és nem guru. Nagyjából azt a portékát tudja eladni, ami valóban értékesíthető. Nem véletlen, hogy szakmai körökben világszerte emlegetik a szarkasztikus szakmai bölcsességet, mely szerint, ha zsúfolt teltház mellett tombolt a közönség, akkor az előadókat és a programszerkesztőt illeti a dicsőség, ha gyérház mellett unalomba fulladt az előadás, a marketingest kell máglyára vetni. A profitorientált kereskedelem már jó ideje használ olyan marketing-eszközöket, melyektől mi itt, a szocialista kultúrpolitika fojtó szeretetében idegenkedünk.

Jó másfél évtizede panaszkodhatunk több támogatásért, joggal szidhatjuk az egyre renyhébb zenei közoktatást, végülis valljuk be, elsősorban magunkat okolhatjuk, ha a közönség távollétével fejezi ki érdektelenségét mindazzal szemben, mit mi emelkedetten művelünk. Sarah Gee és Paul Kaynes olyan világban nőtt fel, ahol nem divat más okolni saját mulasztásainkért. Önzetlenül adták át mindazon ismereteket és tapasztalatokat, melyek a brit zenekarokat az elmúlt évtizedek legsúlyosabb válságain és legnehezebb pillanatain átsegítették. Szavaikat elsősorban az hitelesítette, hogy abból a városból jöttek, mely évtizedeken, mondhatni évszázadokon át a hozzá hasonló iparvárosok sivárságáról, fojtogató szmogjáról volt híres, ahol a városvezetők lakóhelyük lakhatóvá válását, csinosodását úgy adták hírül a világnak, hogy egy bozontos üstökű fenegyerek kezébe adták – jelentős pénzügyi támogatással együtt – a város addig igencsak elhanyagolt szimfonikus zenekarának gyeplőjét. Lám néhány év alatt csoda történt, és Simon Rattle keze alatt a világ egyik legjobb zenekarává nőtt a bir-

minghami, és a város lakossága, melynek hamarosan több mint a fele színes bőrű, a mai napig ünnepli a jelentős részben neki kortárs zenét játszó nagyszerű együttést. Ez akár meseszerűen is hathat, de hogy e mögött mekkora erőfeszítések kellettek és kellene, Sarah és Paul előadása jól rávilágított.

Május 20-án megnézhattuk, hogyan főznek máshol. Peter Schreiber, bár porosz géneket hordoz magában, élete nagyobbik részét Hollandiában töltötte eddig. Többször részt vett a holland kulturális kormányzat munkájában, de számos Európai Unió projektben bízták rá vezető szerepet. Arra különösen büszke, hogy 20 évvel ezelőtt az akkor még reménytelenül szocialista Magyarországon rábízták a Holland Kulturális Hónap szervezését. Azóta számtalanszor látogatót hozzánk hivatalos és magán célú utak alkalmából. Otthonosan érzi magát nálunk. Mint ahogy Bulgáriában vagy Dániában, Nagy-Britanniában vagy Ausztriában, vagy kontinensünk talán minden országában. Jó magam éppenséggel tavaly ősszel Bulgáriában találkoztam vele egy, az ottani zenekari igazgatók számára szervezett szakmai szemináriumon. Megszállottja a nemzeti kultúrák fontosságának és megszállottja az Európai Unió szellemének. A különböző EU tagállamok kultúra-finanszírozási rendszereinek jó ismerőjeként vázolta föl azokat a típusokat, melyek kontinensünk egyes országaiban fellelhetők. A hagyományosan etatizmus felé hajló francia és német kultúra-finanszírozás közel áll az általunk – és legyünk őszinték elődeink által is – megszokott modellhez. A közpénzek Európa-szerte jelentős szerepet játszanak a művészeti intézmények finanszírozásában, de az előbb említett két országban különösen kitüntetett szerepük van. Jellemző, hogy például a német zenekarok alig ismerik a szponzorálás fogalmát, míg például Nagy-Britanniában – különösen a Thatcher-i évek jégkorszaka óta – e nélkül nehezen elképzelhető egy művészeti intézmény élete.

Mélyen elgondolkodtató, hogy Hollandiában a 80-as évek eleje óta társadalmi megegyezés van azt illetően, hogy a mindenkori kulturális miniszter személyes ízlése az égvilágon semmit nem jelent a holland kultúra-finanszírozás rendszerében. Mi több, Hollandiában sok-sok éve

nem ismernek sem kiemelt nemzeti intézményt, sem miniszter vagy más döntéshozó fülébe sűgő fontos embert vagy lobbicsoportot, hanem az ottani Művészeti Tanács – melynek tagjait konszenzus alapján független szakemberekből állítják össze –, pályázatok útján dönt a holland kultúra központi támogatásának összegeiről, négy évre előre. Garantáltan. Jöhet rózsaszín, vagy hupikék politikai színezetű kormány, e négy év alatt a közpénzek menetrendszerűen érkeznek a kedvezményezett kulturális intézményekhez. Ezen intézmények körmére az

utóbbi időben a holland kormány által felkért külföldi szakemberek néznek, akik inkognitóban látogatnak el a zenekarok, színházak, táncegyüttesek stb. előadásaira, majd szakmai jelentésük alapján ítéli meg a Művészeti Tanács, hogy az adózók pénzét megfelelően használták-e föl. Innen, a Kárpát-medence földjéről nézve e marslakókat, bizonyára ezer érvet tudnánk felsorolni azt illetően, miért nem lehetne nálunk alkalmazni e rendszert. Hunyjuk le szemünket és keressük meg azt a hármat, ami miatt úgy gondolnánk, mégis.

Mint a fentiekből kiderül, mindazok, akik szent meggyőződéssel hiszik, hogy a Föld lapos, esetleg banán alakú, joggal kérhetnek ördögűzést, amikor a fentiekhez hasonló szakemberek döntögetik tabuinkat, tágítják horizontunkat. Ha valaki mégis elhiszi, hogy a Föld gömbölyű javaslom, ősztől csatlakozzék Szövetségünk és a Művészetek Palotája közös szakmai tréningjéhez. Már csak azért is, hogyha nagy sokára egyszer majd fejfánkra kerül egy felirat, valós tanulmányok befejezéséről adhasson majd számot.

Kovács Géza

„Nagy szükség lenne moderátor-képzésre!”

Solymosi Tari Emőke a komplex művészeti programot tartja legjobbnak

Zenetörténeti, zongoratanári és kulturális menedzseri képzettségének egyaránt hasznát veszi a Pastorale családi hangversenysorozat előkészítésében, moderálásában. Solymosi Tari Emőke úgy véli, a jó műsorvezetés összetett feladat, amelynek rengeteg csínja-bínja van, ezért is sajnálja, hogy itthon még nem indítottak moderátor-képzést. Ahhoz ugyanis, hogy valaki képes legyen a gyerekek figyelmét a komolyzene iránt felkelteni, a szakmai tudás, a tudományos igényesség és az alapos felkészültség mellett jó színészi érzékre, remek verbális készségre, szuggesztivitásra és számos apró trükk ismeretére is szükség van. S hogy mindez mennyire így van, bizonyítja, hogy a Solymosi Tari Emőke által szerkesztett-vezetett komplex – többek között színészek, bábosok, hangszerkészítők és táncosok bevonásával készített, valamint filmvetítéssel is színesített – programok iránt óriási az érdeklődés, s a Zuglói Szent István Zeneházban rendezett sorozat már túl van a századik előadáson.

– Ön szerint mi kell ahhoz, hogy valaki igazán jó műsorvezető legyen?

– Elsősorban szakmai tudás, a zene iránti alázat, a közönség iránti szeretet... Továbbá személyes kisugárzás, jó kapcsolatteremtő képesség, kiemelkedő verbális készség és sok egyéb. Ugyanilyen lényeges, hogy változatos, igényesen szerkesztett műsorokat mutassunk be. Olyan programokat, amelyek nemcsak a kicsik, hanem a felnőttek, sőt még a szakmabeliek figyelmét is felkeltik. Amikor 1997-ben Záborszky Kálmán felkért a Pastorale-sorozat vezetésére, főként azért mondtam igent, mert nemcsak a műsorvezetést bízta rám, hanem a koncertek szerkesztésében is főszerepet kaptam. A több mint száz koncert előkészítése és megvalósítása során ideális

módon tudtunk együtt dolgozni. Mindennek eredményeképp a közönség korszerű, komplex előadásokat láthat-hallhat. A programban helyet kapnak zenés színházi produkciók, filmvetítések, és nagyon büszke vagyok arra, hogy sajátmagam is rendeztem már számos kisfilmet a sorozat számára. Pódiumra lépnek nálunk a társművészetek képviselői: táncosok, színészek, bábművészek, rendszeresen bemutatjuk a hangszerkészítők tevékenységét, sőt még az operarendezés műhelytitkaiba is bepillantást engedünk.

– Van olyan gyerekkoncert-vezető, aki úgy vélekedik, hogy minden vizuális elemet ki kell szűrni, hogy a kicsik csak a zenére figyeljenek...

– A társművészetek bevonása szerintem inkább erősíti a muzsika hatását. A tánc, a film, a színészi produkció segít megragadni a zene lényegét. Zenetörténetként azt gondolom, vissza kellene állítani a művészetek egységét, komplexitását, hiszen együtt sokkal nagyobb élményt tudnak nyújtani. Persze, az is járható út, ha „csak” a zenével foglalkozunk. Néhány éve gyakran veszek részt különböző nemzetközi konferenciákon, és igyekszem hasznosítani a világban megismert izgalmas módszereket, ha véletlenül találkozom ilyenekkel. Nemrég egy lenyűgözően tehetséges angol animátornőnél láttam, hogy a bemutatandó műből először kiemel néhány jellegzetes ritmust, dallamot, s ezekből az elemekből a közönség improvizál az animátor irányításával. Így

mikor a publikum meghallgatja a teljes kompozíciót, már ismeri, és sajátjának érzi a zenét. Kár, hogy itthon minden műsorvezető a saját elképzeléseire, az egyéni tehetségére van utalva, pedig számos technikát meg lehetne tanulni. Nagy szükség lenne a hazai moderátor-képzés elindítására!

– Önnek sokat segít munkájában sokirányú képzettsége, s hihetetlen energikussága, temperamentuma is...

– Valóban nagy hasznát látom a tanári gyakorlatomnak, s annak, hogy zongoristaként sok négykezes koncertet adtam (így át tudom érezni a fellépő művészek helyzetét), de ugyanennyire fontosnak tartom a zenetudományi végzettségemet, vagy azt, hogy kulturális menedzseri diplomát szereztem, s újságíróként is dolgozom. Mindez nemcsak a sorozatok, az egyes előadások összeállításában, hanem a PR-munkában is segít. Az is nagy szerencse, hogy jól érzem magam a színpadon, s élvezem a kapcsolatteremtést a közönséggel. A sorozat összeállítása, a koncertekre való felkészülés időigényes feladat. Egy-egy hétvégén, a három koncert alatt összesen 6-7 órát vagyok a színpadon, amihez komoly állóképességre van szükség. Mindez annak ellenére van így, hogy már egy évtizednyi tapasztalattal rendelkezem. Szerepeltem műsorvezetőként többek között a Vigadóban, a Zeneakadémia kis- és nagytermében, a Művészetek Palotájában, az Óbudai Társaskörben, a Bartók-házban.

– Mindez tükröződik a *Pastorale-sorozaton*, amely valóban sok-sok izgalmas, érdekes ötletet vonultat fel. A rendhagyó előadások színrevitelében pedig biztosan nagy segítséget jelent, hogy a zuglói Zeneházban igazán kiváló technikai feltételek állnak rendelkezésre, ráadásul a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola növendékei is lelkesen vesznek részt a munkában.

– Ezek a produkciók valódi csapatmunka eredményei, s ezért minden résztvevőnek hálás vagyok. Nemcsak a muzsikusi fiatalok jönnek szívesen, hanem azok is, akik hangkultúra szakon tanulnak a szakközépiskolában, és hangtechnikusként, világosítóként végeznek fontos feladatot. Lehetőség van arra is, hogy a színpadon

operatőr dolgozzon, és a képet szimultán kivetítsük. Néha az előcsarnokot olyan módon díszítjük fel, hogy az bevezesse a közönséget a koncert hangulatába. Amikor például a műsor a vízhez (patakhoz, szökőkúthoz stb.) kapcsolódott, az előcsarnokban vízi madarak, nádas, hullámokat idéző dekorációk fogadták a pub-

likumot. Ebben a szintén zuglói Munkácsy Mihály Általános Iskola diákjai vannak segítségünkre. Egyébként az utóbbi években az ő rajzaikat használjuk fel a szórólapjainkhoz, plakátjainkhoz is. Amikor a gamelán zenének szenteltünk egy koncertet, Indonéziában készült fotókból rendeztünk kiállítást, emellett az Indonéz Nagykövetség számos eredeti bábót, napernyőt küldött, amelyek mind-mind segítettek a megfelelő miliő megteremtésben. Kodállyal vallom én is, hogy a gyerek számára csak a legjobb elég jó. Ezért arra törekszem, hogy a legapróbb részletekig mindent kidolgozzunk. A saját szövegem megírásán kívül általában technikai forgatókönyvet is készíték, amelyben benne van, hogy hogyan kell világítani, mikor kell leengedni a vetítőtáskát, melyik szereplő honnan érkezik és így tovább. Természetesen a spontánnak tűnő beszélgetéseket is előre megtervezem a művészekkel. A forgatókönyv azért is fontos, mert háziasszony-

ként végig a színpadon vagyok, így az ügyelőnek mindent pontosan tudnia kell.

– A közönség hogyan fogadja mindezt, milyen visszajelzéseket kapnak?

– Már többször kérték tőlünk, hogy ne csak vasárnap legyen két koncert, hanem szombaton is, tehát összesen négy előadást tartunk egy hétvégén. Tény, hogy egy-egy programmal négyyszer is meg tudnánk tölteni a nagytermet, ez azonban fizikailag túlságosan megterhelő volna. Rengeteg elismerést kapunk szóban és írásban, és vannak, akik a legelső évtől eljönnek minden programra. Jelentős törzsközönséget sikerült kialakítanunk, akiknek az utóbbi években már levélben vagy e-mailben küldjük el a szórólapot. Idén például, alighogy a program kijött a nyomdából, az egyik délutánra szóló bérletünk néhány nap alatt teljesen elkelt. Annak is örülök, hogy bár 7-től 14-éves korig ajánljuk az előadásokat, a kisebbek is példás fegyvellemmel, nagy érdeklődéssel vesznek részt rajtuk. A felsőtagozatosok sem maradnak el, és a felnőttek is lelkesek. Ez év februárjában, amikor az OperaStúdió ragyogó fiatal énekeseivel egy rendhagyó *Figaro lakodalma*-produkciót mutattunk be *Ionel Pantea* rendezésében, szombatról vasárnapra valószínűleg elterjedt az előadás híre, mivel a 330 férőhelyes teremben egy tüt sem lehetett leejteni. Híres művészek is kíváncsiak voltak a produkcióra.

– Talán ez is tükrözi, hogy a *Pastorale-sorozat* nemcsak a gyerekek számára érdekes...

– Nekünk a családi koncepció nagyon fontos. Záborszky Kálmán tudatosan tartja alacsonyan a bérletárakat, éppen azért, hogy az ár ne okozzon gondot a többgyermekes családoknak sem. Kevés az olyan program, ahová a családok együtt mehetnek el, amit közösen élhetnek meg, és amiről lehet aztán beszélgetni. Ezért is tartjuk a *Pastorale*-koncerteket a hétvégén. Szeretnénk, hogy a nagyszülők, apukák, anyukák együtt jöjjenek el a gyerekekkel. Volt olyan programunk, amelyre több évvel később is szívesen emlékeztek vissza a felnőttek is. Bízom abban, hogy sok ilyen előadásunk lesz még. Ötletekben, hála istennek, változatlanul bővelkedünk.

R. Zs.

„Az anyukák, nagypapák szeme is ugyanúgy csillog”

Iván Gábor igyekszik minél színesebbé, érdekesebbé tenni a gyerekkoncerteket

Szívesen szerepel, szeret mindenhol jókedvet varázsolni maga körül, ezért aztán nagyon élvezi, hogy a hangok világába vezetheti be a gyerekeket, és megmutathatja nekik a muzsika szépségeit.

Iván Gábor ütőművész saját együttese, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar ifjúsági sorozatainak műsorvezetője és szerkesztője már több mint öt esztendeje.

–*Hogyan lett az együttes muzsikusból moderátor, szerkesztő?*

– A zenekarnál hat évvel ezelőtt kerestek valakit, aki szívesen vezeté az ifjúsági sorozatokat, s ki akartak néhány új arcot, új moderátort is próbálni. S mivel mindig, már iskolás koromban is imádtam szerepelni, szövegelni a többiek előtt, élveztem, ha felvidíthattam magam körül mindenkit, így jelentkeztem én is a feladatra. Az első évad volt a próbaszezon, így a négy sorozat mindegyikét más és más vezette. S valószínűleg én bizonyultam a legjobbnak, mert a következő szezontól már minden ifjúsági koncertet én moderáltam. Aztán szerkesztői feladatokat is kaptam, de persze, azért ezek mindig közös munkák, hiszen az évad tervezésekor a zeneigazgatóval, *Ligeti András*sal és a művészeti titkárunkkal, *Zöld Krisztinával* leülünk, s átbeszéljük az elképzeléseket, ötleteket. S azért tekintettel kell lenni az anyagi lehetőségekre, s arra is, mit hogyan lehet megvalósítani.

–*Mennyiben változtak az elmúlt esztendő alatt a gyerekeknek szóló hangverseik?*

– Az első években két sorozat volt, külön-külön rendeztünk kisebbeknek és nagyobbaknak szóló koncerteket. Aztán jött az az ötlet, hogy vonjuk össze a kettőt, s így egy bérletet készítettünk, viszont ennek igazán rendhagyó, külső helyszínei voltak. Tartottunk koncertet a Planetáriumban, ahol természeti zenéket játszottunk, voltunk a Parlamentben, ahol történelmi muzsikák hangzottak fel, kiköltözködtünk egy hajóra, ahol a hangverseny műsorában utazáshoz kapcsolódó kompozíciók szerepeltek, s jártunk a Közlekedési Múzeumban is, ahol nyárhoz kapcsolódó szerzeményeknek tapsolhatott a publikum. Roppant izgalmas sorozatok voltak ezek, két esztendőn keresztül tartottak, s a különleges koncerteket a közönség is nagyon szerette. Bár ennek az egyesített bérletnek is megvolt a hátulütője, hiszen vegyes korosztálynak nehéz olyan műsort összeállítani, amely egyaránt érdekes a nagyobbaknak

és a kisebbeknek is. Ezért gondoltunk arra, hogy a 2005/2006-os szezonban ismét külön, korosztályok szerint rendezünk sorozatokat. A nagyobbak a Thália Színházban rendezett Pinokkió-bérlet előadásain, amelynek *Németh Pál* a szerkesztője, operákkal ismerkedhettek meg, a kicsiket pedig a Zeneháza, a Manó-bérlet koncertjeire vártuk. Ezeken az előadásokon népi, báli és latin zenék is felhangzottak, s a sorozatban helyet kapott egy Halász Judit-koncert is. Mindkét sorozatnak én voltam a műsorvezetője, a kisebbeknek szóló bérletnek pedig a szerkesztője is.

–*Melyik sorozat volt népszerűbb?*

– A „Manók” teljesen megtöltötték a Zeneházat, akkora volt az érdeklődés, hogy a következő évadban duplázni kell a sorozatokat, a Tháliában, amelyben kétszer annyian férnek el, kicsit kevesebben voltak. Az utóbbi években műsorvezetőként azért azt tapasztaltam, hogy a nagyobbak egyébként is jóval szemérmesebbek, nehezebb velük a kapcsolatteremtés, nem egyszerű bevonni őket a beszélgetésbe, a színpadon folyó játékokba, kérdezz-felelekbe. A kisebbek sokkal nyitottabbak, sőt van, hogy még otthoni feladatokra is rábíráhatók. De azért amikor szerkeszték, vagy megtervezem a következő koncertet, mindig nagyon figyelek arra, hogy szórakoztató, érdekes és ne túl hosszú darabokból álljon össze a műsor. Fontosnak tartom, hogy minél több zeneszerző műveit, minél szélesebb, akár a barokktól a kortárs zenéig terjedő palettát mutassunk be egy-egy délelőttön. Nagyon figyelek a helyes arányokra is. S az előadásokon a mi muzikusaink mellett szerepelnek bábjátékosok, pantomimesek, táncosok. Egyébként a kollégáimon is azt látom, hogy élvezik a szereplést, hiszen annyira más koncertek ezek, mint amit egyébként megszoktunk. Itt mindenki részt vesz a színpadi játékban, s bizony nagyon kézzel foghatóan lehet a figyelem lanygulását érzékelni...

–*S hogyan fogadták a muzsikások, hogy az ütőhangszerek mögött ülő kollégájuk*

vezeti ezeket a hétvégi, délelőtti koncerteket?

– Gyorsan elfogadtak, s nagyon jól esett az is, hogy nemrégiben, amikor arról esett szó, ki legyen egy gálaestünk moderátora, mindenki egyöntetűen engem javasolt. Bár el kell mondjam, engem azért, főleg az első időkben, kissé feszélyezett, hogy a kollégáim ott ülnek mögöttem a színpadon, s nagyon figyeltem arra, hogy nehogyan valami butaságot mondjak. S persze állandóan arra törekszem, hogy amiket elmondok az egyes darabokról, zeneszerzőkről, az ne csak a kicsiknek, hanem az őket elkísérő felnőtteknek is érdekesség, újdonság legyen. Nagy öröm, amikor azt látom, hogy az anyukák, nagypapák szeme ugyanúgy csillog, mint a gyerekéké. S jó visszajelzést jelent az is, hogy nagyon sokan visszatérnek a kisebb csemetékkel vagy a rokongyerekkel. Sőt, van olyan szülő, akinél azt látom, hogy ő maga kíváncsi a sorozatra, és csak alibiből hozza magával a gyereket...

–*S hogyan lehet a szerkesztést, műsorvezetést a zenekari elfoglaltsággal összeegyeztetni?*

– Ez is olyan koncert, akár a többi, bár tényleg sok többletmunkát jelent a rendszeres felkészülés. Most már otthon elöl tartom az összes zenetörténelmi könyvet, lexikont, s rengeteget használom az internetet is. Sok idő, míg mindent, ami az adott műsor kapcsán érdekes lehet, összezsedegetek. A szerkesztés egyszerűbben megy, ha támad egy-két jó ötletem, akkor nagyon gyorsan összeáll egy sorozat terve. Minden koncertnek megvan a maga alapmotívuma, amelyre a szerkezet épül. S persze, sok rögtönzés is akad ezeken a délelőttökön, hiszen a gyerekek időnként igazán eredeti és meglepő kérdésekkel, felvetésekkel állnak elő. Azért némi félelem még most, ennyi idő elteltével is van bennem minden műsorkezdés előtt. Jó lesz-e a szöveg, fogják-e érteni, vajon tetszeni fog nekik az előadás? S aztán szerencsére feltűnnek a mosolygó arcok, s a csillogó szemek

R. Zs.

Májusi koncertekről

Nagy tetszést aratott a Lukács Miklós bérlet 6. estjével május 10-én a **MÁV Szimfonikus Zenekar**. Ezúttal Takács-Nagy Gábor állt a karmesteri dobogón, szólista-ként pedig a japán-német Mirijam Contzen működött közre.

A hangverseny műsora is – még mindig – a Mozart-év jegyében készült. Igaz, az ismertebb műveket csupán az A-dúr hegedűverseny (K. 219) reprezentálta, a nyitósám, a korai G-dúr szimfónia (199) csakúgy, mint a második részt kezdő C-dúr rondó (K. 373) ritkán csendül fel koncerttermekben. Címében s zenei anyagában is Mozartot idézte a zárósám, Csajkovszkij: Mozartianája.

A siker több tényezőre vezethető vissza. E zenekar törzsközönsége általában ahhoz szokott, hogy több – általában három – különböző stílusú művet hall egy alkalommal. Mozart amúgyis megunthatatlan (lám, az évforduló túlcsonduló kínálata sem tudta megnyirbálni a zenebarátok lelkesedését), s néha jó egy-egy stílusban megmerítkezni. Ez a stílus-egység önmagában is jótékony hatással lehetett a játékosokra, ráadásul, az is inspirálóan hathatott rájuk, hogy az a vonósnegyes-primárius és koncertmester irányította őket, aki egész évadban rendszeresen dolgozott velük. Az sem elhanyagolható, hogy – pusztán a koncert alapján kikövetkeztetve – igényes-koncentrált szólamp próbák előzték meg e fellépést. Mert Takács-Nagy Gábor koreográfiája alapján csak akkor tájékozódhattak biztosan, ha tudták, mit-miért látnak. A karmesteri tanulmányokat követően pódiumra lépő Takács-Nagy elsősorban az artikulációra összpontosít. Mindent megkövetel, ami a kottában szerepel. Egészen kivételes élményt jelentett hallani a vonós-kari szólamok differenciáltságát. Nem volt jelentéktelen hang, a kísérő jellegű szakaszok hasonló műgonddal szólaltak meg, mind a dallamhordozó, tematikus részletek. A dirigens gyakran szinte „lerajzolta” az íveket, staccato-pontokat is – mégis, minden egyidőben szólalt meg – ami annak a jele, hogy e látványnak leginkább (a próbákon megbeszéltekre-kidolgozottakra) emlékeztető funkciója volt. Minden elismerésem viszont azé a nagyformákban bizto-

san tájékozódó játékmódoré, amelyről rendre tanúságot tettek. Mert aligha lehetett könnyű azonos tempót felvenni a tételek kezdetekor, egyértelmű tempó-utasítás nélkül. Amit „ügyis” tudtak az előadók, azt természetesnek véve, Takács-Nagy minden vonósból „kihozta” nemcsak a hangszerest, hanem a már-már szólista-felelősségű szólistát. Nem „tut-tisták” együttjátékából formálódtak a szólamok, hanem gondos-igényes zenekari művészekből, akik ott voltak minden hang mögött – igaz, olymértékben leköttötte őket a fa, hogy kevésbé törődtek az „erdővel”, tehát a tételek, s a belőlük összeálló ciklusok globális megjelenítésével. Mindenesetre, a hegedűk tónusa szebb lett, s az aktív jelenlét, a játékörm élménye elnyomta a kritikai érzéseket, például a gyors tételek időnként túlzottan érzett harsánysága miatt, vagy mert a vonós-fúvós arányok néha kevésbé meggyőzőre sikerültek.

Bár a közönség szívesen fogadta a szólistát, ezúttal az együttes teljesítménye érdemel elsősorban elismerést. Mirijam Contzen játéka ezúttal azt példázta, hogy nem elég problémátlanul lejátszani a szólamot. Technikailag kifogástalan perfekció jellemezte a szólóját, ám előadásmódjának kidolgozottsága nem a zenei anyagból fakadt, hanem tetszetős-szerencsés smink módján a felszínre korlátozódott (ennek tüneteként figyelhettük meg, hogy a szólista korántsem örömmel élte át a cadenzák gyors futamait, hanem szinte jelentéktelenné könnyítette őket a sietőséggel, ami ezúttal belső türelmetlenség-ből fakadt).

A Csajkovszkij-mű esetében az egyes tételek plasztikus karakterét dicsérhetjük, ami nyilvánvalóan a mozarti eredetik ismeretéből (is) adódott.

Tehát hatott a klasszikus muzsika varázsereje; a lelkes közönségnek pedig vélhetőleg maradandó hatású élményt jelentett az est.

* * *

A 20 éves Nemzeti Énekhar jubileumi bérletének 6. estjével, május 15-én tartot-

ta évadzáró koncertjét a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar**. Az időszakos búcsúhoz műsorként Verdi: Requiemjét választották, mely – közhely bár, de igaz – sohasem téveszti el hatását a hallgatóira.

Remekmű, amelyből rendre gyarapodnak a felvételek (nyilvánvalóan gazdára is talál a kínálat), tehát nemcsak a pódiumon bizonyul időtállóknak. A felvételek interpretációja őrzi azt az ízlést, ami keletkezésekor meghatározó volt, így tehát – a nagy egyéniségek szuggesztivitását is hozzászámítva – igencsak különböző elképzelésekkel találkozhatunk. Jelen-idejűvé válik a múlt megannyi sajátos elképzelése, kotta-olvasata. A mai előadókat a mű megszólaltatásakor többé-kevésbé befolyásolhatják korábbi hangzó emlékeik – ám zenei elképzelésükkel további színekkel-árnyalatokkal gazdagíthatják az eddig kialakult (hang)képet. Kiváltképp akkor, ha az előadás szereplői egyazon elképzelés megvalósításán fáradoznak.

Az est dirigense Berkes Kálmán volt, aki korántsem a teatralitást kívánta erősíteni. (Attól, hogy valamely szerző egyazon zenei nyelven juttatja kifejezésre különböző műfajú kompozícióit, nem indokolja, hogy bármiféle hangzatos indoklással uniformizálódjék a hangzás.) Alaposan kidolgozott szólamok arányos megszólaltatásának köszönhetően, ezer színben villódzott a zenekari szövet, fény és árnyék, az érzések és indulatok megannyi árnyalata követte érzékenyen a szöveget. Valamennyi előadó egyazon hatás megteremtésére törekedett az adott pillanatban. A kórus átélt éneke megunthatatlan élményt jelentett, pillanatról-pillanatra. Ha valahol, a szólisták énekében lehetett észrevenni némi stiláris egyenlenséget. Sümegi Eszter, Wiedemann Bernadett és Fokanov Anatolij a Magyar Állami Opera művészeiként csakúgy, mint oratórikus mű szólistáiként, összeszokott együttest is képezhettek volna – ám a zenés színpad emlékéit különböző mértékben hozták magukkal. Fokanov tudott legkevésbé megfedkezni operaénekességéről, és néha Sümegi Eszter is hasonló tónusban énekelt – annál inkább érvényesült Wiedemann Bernadett előadásában szólamának ereje. Gunji Tadayoshi tenorja néha ideá-

lisnak bizonyult, máskor viszont erőteljesen húzódtott háttérbe.

Vannak melodikus „kulcs”-pillanatok, némely fordulat megszólaltatása egész szakasz hatását meghatározza; a „salva me” intonálása korántsem nehéz feladat, ám kell valami mindig változó, s ezért nehezen meghatározható belső többlet, melynek hatására a hallgató megrendülést érez. Bizonyára egyéni érzékenység is hozzájárul, ki-ki mely jellegzetes fordulatoktól vár valamiféle már-már zenén-túli, spirituális hatást – mindenesetre, ez az előadás szép számmal kínált ilyeneket. Meggyőzőbbnek a letisztult, nemesen egyszerű fordulatok hatottak, valószínűleg ezek életre keltése a legnehezebb feladat (Sümegei a Libera kezdetét eleve feladta). Élő előadás esetén mindig aggódva várjuk a kíséret nélküli szólista-együtteseket. Ha csak egy picit „elcsúsznak”, a belépő zenekar a legavatatlanabbak előtt is nyilvánvalóvá teszi a hibát. Szerencsére most az intonációban semmi kifogásolni való nem akadt – s a szépen megoldott részletek sorjázásából végigvezetett gondolatok jutottak kifejezésre, folyamatok alakultak ki. Berkes Kálmán biztonsággal vezette a monumentális együttest; szinte észrevétlenül irányított, már-már azt a látványt keltve, mintha minden magától működne. Ilyesmi mindenképp a nagyság jele – igaz, partnerek is kellene ahhoz, akik minimális mozdulatokból is megértik egymást.

Az érték szinte kézzelfoghatóan volt jelen – a megilletődött közönség nyilvánvalóan tudatában volt annak, hogy gazdagodott az élmény által. Ilyenkor – csakúgy, mint a templomi koncerteknél – a tetszésnyilvánítás visszás. A tapsolás szinte eretnokségnek hat – most mégis szükség volt rá, mert éreztük: ezúttal a köszönet kifejezése.

* * *

Május 29-én és 30-án Wagner-Hacsaturján műsorral búcsúzott az idei évad közönségétől a **Budapesti Filharmóniai Társaság** Zenekara. A második koncertről számolok be, szomorú szívvel. A jegyszédő még a rendszeres látogatónak kijáró barátságos mosollyal fogadott, ám csakhamar érezhető lett: háborús övezetbe érkeztem. A naptár szerinti nyár közeledtével mindig csökken a ruhatárosok száma – ezúttal viszont a fáradhatatlanul

tüsténkedő ezüsthajú nénik helyén kedvetlen személyzet állt az „úri közönség” rendelkezésére. Az aluljárók reklámcédula-kínálóinak hitehagyottságával tartott egy csomó hagyományos (ingyenes) műsorismertetőt a teremfelügyelő, melyeket – bár aznap lejárnak – eszébe sem jutott kínálni (kérésre adott, természetesen).

Kétségtelen: a Ház életének-működésének nemcsak bulvársajtót foglalkoztató problémái benne vannak a levegőben. Számháborúsi zajlik, nem éppen elfogadható játékszabályok szerint. A „számszakiság” elsősorban pénzügyi kérdésekkel tartja bizonytalanságban a létszámot (a foglalkoztatottakat), az előadások *száma* inkább érinti (majd) a hallgatóságot – melynek a (lét)számára aligha lehet panasza. Legfeljebb az igazgatói páholy látogatottsága „szám-talan” (igaz, nem ez az első ilyen időszak). A koncerteken a figyelem középpontjába a műsorszámok kerülnek – melyek kisebb-nagyobb mértékben tanúskodnak a zene varázshatalmáról.

A zenekar a gyakori látogató számára is ismertebb és ismeretlenebb arcokból áll – van létszám, melyből kiülhet az árok mélyéről a pódium magasába az előadógárda. Művészek, akik kezdenek beletanulni abba, hogy ők közalkalmazottak, akik fellépéseikkel növelik szolgálataik számát. Különböző életkorú hangszereket, akik végzik a munkájukat – csak ritka pillanatokban érezhettük megvalósulni a szép magyar kifejezések, a hangszerjáték, a zenekari *játék* igazságtartamát. Nem játék volt, hanem feladat, amit el kellett végezni. Mivel pályaalakosok részéről történt, nemigen panaszkodhatunk.

Legalábbis azok nem, akik a mindennapi munka után felüdülést, kikapcsolódást kerestek. Akik Wagner operáinak (többkevesebb ismeretében jöttek, azok legfeljebb újrhallgathatták (emlékezetes élmények nélkül) a méltán népszerű részleteket: a Lohengrinből az Előjátékot és Elza álmát, majd az Előjáték és Izolda szerelmi halála következett (Temesi Mária, elismerésre méltó teljesítménnyel, közvetlenül egymás után énekelt az énekst-próbáló két részletet), majd Berczely István szólójával Wotan búcsúját és a tűzvarázst A walkürből. A baletzene kedvelői a második részt várhatták inkább, Hacsaturján Spartacus-szvitjét, melyet az est dirigense, Jurij Szimonov állított össze (koncert-féldíót kitevő terjedelemben).

Az egész est folyamán a hangok özöne változatosan sorjázott – sajnos, csak

„pihentetően”, bár igényes háttérzene-ként. Arra alkalmasan, hogy „kikapcsoljon” – arra viszont aligha, hogy katartikus hatást gyakoroljon. Van olyan stílus/irányzat, melyhez tartozó művek nem igénylik az előadó személyes „részvételt”, s nem kívánnak lélekemelő hatást gyakorolni. Wagner zenéjénél ez kevés – ha már az operavilágban jártasak interpretációjából sem árad meggyőződés, akkor igencsak baj van. Éspedig nem Wagnerrel.

* * *

Hit? Meggyőződés? Nevezze ki-ki, aminek akarja, tény, hogy a lelkes-elkötelezett előadások nem téveszthetik el hatásukat. Igen, Hollerung-produkciót dicsérek ismét. Akkor is, ha fenntartásaim vannak.

Jól kezdődött a június. A **Budapesti Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar**, a Budapesti Akadémiai Kórustársasággal és a Honvéd Férfikkal ismét új vállalkozásba kezdett. Aki hallotta, mindmáig emlékszik a Zeneakadémián rendezett Carmen-előadásra; ha másért nem, azért a csodáért, ahogyan a nagylétszámú kórus „észrevétlenül kilopakodott”, hogy az utolsó jelenetben az aréna tömegének hangját az előcsarnokból szólaltassa meg (szép példáját adva, hogy a meglévő terek kihasználása élményforrássá tud válni).

A most induló Opera concertante sorozatban népszerű operák koncertszerű előadását tervezik, természetesen mindenkor élve a helyszín-kínálta lehetőségekkel. A Nemzeti Hangversenyteremben a Parasztbecsület csendült fel, Selmeczi György „rendezésében”, azaz térélményt keltően, fényhatásokkal.

Turiddut orosz vendégművész, Viktor Afanasenko jelenítette meg, Alfióként Massányi Viktor lépett színre. Az előadás Santuzzája Szolnoki Fatime, Lolája Gál Erika volt. Mamma Lucia szerepét (beugrással) Tas Ildikó énekelte.

Reprezentatív előadásnak készült – voltaképp az is volt; más kérdés, hogy a tényleges hatást gyengítette, hogy a nagylétszámú közönség aligha képes követni a cselekményt. Olasz nyelvű előadás esetén a „sztori” ismerete kevés. (Törődjünk bele, hogy nem ez az ismeretterjesztés fóruma?!) A szöveg-értés szükségességét nemcsak a többé-kevésbé szakmabeli hiányolhatja, hanem a lelkes zenebarát is.

Már az is örömdetes, hogy ily módon kedvet kap a közönség az élőzene hallga-

tásához. A nézőtéri zavaró puszogások-zörgések egy része ugyanis épp abból fakad, hogy a gépi zenehallgatáshoz szokottak úgy viselkednek, mint otthon, TV-nézéskor vagy videózáskor; legfeljebb tudomásul véve, hogy itt nincs pillanatmegállító, újrhallgatási lehetőség. Remélhetőleg mindinkább rádöbbennek arra, hogy a *fesztelenségük* másokat zavar a mű élvezetében.

Ami a zenekar szempontjából fontos: az operaelőadásoknak köszönhetően beletanulnak a „kíséret” korántsem egyszerű gyakorlatába. Ebből adódóan, érzéke-

nyebb-árnyaltabb lesz a dinamikai skálájuk (néha kényszerűen alkalmazkodva az énekesek hangjához). Hozzászoknak ahhoz, hogy érzelmi-indulati töltéssel szólaltassák meg szólamaikat. A konkrét tartalom ilyenkor nagy segítséget jelent; s remélhetőleg a folyamatokban való gondolkozásról, a „láttatásról” a továbbiakban sem fognak leszokni.

Ismét bebizonyosodott „a kevesebb néha több” mondás igazsága: azáltal, hogy az egyfelvonásos önmagában került előadásra, osztatlan figyelmet élvezett a

zenekar részéről is. Olyan mozzanatokra figyelhettünk fel, melyek felett máskor (színpadi előadások) elsikkad a figyelem. Jelentős mozzanatok sorozatából állt össze a felvonás. Folyamatba ágyazódva is hatásosak voltak a máskor kiragadva megszólaltatott, népszerűvé vált részletek. (A zenekar teljesítményét dicséri a szolista-koncertek töltelékcsomagként nemritkán elcsépeelt Intermezzo.) A nagylétszámú vegyeskarra inspirálóan hatott a Honvéd Férfikar közreműködése.

Fittler Katalin

Magyar hárfaversenyek CD-felvételen

Az előzményekről a kísérszövegből értesülünk: Felletár Melinda (a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar hárfaművésze) a 2003/04-es évadban hat magyar hárfaversenyt játszott, a Magyar Rádió háromrészes sorozata keretében. Közülük került négy kompozíció (három 1st recordingként, egy pedig magyar kiadványon először) a felvételre.

Külön öröm: nem a koncert hangképét örökítve meg, hanem a Telecom Zeneházban rögzített stúdiófelvételként (Phoenix Studio). Hungarian Symphony Orchestra elnevezés hirdeti a borítón a közreműködő Telekom Szimfonikus Zenekart, melyet ezúttal Drahos Béla vezényel.

Magyar hárfaversenyek felsorolása a legtöbb szakmabeli számára tűnne nehéz feladatnak, s méltán: a széphanjú instrumentum, melynek művelői több fórumon működnek eredményesen (elég például a rangos Gödöllői Hárfafesztiválra utalni, mely immár hagyományosan idevonzza a hárfások nemzetközi élgárdáját), a repertoárból leginkább a szóló- és kamaraművek kerülnek előadásra, továbbá régi és mind újabb átíratok sokasága. A hárfaverseny mint műfaj önmagában is ritkaság-számba megy koncertek műsorán – a hazai termés megismertetése pedig, sajnos még mindig misszióknak számít. Így hát méltán illeti megkülönböztetett elismerés mindazokat, akiknek részük van e ténylegesen hiánypótló hangfelvétel elkészítésében.

Dohnányi Ernő Concertinója hangulatos nyitánya a műsornak. A kamarazene-kari kíséret és a szólóhangszer összjátéka problémamentesnek, harmonikusnak hat;

kérdés, valamely koncertteremben vajon hány helyről lehet ilyen ideális dinamikai arányokat hallani? Megmutatkozik tehát a felvételkedészítés eme specifikus haszna, ami a további kompozíciókban is faktúrák részletező és globális megismerését egy-

aránt lehetővé teszi. Bizonyára kedvező volt a zenekari játékosok számára a helyszín-választás; olyan akusztikai környezetben, ahol otthonosak, kétségkívül koncentráltabb teljesítményre képesek.

Balassa Sándor hárfára és vonószene-karra szánt Fantáziájában azon a nyelven szól, melyet Szonatinájában használt először. Virtuóz, de nem öncélúan, s mindvégig érződik az a szándék, hogy ne a „kuriózum” érvényesüljön (akár hangszínekben, akár speciális hárfaszerű játékmódokkal), hanem kifejezés hordozójává tegye a hangszeret. Érzések-indulatok hatják át a különböző tempójú-karakterű

tételeket – szimfonikus költemény mintájára, melynek programját nem tette közzé a szerző.

Farkas Ferenc életművének specifikumaként tartottuk számon eddig is a sokműfajúságot – ezúttal ismét megcsodálhatjuk azt a „könnyűkezűséget”, mellyel úgy találja magától értetődőként a kompozíciót, miként Pallas Athéné pattant ki teljes fegyverzetében, Zeusz fejéből. Elegancia, lebilincselően érdekes társalgási stílus, változatos tematikával. A hallgató pedig csak ámul: miért nem hallani gyakrabban?!

Hidas Frigyes Hárfaversenye az egész zenekar számára gondoskodik játszanivalóról. Körképet ad a ciklus három tétele, valamennyi hallgató számára követhető zenét, melyben hangulatok-karakterek sokasága vonul fel, s feltehetően épp ezek hangzó életre keltése hat inspirálóan a játékosokra.

Kidolgozottság, felépítettség és megformáltság jellemzi a műsor egészét, az „üresjáratok” teljes hiánya.

Méltóan reprezentálja a zenekar igényességét – s végre (ritka alkalom!) az érdeklődés, a figyelem erős reflektorfényre jut szólistaként is rangos zenekari művészek. Ilyenkor arra gondolunk: kár, hogy az elsődlegesen a koncertéletben tevékenykedő muzikusok teljesítményét kevés hangfelvétel őrzi. Nemcsak az utókor érdekében, hanem mindazok számára, akik nem jutnak el hangversenyeikre, s legfeljebb közvetett módon (esetleg csak a szaksajtóból) értesülnek munkájukról.

Fittler Katalin

„SZÉP VAGY, GYÖNYÖRŰ VAGY, MAGYARORSZÁG...”

– Zenei gyökereink kései hajtásai

A XVIII–XIX. századi magyar táncmuzsika fénykorát követően, az 1848-as szabadságharc utáni évtizedek népszerű kottakiadványainak köszönhetően, az egységes szöveggel ismertté váló népies műdalok fontos közösségi, nemzetösszetartó szerepet töltenek be. A verbunkos hangszeres táncmuzsika lassú elvirágzása idején ez a „demokratikus” művelt, és ezáltal színvonalát tekintve később nagy támadási felületet kínáló, újabb magyar zenestílus a hagyományos magyar lelki beállítódás egyfajta továbbéléseként jelenik meg.

Korábbi zenei gyökereinkből kisarjadt, gyakran régi hangulattípusokat őrző nótastílusunk tehát semmi esetre sem tekinthető valamiféle gyökértelen, „szintetikus” zenei irányzatnak, még ha a műfaj jelentős mértékben vált is kiszolgáltatottá a hiányos felkészültségű szerzők, csupán körülményesen megkonstruált alkotások létrehozásához elégséges tehetségének.

A II. Világháborút követően, a csak a népdalkultúra értékeit elismerő, a népies műdal iránt meglehetősen türelmetlenséget tanúsító, hivatalos irányzat hatása máig érvényesül, pedig a két stílus békésen megférhetne egymás mellett.

Még nagyobb baj, hogy ennek a „szégyellni való”, magyar zenestílusnak a háttérbe szorításával egyidőben egy globalizáló kultúra igyekszik benyomulni a sajátos nemzeti karaktert hordozó, mindennapi „használatra” kialakított magyar zenestílus helyére.

Régi hangulattípusokat őrző nótastílusunk gyökereihez vezet el bennünket soron következő vizsgálódásunk, amelynek tárgya két közismert, népies műdalunk lesz.

Idézzük most fel a két legfontosabbat a XVIII–XIX. századi magyar táncmuzsika által kedvelt hangsorok, hangulattípusok közül:

„kuruc” hangsor

(,ri)-,mi-fi-szi-lá-ti-dó-re-mi-mi-’fá

„hósi” hangsor

A fenti, kétféle moll hangsor használatából adódó, hangulati változatosságra törekvés érvényesül Chilesotti XVI. századi, német lantkéziratának magyar táncában, vagy Mozart 1778 nyarán, három évvel a hegedűversenyek után komponált, „egzotikus” indulójának (Török induló) magyaros közép részében is.

1

2

Lássunk további két példát az 1775-ben irt A-dúr (3. tétel), és G-dúr (1. tétel) hegedűversenyből arra, hogyan variálja-hullámoztatja egymásba Mozart a magyar táncmuzsika jellegzetes hangulattípusait, sejtelmes, „keleties” színezetet adva ennek a Lajta túlsó partjáról átvett, egzotikus táncmuzsikának, ami az ütőhangszerek által felidézett „janicsárzenekari” hangzás révén időnként törökös hangulattal keveredik. Amit itt Mozart alkalmaz, az tulajdonképpen nem kromatika, hanem a moll hangsor felső szakaszának hármas jellegéből (mi-fi-szi-lá , mi-fá-szi-lá és mi-fá-szó-lá) adódó hangsorok játékos egymásba hullámoztatása, „egzotikus” hangulati hatás felidézése céljából.

3

4

A Mozart A-dúr hegedűversenyből idézett magyaros táncnál megfigyelhetjük, hogy a szerző a nyolcad szünetekkel, megállított vonóval játszott részlettel a verbunkos „friss”-nek azt a ringatózó, szinkópás lüktetését emeli ki, amit 125 évvel később Vittorio Monti is felhasznál, világszerte ismertté vált „Csárdás”-ának Allegro vivace indításánál. A Monti Allegro vivace-szakaszát lezáró tizenhatod menet „kuruc” és „hósi” (bővített szekundos) hangulattípusait (lásd a 6. sz. kotta 1. és 2. ütemét) Mozart játékosan egymásba hullámoztatva variálja, a moll hangsor felső részének három hangsort (mi-fi-szi-’lá , mi-fá-szi-’lá , mi-fá-szó-lá) rejtő jellegének felhasználásával, élve a 12 fokú verbunkos moll hangrendszer adta mozgástér lehetőségével.

5

Allegro vivace

6

Itt jegyezzük meg, hogy a Bécsben élő Gluck által divatba hozott törökös, janicsárzenekari hangulattípus (1764) mellett a bécsieknek sokkal több alkalmuk volt magyaros egzotikumokkal találkozni, hiszen ezeket olyan jelentős kismesterek „szállították”, mint a Joseph Haydn korosztályához tartozó, Salzburgban (!) élő Michael Haydn, valamint a Bécsben működő Dittersdorf és Vanhal, vagy a Mozarttal egyidős Paul Wranitzky, akik vala-

mennyien kiváló hegedűsök voltak, és évekig éltek Magyarországon.

Mivel a bécsi klasszikusok nem egyházi jellegű kompozícióinak alapja a táncos lüktetés, ez még inkább indokolja, hogy műveikben felfigyeljünk a magyaros hatásokra.

A Mozart-példák mellé most a már említett „kuruc” hangsorra hozunk két példát. A második dallam a kuruc katonanóta népi változata. A népi változat 1-2. sora elringatózik a ri-hangra, majd ezekhez hasonló 4. sora a re-hangra hullámzik vissza. Ezt első két Mozart-kottapéldánk esetében is megfigyelhetjük, a 3. számú kottapélda végén megint annak első ütemei ismétlődnek. (A „kuruc” hangsor elnevezést Bárdos Lajos használja „Liszt Ferenc népi hangsorai” c. munkájában, lásd Zenetörténeti Tanulmányok, 1968, 177. l.)

7

Parlando, rubato

I. Te vagy a le - gény Tyu-ko-di paj - tás!
Nem o-lyan mint más, mint Kuczug Ba - lázs.
Te-rem-jen hát orszá-gunkban jó bor,ál-do-más,
Nem egy fil-lér, de két tal-lér kell i-de,paj - tás.

8

Parlando. Tura, (Pest vm.) 1906.D.

Kecs-ke-mét is ki-ál-lit-ja nyal-ka ver-bunk-ját,
Csár-da-e-lőtt ki is tü-zi ve-res zász-ló-ját.

Nótastílusunk vizsgálatához segítségünkre lesz még a feltehetően a XVIII. sz. végén keletkezett, és több változatban elterjedt „Cserebogár...” nótánk alábbi két változata. Előbb ennek a „hősi” és „kuruc” hangsort megjelenítő 3-4. sorát hozzuk példaként (Kerényi György: Népies műdalok, 1961, 18. l.), majd pedig 4. sorának bővített szekundos (fá - szi), „hősi” változatát (közli Sárosi Bálint: Cigányzene..., 137. l.):

9

Ugy - is hév nyár he - vi - ti keb - le - met,
Mi - ó - ta ró - zám bír - ja szí - ve-met.

10

Mi - ó - ta ró - zám bír - ja szí - ve - met.

Ez utóbbi hangsorunk nyomában elindulva kezdünk most hozzá legnépszerűbb népies műdalunk vizsgálatához.

Az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában Mus. Pr. 178, és 9786 jelzettel található az a kotta, amely a „Rumänische Serenade” (Nu m'abandona) címet viseli. A német szöveggel, 1918-ban Budapesten, a Nádor kiadónál megjelentetett „szalonzenekarra átirrt mű szerzőjeként Pazeller Jakab (1869, Baden, Bécs mellett - 1957, Budapest) katonakarmester, a világszerte ismertté vált „Herkulesfürdői emlék” szerzőjének neve van feltüntetve. (Ezzel kapcsolatban a Népszabadság 2000. május 5-i száma közölt interjút Pazeller Németországban élő dédunokájával, Pazeller Frigyessel.) A kottára pillantva meglepetéssel látjuk, hogy a dallam „Akácós út...” szövegkezdettel népszerűvé vált, népies műdalunkkal azonos. Pazeller Jakab Mátyásról tudjuk (lásd Marosi László: Két évszázad katonazenéje Magyarországon, 1994, 191. l.), hogy 1896. május 6-tól 1906. április 30-ig az aradi helyőrségnél, a 33. magyar gyalogezred zenekarának karmestereként szolgált.

A Népszabadságban közölt interjúból kiderül, hogy Pazeller az említett időszakban az Aradtól mintegy 100 km-re lévő, népszerű fürdőhelyen, Herkulesfürdőn dirigálta a 33. gyalogezred zenekarát (nyilván főleg a nyári hónapokban), és ezalatt a tíz esztendő alatt sok román népdalt gyűjtött, azokat feldolgozta, illetve később néhányukat ki is adta.

11

Ein süßes Wort, ein tiefer Blick.

(Nu m'abandona.)

Rumänische Serenade.

Minden jog fenntartva.
Alle Rechte vorbehalten.
Tous droits réservés.

Előadási jog fenntartva.
Aufführungsrecht vorbehalten.
Droits d'exécution réservés.

Deutsche Worte von E. Illo. Violine I. J. Pazeller.

Moderato:

1. Zi - geu - ner,
2. Mein Lieb - eben
schoell die Gei - ge nim und komm mit mir, die Nacht ist hell, _ zum Liebechen ge - hen
Dir _ weih ich dies klei - ne Sehn - suchts - lied, o komm zu mir, _ wenn uns kein and - rer
wir. Den Bo - gen streich' ganz sacht vor ih - rem Haus, recht süß und weich, lock' sie zu mir her.
sieht. Mein Schätzchen sieh, ich bin vor Lie - be krank, mein ar - mes Herz es ruft nach Dir so
aus. Zi - geu - ner spiel, laß schluchzen dei - ne Fie - del heut, mein Leid durch - fühl' und mei - ne Se - lig - bang.
Die Nacht ist hell, es wirft der Mond sein Sil - ber - licht, er sieht und schweigend stört Verlieb - te
keit. Mein Sehnen sag' ihm mit der Gei - ge Klang in Tö - nen klag' ihr wie ich litt so lang. **oroso.** Einsü - ßes
nicht. Er lä - cheilt still bei manchen Stel - dich - ein und kommt die Lust und auch die Herzenspein...
Wort, ein tie - fer Blick, ein hei - ßer Kuß, ein still - ver - schwiegnes trautes Glück. Nur Du al -
lein kannst mich damit be - glücken, Du al - lein, oh sag nicht nein, komm, laß uns glücklich sein! Ein sü - ßes
sein!
1.
2.
D. C. al Fine.

Copyright 1918 by Nádor Kálmán, Budapest-Leipzig.
All performing rights strictly reserved. N. K. 2611. 2624

Az említett „Román szerená” esetében annyi tehát rögtön megállapítható, hogy Pazellert nem szerzőként, hanem a szalonzenei feldolgozás elkészítőjeként kell számításba vennünk. Bár elfogadjuk az újságcikk állítását, miszerint Pazeller román muzikusok előadásában hallhatta ezt a dallamot, és ennek tudatában jegyezte le, majd adta ki mintegy 15–20 évvel később, úgy gondoljuk, ez mégsem tekinthető román dallamnak.

De mielőtt erre rátérnénk, előbb lássuk, hogyan rekonstruálható legismertebb népies műdalunk története a magyarországi kottakiadványok tükrében.

A román szöveggel, „Nu m’abandona !” (Ne hagyj el !) címmel ismertté vált dallamot a Rózsavölgyi és Társa kiadó 1917-ben, a szerző említése nélkül, Emőd Tamás szövegével, „Tap-solj, mulass...” címmel, „Elmúlt a nyár, szívünk regénye véget ért...” szövegkezdettel jelentette meg (lemezszáma 3857, OSZK-jelzete Z 65.748). Rózsavölgyiek ekkor Ello német szövegével is kiadták – szerzőként S. Telesfor nevét tüntetve fel –, „Vergesse mich !...” címmel, „Der Winter kam, es tragt Natur ihr Flokken kleid...” szövegkezdettel (lemezszáma szintén 3857, OSZK-jelzete Z 65.749). (Die Flocke=hópehely.)

A dalt valószínűleg még ugyanebben az évben (1917) a Nádor Kálmán kiadó is megjelentette Budapesten, a szerző nevének említése nélkül, Káty Ferenc magyar szövegével, „Egy ablaknál állj meg cigány...” címmel, „Akácos út ha végigmegyek rajtad én...” szövegkezdettel, közölve a dal román címét, valamint román szövegét (lemezszáma 2498, OSZK-jelzete Z 53.426).

12

Egy ablaknál állj meg cigány.

(Nu m'abandona!)

Ne hagyj el.

Minden jog fenntartva.
All rights reserved.
Tous droits réservés.Előadási jog fenntartva.
All rights reserved.
Tous droits réservés.

Magyar versét írta: Káty Ferenc

Moderato.

Ének.

Zongora.

1. A - ká - cos - út - ha - vé - gig me - gyek raj - tad
2. Az - éj - ma - dár - át - su - hana kis vá - ro
1. Un - gest as - cus - ce mi - a fa - cut tu - bi - ta

én, E - szem - be jut - egy ré - gi, szép re - gény: Nyár es - te
son, E - j - fel - re jár, s én az ut - cát ro - vom A bold - su -
mec mi - a - fost de - a - juns - să mi - pierd ră - dej - de - a - eu, căci trând - ne -

vult, pa - csir - tászolt a fan, Sitt ko - bo - rult, usa - vargott egy ci - gány Meg - szó - li -
gár de - res ha - jam - ra sült, Hi - deg, si - var csend ho - nál min - de - nütt, Az - ó - ta
trind ea - mandon - nat cum - plit so - şterg din grad, din su - fietu - mi ră - nit. A - mo - rul

N. K. 2495

Mivel a dal magyar szövege közismert, az összehasonlítás kedvéért közöljük a kiadványban található román szövegváltozat magyar fordítását, ha nem is versbe szedve, de legalább megpróbálva a vers gondolatiságát szó szerint visszaadni:

„Egy rejtett mozdulat, amit kedvesem tett felém,
Elég volt ahhoz, hogy elveszítsem belévetett reményeimet,
Mert ez engem akaratlanul arra készítetett,
Hogy gondolataimból, megsebzett lelkemből kitöröljem őt.

Ideális, tiszta szerelmem keservesen csalódott benne mindig,
S ezt azóta gyűlöletbe menekítettem,
Neki pedig azt mondtam: mindez miattam volt.”

Refrén: „De éjjel, álmomban, mint a mennyben,
Látom angyali arcod a női arcok között,
És ölelve, sírva kérem őt,
Ó, ne hagyj el !”

A fentiek alapján mindenesetre megállapítható, hogy a dal szövege, vagy akár annak „Nu m’abandona” címe túlságosan irodalmi nyelvezetű ahhoz, hogy népi eredetre gyanakodhassunk, hiszen a népi szóhasználatból kiindulva itt sokkal természetesebben adódna a „Nu mălasa” (Ne engedj el) kifejezés.

Megfigyelhetjük továbbá, hogy a román lassú, érzelmes dalok (doinák) hangvétele, kevésbé merész ívű dallamvezetése mennyire eltér a magyar dallamok hangulatvilágától. Bár a dallamban előforduló, „egzotikus” bővített szekund-lépés a román népzeneben is megtalálható, gondoljunk csak Bartók román karácsonyi (kolinda) dallamaira (1915), vagy eredetileg „Magyarországi román népi táncok” (1915) címmel megjelentetett művére, ez a dallam magyar eredetről tanúskodik.

Gyanítjuk, hogy a századforduló (1900) táján, talán inkább az Arad környékén és a Bánátban élő, nemcsak a magyar, de a francia dalkultúra által megérintett városi románság körében terjedhetett el román szöveggel ez a dallam. A századforduló idején a franciául is tudó román értelmiség körében divatossá váltak a könnyed hangvételű, érzelmes dalok, a szonok, és erre a hagyományos román zenétől eltérő stílusra való „ráhangolódást” véljük kihallani a „Nu m’abandona” dallamából is. (Az I. Világháborút követően, a Romániában létesült „Francia Misszió” tevékenysége, francia anyanyelvű tanárok bevonásával a francia nyelv- és kultúra további térnyerését szolgálta.) Az „Akácos út...” hangulattípusára ismerünk rá a 18 éves korától, 1886-tól Párizsban tanuló (a Lamoureux-zenekar hegedűseként, majd később balett-, operett- és színpadi zenék szerzőjeként működő) Vittorio Monti „Csárdás” című hegedűdarabjának lassú bevezetésében is, amely jellegzetes verbunkos stílusjegyeket hordoz. Itt említjük meg, hogy a huszár szavunkhoz hasonlóan a „czardas” is meghonosodott a francia nyelvben.

13

14

a tempo

A hegedűs és mandolinjátékos Monti világhírűvé vált művét a Ricordi-kiadó 1900 körül (lemezszáma 0000102597) jelentette meg Párizsban, hegedűre és zongorára, illetve két mandolinra és zongorára. A mű ajánlása Juliette Dantin kisasszonynak szól. (A kotta a római Santa Cecilia Konzervatórium könyvtárában B 859.112 jelzettel található.) A művet a Ricordi-kiadó az 1900-as évek elején Milánóban is kiadta, Ramella átdolgozásában, zongorára (lemezszáma 0000108669). Ennek egy példánya a Milánóhoz közeli Crema városban, a „Biblioteca del Civico Istituto musicale L. Folcioni”-ban fellelhető.

Bár a „Csárdás” keletkezésének pontos idejét nem ismerjük, feltehezzük, hogy talán az 1900. április 14-én megnyílt párizsi világkiállításon szerzett élmények, benyomások szolgálhattak az inspiráció alapjául. Ezen a világkiállításon jelent meg először Magyarország önálló kiállítóként, a Monarchiától függetlenül. A magyar huszárság történetét bemutató kiállítás, valamint Strelisky Sándor különlegesen nagyméretű, 3 méter hosszú és 1,5 méter széles, összemásolt technikával készült, „A csárdás” című, a Világkiállításon Nagydíjat kapott fényképe, és talán valamilyen zenei esemény, hallásélmény lehetett a híres hegedűdarab ihletője. (Ennek az élménynek talán részese lehetett Juliette Dantin is, a ki- nek az ajánlás szól.) Egyébként Strelisky fényképe az 1896-os Millenniumra készült. A 100 fős csoportkép a Népszínház művészeit ábrázolja egy csárdás jelenetében, a kép közepén Blaha Lujzával (lásd Lőwinger Mór: Fényképészeti Értesítő).

Monti „Csárdás”-a már a zongorakíséretben megszólaló, lassú előjátékkal (lásd a 3–4. ütemet), a „ri-mi-fá-szi-lá-ti-dó-re-mi-’fá” hangsorral megteremt a magyaros hangulatot. Ezt a hangsort tartotta jellegzetes magyar skálának Liszt (cigány hangsornak is nevezték), illetve ebből a skálából képezhető hangsorként vezet- te le Káldy Gyula annak másik, „magyar skála”-változatát, ami a „lá-tá-di-re-mi-fá-szi-’lá” szolmizációs sorral azonos (más szolmizációval: „mi-fá-szi-lá-ti-dó-ri-’mi”).

Népi verbunkos táncunk, a kapuvári páros verbung primo- és szekundó szakaszában (Szabolcsi: A magyar zenetörténet kézikönyve, 80. l.) jól megfigyelhetjük ezeknek a hangulattípusok- nak a ringatózását. Már korábban utaltunk rá, hogy XVIII–XIX. századi táncmuzsikánk hangsorainak mozgástera a teljes, 12 fo- kú verbunkos moll hangrendszerre kiterjed, tehát ez a változatos hangulattípusokkal behullámoztatott mozgáster nem merül ki egy-két u.n. „magyar skála”-ban. Tág mozgásterével táncmuzsi- kánk a moll hangsor felső szakaszának már említett hármas jel- legét („mi-’lá” szakasz) kiterjeszti a moll hangsor alsó felére is („lá-’mi” szakasz), miként azt Bartók „emelkedő” és „süllyedő” dallamvezetésénél gyakran láthatjuk.

De folytassuk tovább a kottakiadványok tanulmányozását. Pazeller szalonzenekari feldolgozását a Nádor Kálmán kiadó 1918-ban jelentette meg Budapesten, Pazellert tüntetve fel szerzőként. Ekkor Ello német szövegével, „Rumänische Sere- nade”-ként, „Ein süßes Wort, ein tiefer Blick” címmel – feltün- tetve a „Nu m’abandona” címet is –, „Zigeuner, schnell die Geige nimm und komm mit mir...” szövegkezdettel jelent meg (lemezszáma 2611,2624,OSZK-jelzete Mus. pr. 178 és 9786).

A dalt a Gerő-féle Zeneműtár (Budapest) „Román szerenád”- ként, „Kis ablakához állj cigány” címmel, „Szívembe zárva hord- dom néma bánatom...” szövegkezdettel (Balázs Andor szövegé- vel) szintén megjelentette hegedűre, énekre és zongorára, de a kiadás évét nem tüntették fel (OSZK-jelzete Z 302.706). Míg a többi kiadásban a dallam d-mollban áll, a Gerő-kiadó e-mollban

adta ki, a dallamkezdetet a ma is hallható „kurucos” verzió sze- rint adva közre.

Marton Sándor 1929-es, budapesti kiadása nyomán, a Zene- műkiadó 1950-ben szintén ezzel a „kurucos” dallamkezdettel, d- mollban adta ki az „Akácós út...”-at, egy-két kisebb dallamveze- tési módosítással, „Nosztalgia ‘20” albumában, tévesen Kalmár Tibort tüntetve fel szövegíróként (OSZK-jelzete Z 63.784):

15

Az 1929-es kiadás (Marton Sándor, Bp.) nyomán készült 1950-es változat „kurucos” kezdősora, majd 2. versszakának bővített szekundó indítása

Visszatérve az „Akácós út...”, illetve „Nu m’abandona” címmel ismertté vált, háromnegyedes ütemben lejegyzett dal tanulmányo- zásához, az embernek az a benyomása támad, hogy ennek a szaba- don előadandó dalnak a lüktetése a páros ütemű, magyar verbunkos táncmuzsika „lassú”-jában gyökerezik (lásd Monti „Csárdás”-át), és valójában 4/4-es ütemben kellene állnia. Benne a táncos ritmi- kán alapuló magyar zenei stílusnak „elrubátósodott”, ritmikai fe- szességét tekintve fellazultabb, ringatózóbb utánérzését véljük fel- fedezni: mintha egy verbunkos „lassú” ütemeinek elejéről elhagynánk az első ütésre eső hangot, de az ütemek második felé- ből még így is „átjön”, kivillan a jellegzetes tánc lépés.

Említett, hangelhagyásos módszerünket kipróbálhatjuk ifj. Johann Strauss lassú verbunkos tánccal kezdődő, „Pesti csárdás”-a (1846, Op.23) Andante tételének indítását véve alapul. Az ütem- előzőt, és az első három ütem második felét ugyanaz a ritmikai lüktetés uralja, mint az „Akácós út...” ütemeinek végét, és J. Strauss 2. ütemének második fele szinte tökéletes ritmikai egye- zést mutat az „Akácós út...” 3., 5. és 7. ütemének második és har- madik negyedére eső, jellegzetes ritmikai formulával.

Csárdás 16

De magyar jellegzetességet árul el az „Akácós út...” dallam- szerkezete is. A második verssor egy kvinttel feljebb követi a kezdősort, majd a harmadik verssor szintén a kvintváltó szerke- zetnek megfelelően válaszol (‘lá-’mi-ri-mi-’szó-fi) a kezdősor ,szi-lá-ti-dó-’re fordulatára (figyeljük meg a ,lá-’mi ,szi-’ri ,dó-’szó ,ti-’fi ,re-’lá kvinteket), és a régi magyar táncmuzsika „hősi” hangsorának jellegzetes ‘fá-hangjáról a ,lá-alaphangig ereszkedő zárómotívum – kis hangulati elringatózással – érinti a magyar táncmuzsika által szintén kedvelt li-(tá) hangot.

Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország....

Bartók 1943-ban, Amerikában komponált, öt tételes, Concerto című zenekari művének 4. tétele az Intermezzo Interrotto (Meg- szakított közjáték) címet viseli. A tétel elején, az oboán, majd a fuvolán megjelenő, váltakozó ütemben ringatózó 1. téma népzenei ihletésű, amely az akusztikus hangsorra épül („dó-re-mi-fi-

szó-lá-'tá), akárcsak a hasonló, parasztzenei hatásról tanúskodó Brácsaverseny 3. tételének 2. témájában található motívum (lásd a Serly-féle kiadvány 142–146. ütemét).

Ezt a táncos lüktetésű témát a 42. ütemtől, a valamivel nyugodtabb tempóban (Calmo), ugyancsak páratlan ütemben ringatózó 2. téma, a honvág-dallam követi. A 2. téma annak a népies műdalnak Bartók által feldolgozott változata, ami eredetileg Vincze Zsigmond „Hamburgi menyasszony” című operettjében csendült fel először Budapesten, a mai Erkel (akkor Városi) Színházban, 1922 januárjában, „Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország...” szövegkezdettel. Bartók írja:

„Bizonyára megfigyelték... hogy nem szeretem a zenei gondolatot változatlanul megismételni s egyetlen részletet sem hozok vissza ugyanúgy. Ez az eljárás a variálásra, a témák átalakítására való hajlamomból fakad... Az a szélsőséges változatosság, mely a mi népi zenékre jellemző, egyben a magam természetének megnyilatkozása.”

Lássuk most Vincze Zsigmond dallamát – amelyhez az operettben bevezető rész is tartozik, Kilényi Géza a szövegíró – majd pedig Bartók beszédes honvág-dallamát, amit a brácsákat követően (42. ütem) a hegedűk szólaltatnak meg a 49. ütemtől (lásd Kilényi befejező sorát: ”Úgy hí a hegedű...”):

17

Lassan.

nagyon visszafelé rit. *p* magyarosan

Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország... szág,

Gyönyörűbb, mint a nagyvilág! Ha zeng a zenés, látom ragyogó,

szép orcsidát, Tál-tos paripánkon

oda szállunk, Ha sa hi fja, lomb, vi-rág! Ugy

hi a ho-gó-dú, vár egy gyönyörű szép orcsidát! szág!

a tempo

18

,mi-fi-szi-lá-ti-dó-'re-dó-ti-dó-ti

lá-szi-lá-szó-fi-,re 'di-ti-lá-szi-tá-lá-fá-,mi

MI-FI-SZI-LÁ-TI-DÓ MI-FI-SZI-LÁ-MI-DÓ SZI-FI-MI-RI-FÁ-MI-DÓ, TI (LÁ)

A honvág-dallam első két üteme a „kuruc” hangsorra épül: ,MI-fi-szi-LÁ-ti-Dó-'re (a nagybetűvel kiemelt hangok szerepére majd külön kitérünk), a dallam az 50. ütemtől az 54. ütem elejéig terjedő szakaszban ezen a hangsoron hullámszik felfelé (emelkedés), majd lefelé, a szó-hangra történő elringatózással adva „süllyedő” irányt a témának.

A 18. kotta 54. ütemétől szolmizációs váltásokkal emeljük ki a „kurucos” dallamkezdet hangulatváltásokkal ringatózó íveit. Bartók az 50. és 54. ütemben, a kétféle térbeli elhelyezkedéssel, gé-ről és ef-ről elindított „kuruc” hangsorok hangkészségét felhasználva hullámozgatja bele ebbe az 56. ütem végén kezdődő zárómotívumba a „Ha zeng a zeneszó, látom ragyogó, szép orcád...” sor ,mi-fá-szi-lá-ti-dó-'re hangulatípusának (lásd a befejezés felső szolmizációját) di- és tá-hangokra elringatott változatát. Az 54–55. ütemet összekapcsoló gé-gisz (asz) lépésre az asz-gé dallamzárás rímel.

Az 54–55. ütemben Bartók a „kuruc” hangsorból formál széles, „végtelenített” öleléssel kitarulkozó dallamívet, majd az 56. ütemben, a dallamkezdet hangsorának általunk nagybetűvel kiemelt ,MI-LÁ-'DÓ vázába „kapaszkodva” merül alá. A már elnyugodni készülő dallam ekkor hirtelen elborul, „összeszorul”: mintha a „táltos paripákon” messzire szálló gondolat végül egy távoli sírhant pihenne meg... Vagy talán a régi hangulati emléket felidéző dallamtöredék már a közeli elmúlásnak is szól?

A zárómotívum hangulatípusának pontosabb beazonosítása érdekében, kiindulva az 54. ütem ef-hangról induló „kuruc” motívumából, zárjuk le a honvág-dallamot szünet helyett ef (LÁ)-hanggal. Az így kapott, két utolsó ütemet vessük össze a 19. kottával. Közlebb kerülünk ugyanis a zárómotívum tartalmiságához, ha régi hangulatípusokat őrző, szomorkás hangvételű (szövegű) népies műdalaink között keresünk hasonlókat (lásd a Zeneműkiadó „Szól a nóta” sorozatát): „Most van a nap lemenőbe...”, „Nótáskedvű volt az apám...” és „Balogh Örzse keszkenője...” (ez utóbbit hasonlítsuk össze Beethoven G-dúr románcának 61. ütemével is).

19 Rubato. Nagyon búsan – *Tieftraurig, Rubato*

rit. - - - rit. - - -

L Most van a nap le-me-nó-be, Ki-me-gyek a te-me-tő-be.

20

E7 A7 D7 E7

De még azt is meg-dup-láz-ta, ha az a-nyám meg-dor-gál-ta;
Az lett a sok nó-ta vé-gé, kint m-vuz-szik a te-me-tő-be;

21

D F#7 G H7 E7 A7

Mégy a nász-nép lá-nyos ház-hoz, ház a cí-gány ví-gat, zen-gőt, ví-gat, zen-gőt.

Az elmúlt évtizedek során, a népdalkultúra kizárólagos fontosságát hangsúlyozó, általánosító szemlélet a „félműveltek” műfajává fokozta le a magyar népies műdalt. Ideje lenne már ennek a még ma is élő dalkultúra-termésnek a legjavát kulturális közvagyonunk részeként számításba venni, hiszen ezek sok esetben régi hangszeres tánczenénk hangulatípusait, stílusjegyeit őrzik. Annak a bizonyos bartóki „tisztá forrásnak” a csobogásába régi táncmuzsikánk hangjai mellett időnként ennek a népies dalkultúrának a hangjai is belevegyülnek...

Ha az európai mesterek, Mozarttól Bartókig, olyan hűvös elkülönüléssel hallgatták volna ezeket a hangokat, mint tapasztalható néha manapság, akkor a XVIII–XIX. századi európai mesterek műveiben ma jóval kevesebb hangulati lenyomatával találkozhatnánk a magyaros muzsikának.

Rakos Miklós

Karl Böhm karmesteri tapasztalataiból

Karl Böhm (1894–1981) a XX. századi karmestergeneráció egyik elismert személyisége. Számos lemezfelvételén élvezhetjük a klasszikus és romantikus mesterek műveinek mintaszerű előadását. Az alábbiakban bőséges, megszívlelendő karmesteri tapasztalataiból idézünk.

Minden zenekar legkritikusabb pontjai közé tartozik a hangolás. Erről annyit beszélnek és írnak, hogy ezúttal a gyakorlati élet oldaláról szeretnék hozzászólni. Természetesen létrehozható elektronikus úton is a meghatározott rezgésszámú normál Á-hang, és aztán megkövetelhetjük a zenekartól, hogy erre hangoljanak be. Ha a zenekar jó szándékú, meg is teszi. De mi következik ebből a legrövidebb időn belül? A hegedűk magasabbak lesznek, ez a veszély különben is fennáll a vonósoknál, akik szeretnek magasabba hangolni, és a fúvósok már nem bírnak utánuk menni. Itt megjegyzendő, hogy az oboásnak, aki az Á-hangot megadja, előbb be kell „melegítenie” hangszerét, mert különben az első műsorszám közben szintén magasabb lesz a hangja. Az évek során arra a tapasztalatra jutottam, hogy valójában senki sincs birtokában az igazi Á-nak. A helyes hangolás – akárcsak a zenekar jó „hangolása” (minden vonatkozásban!) – kizárólag bajtársias megegyezés útján érhető el.

Egy példát mondok erre, amely egyben legkellemetlenebb emlékem is; az egyik dél-amerikai zenekarnál történt. Különleges zenekari ülésrend volt ott szokásban, amelyet hely hiányában nem tudtam megváltoztatni. Így közvetlenül előttem ült az első oboás és az első fuvolás, akik szolgálati éveik folyamán halálos ellenségekké váltak. Mindegyikük azt állította, hogy az ő normál Á-hangja a jó. Elképzelhető, milyen kínokat áll ki a karmester, akinek egész este két – néhány rezgésszámnyi eltéréssel különböző – hangolást kell hallgatnia.

Vannak elsőrangú zenekarok, mindekelőtt a Bécsi és a Berlini Filharmonikusok, akik szentül hisznek abban (különösen a vonósok), hogy a magasabb hangolás fényesebb hangzást eredményez. Ezért hangolnak magasabbra. Ezért nem egy énekes, akinek talán egyébként is meg kell küzdenie a magas hangokért, igen kellemetlen helyzetbe kerül csúcshangjai éneklésekor. Ezt a nézetet – vagy

is, hogy minél magasabb, annál fényesebb a hangzás – természetesen szintén ad absurdum lehetne vinni, és ez történt egyszer Bécsben, a Mesterdalnokok egyik új rendezése kapcsán. A jelenlévő Richard Strauss, aki minél öregebb lett, annál „magasabb” abszolút halással rendelkezett, az első felvonás után odajött hozzám és ezt mondta: „Nagyon szép, Böhm, nagyon jól vezényel, de tulajdonképpen miért játsszák a Mesterdalnokok nyitányát C-dúr helyett Cisz-dúrban?”

Mint már említettem, nem lehet előírni egy bizonyos hangolást, ez a kérdés csak barátságos megegyezés útján oldható meg.

A karmesternek már a próbákon is, de mindenekelőtt az előadás folyamán állandóan abszolút ellenőrzése alatt kell tartania a teljes művészi apparátust; zenekart, kórust, énekeseket. Állandóan készenlétben kell lennie; az elmerülés, az elűzés, a „mindenségben való feloldódás”, ahogy a Trisztánban éneklük, mindig végzetes.

Mintha csak ma lett volna, úgy emlékszem második Trisztán-előadásomra

Bayreuthban, amelyen Nilsson és Windgassen oly leírhatatlanul szépen énekelt, hogy az egész zenekart velem együtt szinte elragadta a hangok árja, és ekkor hirtelen átvillant az agyamon: „Ha most nem vigyázol, elúszol!” – Elképzelni is rossz, mi lett volna ebből az előadásból kontroll nélkül.

A karmesternek benne is kell lennie a műben, de ugyanakkor felette is kell, hogy álljon. Abban a pillanatban, amikor már nem képes a hamis hangokat meghallani, kijavítani, és az egyes hangszerek dinamikáját módosítani, elveszett a zenekar előtt. Az ilyen pillanatok tekintélye elvesztését jelentik. Példa erre a következő eset. Egyszer részt vettem egy zenekari próbán, amelyen a karmester többször rászólt a kürtösökre: „Túl hangosak, uraim, kérem játsszanak piano!” Amikor már harmadszor szólt emiatt, az első kürtös ránézett kollégáira, azok rögtön megértették őt. Majd amikor a karmester utána így szólt: „Nagyszerű, most jó volt!”, felállt az első kürtös: „Most egyáltalán nem játszottunk” – mondta.

Ami a kotta nélküli operavezénylést illeti, az a véleményem, hogy ehhez tulajdonképpen csak annak a karmesternek van joga, aki képes emlékezetből leírni a partitúrát. Ilyen volt Toscanini. Egy zenekari muzsikusként mesélte nekem, hogy egyszer ezt találta mondani Toscanininek: „Ön bizonyára pontosan tudja, mi következik, de minden egyes szót Önnel sem tud kívülről.” Mire Toscanini ezt válaszolta: „Adjon egy feladatot. Írja le a Mesterdalnokok verekedési jelenetének második fagott-szólómat, a szünetekkel együtt” – mondta a muzsikusként. Toscanini nekiült és leírta. Akinek ilyen fenomenális fotografikus emlékezőtehetsége van, az teljes joggal vezényelhet kotta nélkül, annál is inkább, mert tudomásom szerint Toscanini nagyon rosszul látott.

Koncerteken valamennyi klasszikus művet kívülről vezényelem, mert az az érzésem, hogy ezáltal szabadabban tudok

formálni. Ugyanakkor azt is merem állítani, hogy az éppen műsoron lévő szimfóniát valóban betéve tudom.

Minden zenekarral igyekszem újból megérteteni, hogy a zenében is minden relatív. Nem létezik „egyforma piano” és mindig mosolyognom kell, ha egy második oboás, figyelmeztetésemre, hogy hangosan játszik, ezt válaszolja: „Éppoly halkán játszom, mint a klarinét.” Először is, ez nem változtat azon a tényen, hogy az oboának erősebb a hangja, másodsor pedig történetesen csak a középső szólámat fújja és nem a dallamot, miközben a klarinétos a vezető szólámat játssza. Olyan dolgok ezek, amelyeket a komponista nem mindig jelöl meg – jóllehet például Wagner vagy Richard Strauss nagyon

pontosak e tekintetben. De mindent nem lehet jelölni, leírni, mert ez a zenészeket is megzavarná.

Nagyon fontos, hogy a zenekari muzsikus pontosan tudja, mit kell játszaniuk a kollégáinak. Így tudnia kell például, hogy ő csak akkor lép be, miután a kezdőhang, melyet kollegája játszik, már megszólalt. Hasonlóképpen ismernie kell kollégája szólámának kényesebb hangjait, azaz melyik hangja lesz egy kicsit magasabb vagy alacsonyabb, és ehhez igazodva neki is néhány rezgésszámmal magasabban vagy alacsonyabban kell megszólaltatnia az érintett hangot, hogy az összhangzás, illetve az akkord tiszta legyen. A zenében ugyanis fontosabb a fül, mint a szem!

A vezénylés meglehetősen egyszerűnek látszik. S ha tudjuk, hogyan kell ütemezni, az ütemezés önmagában még nem művészet. A tempó meghatározása csupán szégyényes váz, amelyből az interpretáció varázsának kell megszületnie. Sokszor gondolkoztam azon, mi teszi a karmestert bűvös hatásúvá... Mi, muzsikuskok, mindannyian hangulatemberek vagyunk, és a közönség is az. Újra meg újra a legjobbat adjuk vagy akarjuk adni, „szívből jött és szívhez szóljon”, írta Beethoven a Missa Sloemnis fölé; ezért nem képes soha a tisztán íróasztalon fogant zene meghódítani a hallgatók szívét.

Fordította és közreadja: *Boros Attila*

Folytatás a következő számban

A huszonkettes

Sorozatunk első részében a Magyar Rádió 6-os stúdiójának történetét az előzményektől kezdődően az építésén, valamint a háború utáni újjáépítésén át egészen a 60-as évekig mutattuk be. Az alábbi írásunkban történetét innen folytatjuk, azonban – kis kitéréssel – a másik „nagy” stúdió: a 22-es átadásáról is szót kell ejteniünk.

1960-ban készült el a Rádió másik „zenekari” stúdiója, a 22. (Építész tervezője Szende László és Nánási Sándor, akusztikai tervezője Dr. Tarnóczy Tamás.) Bár a stúdió eredetileg „zenekari” stúdióknak épült, valójában nem az, és a Rádiózenekar sem fogadta lelkesedéssel – tegyük hozzá: okkal. A 3. emeleten épült új stúdió megközelítése ugyanis problematikus: az egyetlen felvonóra való állandó várakozás, a Pagoda, az udvar távolsága mind-mind olyan tényező, ami a stúdió megítélését a hatossal történő összehasonlításban már eleve joggal lerontotta. Ám az ellenérzéseket nem csupán ez táplálta, ugyanis az akusztikai mérések után itt is sor került egy szimfonikus zenekari próbafelvételre, amely szinte teljes sikerrelenséggel végződött. Az „Egy kis éji zene” még elfogadhatóan megszólalt, ám a Csajkovszkij 5. szimfónia utolsó 4-5 perce katasztrófálisan hangzott. E lap olvasói tudják a legjobban, hogy ez a gyönyörű zene mennyire sűrű, (közismert szólással: milyen sok benne a hangjegy), s valóban még egy nagy koncertteremben is nehéz a fontosabb szólamokat kihallani az egyébként ugyancsak lényeges, de mégiscsak tömörítő szólamok közül, hiszen a hangelfedések törvényszerűségeit nem lehet

A 6-os stúdió belső tere, hátsó falán a később elbontott triptichonnal

áthágni. Ráadásul a hatossal lényegében azonos méretű, de ahhoz képest akkor majdnem egy fél másodperccel hosszabb utóhangosító idővel rendelkező helyiséget a nagy hangerősség annyira „túlvezérelte”, hogy szinte minden mindennel összemosódott. A technikai helyiség hangszórójából a mono technika pontszerűségén keresztül értékelve e hangzást, nem csoda, hogy a vélemények lesújtóak voltak, hiszen ilyen kusza hangképet ritkán hallani. Kezdő mérnök lévén, akkor még a törté-

nések közelébe sem engedtek, ám amikor a próbafelvétel után a műszakiak lesújtva távoztak a helyszínről, az otthagyt magánótekeresztet magamhoz vettem, s azt a mai napig őrzöm. Időnként meghallgatva megállapíthatom, hogy a 22-es stúdió eredeti állapotában egy szép, levegős hangzású kamarazenei stúdió volt, a hibát ott követték el, hogy *zenekari* stúdióknak nevezték. (A vonatkozó akusztikai ajánlások is csak 20 – maximum 25 – főnyi együttesek számára javasolják az ilyen nagyságrendű

helyiségeket, bár ez az ajánlás sem egyértelmű, hiszen míg egy kamarakórus gyönyörűen megszólal benne, addig egy big-band nagy hangerőssége már kellemtelen lehet, hiszen a hangzás elveszti belső tisztaságát, áttetszőségét.)

A teljes sikertelenségből eredően a 22-es kis idő múlva akusztikai korrekción esett át, (nem csekély szakmai sértődést is okozva), s ennek nyomán nyerte el mai hangzását. Ám esete is bizonyítja, hogy az akusztikai mérésekkel sok mindent feltárhatunk, ám a döntő szót mégis a közreműködő muzikusoknak kell kimondaniuk. A másik tanulság pedig, hogy nem szabad összekeverni a különböző zenei műfajokat: ha egy stúdió a nemzetközi akusztikai ajánlások szerint is kamarazenerére való, akkor azt ne erőltessük zenekari stúdióvá, főként, ha egy új létesítményről van szó!

A 22-es stúdióval kapcsolatos közjátékot azért említettem, mert amikor a 60-as évek közepén felmerült a 6-os belső kiképzésének felújítása, akkor az akusztikusok számára két lehetőség kínálkozott: vagy lebontják az addigra már valóban „bepatinásodott”, de akusztikai szempontból még kifogástalanul működő Békésy féle burkolatot, vagy azt meghagyva egy olyan, akusztikai szempontból nagyrészt áteresztő burkolattal fedik le, amely nem változtatja meg lényegesen a stúdió korábbi hangzását. A döntés (szerecsére) az utóbbi változat mellett történt. Ugyanis a korábbi akusztikával nem volt különösebb baj: magam is sok felvételt készítettem ott, teljes operákat (közöttük pl. egy ma már legendás, parádés szereposztású Bánk bánt), s eltekintve attól, hogy a kis tér jogosan fojtottabb akusztikája miatt mindent mesterségesen zengettünk, a megfelelő arányok még az akkori maximum 8 mikrofonnal is szépen kikeverhetők voltak. A döntésben bizonyára a 22-es stúdió körüli vitáknak is szerepük volt, hiszen ha átépítése után a hatossal is valami hasonló fiaskó történik, akkor ez a Rádió zenei munkáját illetően beláthatatlan következményekkel járt volna, nem is szólva az akusztikusokat ért végzetes erkölcsi veszteségről. Így azonban az új burkolat nem járt a zenekar által jogosan kifogásolható változásokkal, az udvari oldalajtó és a még megmaradt ablaksor befallazása pedig csökkentette az alapzajt, az ott folyó munka külső zavarását.

A hatos ebben az időben a Rádió legszelebb műfaji skálán használt stúdiója

Az „eredeti” 22. stúdió a pódium felől nézve

volt. Itt nem csak a különböző zenei műfajokról van szó (a könnyebb műfajokat is beleértve), hanem pl. a nagy nyilvános, körkapcsolásos vetélkedő sorozatokról, kabaréfelvételekről. Ebből eredően a stúdióknak jelentős közönségforgalma volt: s jó volt látni, hogy az ünneplőbe öltözött vendégek milyen gyakran töltötték meg „nézőterén” az ideiglenesen elhelyezett széksorokat. A műsorban akkor sűrűn hangzott el, hogy „közvetítést adunk a 6-os stúdióból”, vagy hogy „a 6-os stúdióban készült nyilvános felvételt hallhatták”.

A 6-os sztereósítása

A 6-os stúdió jelentősége tovább nőtt, amikor 1966-ban hátsó fala mentén megépült a sztereó technikai helyisége, eredetileg 6/2 megjelöléssel, mivel a régi technika maradt ezután a 6/1.

A sztereó technikát az akkori általános rádiós szemlélet nem tiltotta, de különösebben nem is favorizálta, a szokásos szlogennel szólva a „megtúrt” tevékenységek közé sorolta. Ugyanakkor a műszaki vezetés – tekintve a külföldi tendenciákat – nagy súlyt helyezett arra, hogy a Rádió minél több sztereó felvételt készítsen, s az akkor már kísérleti jelleggel kibontakozó hazai sztereó rádiózásba is bekapcsolódhasson. Mi sem természetesebb annál, mint hogy az első sztereó felvételekre is alkalmas stúdió a 6-os legyen. Mivel a korábbi mono megfigyelő helyisége alaprajzi okokból erre teljesen alkalmatlan volt, a régivel szemközti fala mentén új helyiség építésére volt szükség. Ennek áttekintőablaka a korábban már említett mives triptichon helyére került, s

ez utóbbinak sajnós nyoma is veszett. (Csak reménykedhetünk abban, hogy nem a kazánházban végezte, s egykor még előkerülhet egy villa előszobájából. Az is biztos, hogy ha kikerült a Rádióból, akkor sem aktatáskában csempészték ki a portán, hasonlóan pl. a szép régi Eszterházy bútorokhoz., amelyeket a 60-as évek elején antennaszerezéskor még magam is láttam az Eszterházy palota padlásán.)

A mono technikai helyiség még egy ideig tovább üzemelt, mivel az ottani munkával párhuzamosan készültek a sztereó felvételek. Emellett az egyre rendszeresebbé váló sztereó kísérleti adások is az új helyiségből történtek, hiszen évekig ez volt a Rádió egyetlen sztereó munkahelye. Ez utóbbiból eredően a 6-os műfaji skálája tovább szélesedett azzal, hogy kezdetben a sztereó hangjátékok is csak itt készülhettek, természetesen a Rádiózenekar szabad napjain, vagy külső koncert-napjain és a hétvégeken, mivel a stúdió zenei funkciója érthetően továbbra is elsődleges volt.

A sztereó felvételek a mono technikával ellentétben sokkal intenzívebben vonják be a természetes hangteret, hiszen egyik értelme éppen az, hogy a hallgatót ne csupán irány-, hanem térélményben is részesítse. A 6-os kis térfogata önmagában erre nem volt alkalmas: a felvételeket továbbra is mesterségesen kellett zengetni, ám hangjátékok készítéséhez – a szabadtéri imitációkat eltekintve – igen jó stúdióknak bizonyult.

A 70-es évek elején – éppen egy sztereó hangjáték felvételi szünetében – egy érdekes beszélgetést folytattunk Varga Géza rendezővel. (Jól emlékszem, hogy a hatos

egyik sarkában, két „kényelmes” bőgőszékre telepedve.) Géza feltette a kérdést: mi lenne, ha a sztereó hangjátékokat úgy hallgatnánk, hogy nem csak előttünk, hanem mögöttünk is lenne két hangszóró? Szó szót követett, s hamarosan – ugyancsak itt a 6-os falai között – elkészült a Magyar Rádió első kvadrafon – mai divatos elnevezéseivel surround, vagy a képhez kötötten „házimozi” – hangjátéka. Békésy György nem is sejtette, hogy az általa tervezett stúdió falai között milyen gyönyörűen szólalt meg Ibsen Peer Gynt-jének manó barlangja, (Európában az első kvadrafon hangjáték-részleteként), vagy Puskin Boriszának jónéhány reprezentatív jelenete. Ráadásul az a tény, hogy ebben az időben viszonylag sok hangjáték készült a hatosban, arra is ráirányította a figyelmet, hogy a hangjátékstúdiók sokszor igen erőteljes akusztikai csillapításával ellentétben milyen szép lehet a felvételeken az emberi beszédhang akkor, ha a prózai stúdiókhöz képest előbb és nagyobb hangtérben szólal meg. A hatos amikor zenekari stúdióként már messze elmaradt a kor követelményei mögött, a hangjátékok területén határozottan új, értékes színt jelentett.

Elmondhatjuk tehát, hogy a hatosban készült a Magyar Rádió első sztereó zenei és hangjáték felvétele, itt történt az első sztereó kísérleti műsorok lejátszása és itt készültek az első kvadrafon felvételek is. Ugyanakkor a 6-os terhelésének csökkentése érdekében hamarosan még több stúdió is sztereó (az 1. stúdió kvadrafon) technikát kapott, sőt külön sztereó műsorlejátszó is létesült, mert csak így vált le-

hetővé, hogy a 6-os valamennyi zenei produkciója az új, sztereó technikai helyiségben, s immár kivétel nélkül térhatású technikával készülhessen. Ennek nyomán sokkal később: 1993-ban a régi mono technika elbontásával egy kicsit megnövelhették a stúdió légtérét.

A környező országok rádiói között lassan az egyetlenné váltunk azzal, hogy nem volt „igazi” nagyzenekari stúdióink. Ennek elsősorban a felvételek levegőssége vallotta kárát, hiszen a mesterséges zengetés csupán egy pótmegoldás. Sajnos az akusztikusok részéről is volt egy olyan vélemény, mely szerint „a hatos mindenben megfelel a zenekari stúdiókkal szemben támasztott akusztikai követelményeknek, csupán a zenei rendezők és a hangmérnökök nem értik a szakmájukat”. E kérdés megoldása érdekében a műszaki igazgatóság hosszabb időre vendégül látott egy német (akkor még keletnémet) zenei rendezőt, hogy adja át tapasztalatait. Az egyébként kitűnő szakember persze hozzá volt szokva a Berli Rádió hatalmas zenekari stúdiójához, ahol a hangszerektől több méter távolságban elhelyezett mikrofonok is szép tiszta, amellet homogén hangzást produkálnak, s egy alkalommal – mintegy bemutatóként – a hatosban egy csellóversenyt egyetlen, magasra és a hangszerektől több méterre elhelyezett mikrofonnal vett fel, ezzel a zenei osztály lehallgatásán az erősen és szokatlanul elszínezett hangkép miatt nem kis botrányt okozva. Egyértelművé vált, hogy 2160 léghöbméter nem azonos egy nagyzenekari stúdióval, s hogy ilyen körülmények között csak több, közeli mikrofon által ke-

verhető ki a végleges hangkép. Egy konkrét példával szemléltetve: ha egy néhány ezer köbméter térfogatú stúdióban pl. a vonósok előtt elhelyezzük a mikrofont, akkor azon a fafúvók távolról és a terem által elszínezetten, elmosódottan, nem eléggé határozott hangkontúrokkal szólal meg a felvételen. Ha ugyanezt egy korszerű, 10–14 000 köbméteres nagy stúdióban tesszük, akkor a fafúvók ugyancsak a megkívánt második hangsíkból, de tisztán, mindenfajta elszíneződés nélkül jelennek meg, egyfajta kellemes távolsági kiterjedést kölcsönözve a felvételnek. Békésy idejében a felvételtechnikát még inkább a csillapított, visszafogottabb mono hangzás jellemezte, s a hangszereket körülölelő hangtérnek, a teremakusztikai környezet megjelenésének – már csak a mono technika okán is – nem volt olyan fontos szerepe, mint később. Ám a 60-as évektől – különösen az ébredező sztereó hangtechnika által is inspirálva – a szimfonikus felvételeknél felértékelődött a teremhatás, s egyre határozottabban jelentek meg a különböző hangsíkok. A nemzetközi zenei műsorcsere, és a hanglemezvásárlások révén bekerült külföldi felvételek olykor valóban levegős hangzása is ráirányította a figyelmet arra, hogy elkerülhetetlen egy új, nagyzenekari stúdió építése. (Milyen szép is lenne, ha a mondat második felét már múlt időben írhatnám, de sajnos e kérdés ma talán még aktuálisabb, mint évtizedekkel ezelőtt.) Ám hogy e cél érdekében milyen lépéseket tett a Rádió, s hogy e kérdés eddig mégis min bukott meg, azt a következő, befejező írásunkban olvashatják.

Ujházy László

Kirsten Liese

Egységben az erő

Öt élenjáró – német, angol, francia, lengyel és finn – zenekar határokon átívelő együttműködése

Európai zenekarok hálózata – itt némelyek az erősödő globalizációra való tekintettel talán vészharangot kongatnának. Az új európai zenekari szervezet tevékenysége felől azonban semmilyen veszély nem fenyeget. Ellenkezőleg: potenciális takarékoság helyett, a „SymphoNet” kölcsönös támogatáshoz, cserelehetőséghez és nagy projektek létrehozásához. szolidaritást és lehetőséget keres. Így az egyes zenekarok – önállóságuk feladása nélkül – a fejlődő nemzetközi zenei piac kihívásait jobban tudják állni.

Ki gondolt volna erre? Mialatt más zenekarok az állami szubvenció megtartásáért és a túlélésért küzdenek, keleten hirtelen egy kis csoda történik: január elsejétől a

lengyel kulturális minisztérium átveszi a Kattowitzi Lengyel Rádió Nemzeti Szimfonikus Zenekarának finanszírozását, és a muzsikuskok fizetését a duplájára emeli. Ez

éppen egy olyan országban történik, ahol más gazdasági ágazatok dömpingáiraikkal a nemzetközi versenyt élesítik és a bérszínvonalat csökkentik. A „SymphoNet”,

az új európai zenekari hálózat nélkül, amihez a lengyelek éppen most csatlakoztak, „egy ilyen siker soha nem lett volna elképzelhető”, ebben egészen biztos Alina Kantorska-Biegun, a zenekar menedzsere. „Közösen világossá tettük a lengyel kormányzat számára, hogy az azonos művészi színvonalú zenekarok közötti partnerkapcsolatnak az egyenlő bérszínvonal is feltétele.”

Első lépésként, novemberben Lyonban találkozott a „SymphoNet”-et létrehozó három alapító zenekar: a City of Birmingham Symphony Orchestra (CBSO), az Orchestre National de Lyon és a hr-Sinfonieorchester Frankfurt/Main menedzsere és vezető karmestere, a francia zenekar 100 éves fennállásának ünnepe alkalmából. A három napig tartó ünnepség folyamán, a munkaközösség az új tagokat, a lengyel zenekar mellett a Finn Rádió helsinki székhelyű Szimfonikus Zenekarát is üdvözölte.

A kezdet 2003 áprilisára datálódik. Ekkor határozták el a Hessische Rundfunk és a City of Birmingham Symphony Orchestra vezetői, hogy a Frankfurt/Main és Birmingham között fennálló testvérvárosi kapcsolatot kihasználva, a jövőben zenei területen is szorosabban együttműködnek. Hasonló programjaik révén, már addig is jó kapcsolat szövődött a két zenekar között, és Hugh Wolff, a hr-Sinfonieorchester vezető karmestere, hosszú idő óta szívesen látott vendég a szigetországban. Egy évvel később a francia testvérváros Lyon zenekara csatlakozott. A lengyelek beszerzésének főleg politikai okai voltak, mivel a zenekarok keleti kapcsolatokat kerestek. A finn zenekarhoz Sakari Oramo vezető karmester építette a hidat, aki a City of Birmingham Symphony Orchestra vezetését is ellátta.

Függetlenül az ügynökségektől

Az eddigi projektek visszhangja teljesen pozitív, a jövőbe vetett hit és remény óriási, miközben minden zenekarnál más aspektusok állnak az előtérben. Stephen Maddock (Birmingham) számára például a karmester- és szólista-cserék a legfontosabbak, függetlenül az ügynökségektől, amelyek – Maddock szerint – a művészközvetítést gazdasági szemlélettel végzik. Lelkesen mesél a Frankfurt/Main és Birmingham által 2004-ben közösen színpadra állított Händel oratóriumról, a *La Resurrezione*-ről, amit ügynökségek

nélkül régizenei szakértőkkel hoztak létre: „Az ilyen speciális, ritkán játszott műhöz nem könnyű énekeseket találni, nincs a repertoárjukon, extrán meg kell tanulniuk. Mégis megéri számukra bekapcsolódni egy ilyen projektbe, ha rögtön két szerződést is kapnak.”

Több megrendelés fiatal zeneszerzőktől

A kortárs zene gazdaságosabb támogatása áll Andrea Zietzschmann, a hr-Sinfonieorchester menedzsere számára az első helyen. Lelkesen számol be arról, hogy miképpen támogatja őt ebben a „SymphoNet”: „Minden zenekar megrendel egy művet saját országa egy zeneszerzőjétől. Ezt a kompozíciót aztán a hálózat minden zenekara előadja.” Így a kiválasztott zeneszerzők számára az ősbemutatón kívül 4 további előadás is biztosítva van. A projekt első felkért zeneszerzői – Jörg Widmann (Németország), Colin Matthews (Anglia), Marc-André Dalbavie (Franciaország), Nikolaj Gorecki (Lengyelország) és Jukka Tiensuu (Finnország) – számára máris nyitva áll a lehetősége annak hogy európaszerte nevet szerezzenek maguknak.

„Alapjában véve nem működünk másképp, mint az operai üzemben az intendánsok, akik már évekkorábban rájöttek arra, hogy olyan költséges előadásokat, amelyeket egy ház már nem tud finanszírozni, másokkal közösen kell létrehozni”, mondja Andreas Zietzschmann. Emellett az operaházaknak együtt kell élniük egy problémával, a premier privilégiumáért vívott harccal, ami a „SymphoNet” hálózat révén biztosított öt ősbemutatóval már eleve kiesik.

Csereprogramok muzsikuskonak

A „SymphoNet” leginnovatívabbnak a zenekari muzsikuskon számára szervezett csereprogramokban mutatkozik. Egy behatárolt időtartamban a zenészek szabadgoltathatják magukat és vendégként a partner zenekarban játszhatnak. A lehetőségek, amik egy ilyen csereprogramban adódnak, sokrétűek. Jun Märkl, aki 2005 szeptembere óta vezető karmestere az Orchestre National de Lyonnak, mindezek előtt nagyobb rugalmasságban és friss impulzusokban reménykedik, amit a muzsikuskon magukkal hoznak, ha más munkabeosztást és koncertritmust tapasztal-

nak, valamint „realizálják, hogy bizonyos célok eléréséhez különböző utak vezetnek.” Kollegája Sakari Oramo is a legjobb receptnek tartja a rutin ellen, ha muzsikuskon, akik közül néhányan 30-40 évig egy tradícióban gazdag zenekarban dolgoztak, egyszer „átnéznek a kerítésen” és új kihívásokkal konfrontálódnak.

A lehetőségből már néhány vonós Frankfurt/Mainból, Birminghamból és Lyonból profitált, minek következtében éppen a frankfurtiak értékes tapasztalatokat gyűjtöttek, olyanokat, amik nem közvetlenül a zenekari-, hanem a gyermek- és ifjúsági munkával voltak kapcsolatosak. Mert bár Simon Rattle és a Berlieni Filharmonikusok sikeresek oktatási projektjükkel, „Németországban még sok behozni-valónk van ezen a téren”, mondja Andrea Zietzschmann.

Ifjúsági munka

Erről nyilvánvalóan nemcsak a Berlieni Filharmonikusoktól és Simon Rattle-tól lehet tanulni, hanem a City of Birmingham Symphony Orchestra-tól ugyanúgy, ahol Simon Rattle már a berlini érája előtt egy bizonyos irányban dolgozott. Közben Birminghamban három-négy állandó alkalmazottal egy egész osztály létesült, tudósít Aisling O’Dea, a hr-Sinfonieorchester hegedűse, aki mint brit állampolgár néhány hétig a CBSO-t erősítette, és ötleteket gyűjtött az oktatási munkához. Az ottani program nem annyira a tánc kínálatokra koncentrál, mint a Berlieni Filharmonikusoknál. Birminghamban a zenészek elmennek az iskolákba, hogy a gyerekekkel együtt muzsikáljanak, hangszerbemutatókat tartsanak, mint a berliniek abban az időben, amikor még ehhez állami támogatást kaptak. Aisling O’Dea-ra különösen egy csoportos improvizáció volt nagy hatással, ahol a gyerekeket képek inspirálták arra, hogy érzéseiket és kitalált történetiket hangokban fejezzék ki. Ezekből az ötletekből a hr-Sinfonie Orchester már sokat profitált.

Eltérő próbaritmus

Időközben a franciák úgy tapasztalták, hogy „másutt keményebben robotolnak”, mondja Anne Poursin, az Orchestre National de Lyon főigazgatója. Annabel Faurite például két hétig Frankfurtban volt. A hegedűsnek meg kellett birkóznia a nagyobb penzummal. „Jól össze kellett

szednem magam, hogy koncentrálok”, sóhajtozott, „mivel egyáltalán nem voltam ahhoz szokva, hogy csak két kis szünettel majdnem öt órát próbáljak. Lyonban ennyi próbaidő két napra oszlik.” Amellett a hegedűs le volt nyugőzve attól, hogy „milyen motiváltan és alaposan dolgoztak még a hátsó pultok tuttjátékosai is, mintha kamarazenében szólistaként lettek volna szólamukért felelősek.”

Austin Rolands, a City of Birmingham Symphony Orchestra hegedűse szintén vendége volt az Orchestre National de Lyonnak. Az ő véleménye: „Bár a tea- és ebédszünet Franciaországban nagyvonalú, de végül is ugyanazt a munkát végézzük és ugyanazokat a darabokat játsszuk. Csupán a hangzás teljesen más.” És ez remélhetőleg így is marad, mivel a „SymphoNet” a muzsikuskésrével semmi esetre sem céloz meg hangzásbeli asszimilációt. „Ezért húzzuk meg a határt a késrében a vonósoknál”, mondja Jun Märkl, „mivel éppen a fúvósok, mint szólisták, adják meg egy zenekar speciális, felcserélhetetlen hangzását, ennek következtében saját zenekaruknál nélkülözhetetlenek, míg egy másikban idegen testek.”

A késrének még a vonósok esetében is áttekinthetőnek kell lennie, mondja a német-japán Märkl, úgy, hogy egy zenekar alkalmanként, meghatározott ideig, mindig csak egy vendéget fogadjon. Ellenkező esetben a kultúrpolitikusoknak esetleg az az ötletük támadna, hogy ebből a lehetőségből egy romboló takarékosági politikát vezessenek le, miszerint a zenekarok hiányuk pótlására, igényeik szerint egy közös „készletből” kíségtőket szerzenek és ezáltal státuszokat takarítsanak meg.

A zenekari hangzás jellege

Märkl, aki Münchenből jött és már egy sor német élvonalbeli zenekart dirigált, szintén nagy súlyt helyez a hangzásra, mint Daniel Barenboim, aki a Berlini Opera Alapítvánnyal összefüggésben már többször érzékenyvé vált azok iránt a veszőlyek iránt, amik egy zenekar autonómiájának elvesztése terén fenyegettek. Mint elrettentő példát említi Märkl a londoni zenei színteret: „Ott minden zenekar egyformán szól, mivel azok túlnyomó részben ugyanazokból az emberekből szerveződtek.” Ismer ilyen körülményeket Stephen Maddock is: „A CBSO csak

90 tagot számlál és nagyobb létszámot igénylő koncertekre rendszeresen kíségtőket alkalmaz. Ily módon természetesen nem tudunk olyan sajátos hangot képezni, mint amilyennel néhány élvonalbeli német zenekar rendelkezik.”

A stabilitás és exkluzivitás iránti érzékenység ellenére, a muzsikuskésrével egyik hálózati partner sem céloz meg gazdasági előnyöket, vagy az ún. synergie effektust, ami ebben az esetben a takarékoság és létszám-leépítés eufemisztikus kifejezése. Ellenkezőleg: A munka fontos része koncentráliódik szponzorok keresésére és további finansiális erőforrások feltárására. Emellett az Európai Uniótól is remélnék támogatást, ahova a „SymphoNet” jövőbeni projektjeire már beadta pályázatát.

Tervek a jövőre

A jövőre nézve sok ötlet született. Helena Hiilivirta, a finn Rádiózenekar zeneigazgatója 2010-ben a helsinki új koncertterem megnyitására, közös fesztiválra, meg szeretné hívni az összes partner-zenekart. Ez a hálózat történetének egy további csúcspontját jelentené, mivel egy dolog világos: csak egy ilyen rendkívüli alkalommal válna lehetővé mind anyagi, mind logisztikai okokból, hogy mind az öt zenekar újra találkozzon.

Egyébként Alina Kantorska-Biegun is egy ilyen fesztiválról álmodik, amit még korábban, talán 2007-ben Katowitz-ban vagy Varsóban lehetne megtartani, ha az EU támogatná azt. Amiben egy ilyen fesztivál más jelentős zenekari találkozóktól – mint pl. a berlini „young.euro.classic” – különbözne, hogy minden zenekar egymás után eljátszaná az öt megrendelt művet és ezzel egy egyedülálló interpretációs versengés állna elő.

Andrea Zietzschmann karmesterverseny meghirdetésére gondol. A jó ebben, hogy a díjnyertes a továbbiakban rögtön öt zenekarral dolgozhatna. Ami bizonyos: ha az idők folyamán a hálózathoz még további zenekarok csatlakoznak, további lehetőségek nyílnak meg. Mindazonáltal újabb zenekarok felvételéről egyelőre nincs szó. „Nem törekedünk a hálózat végtelen bővítésére”, mondja Andrea Zietzschmann, aki problematikusnak tartaná, ha valamikor is válogatás nélkül csatlakoznának zenekarok. „Egy olasz

operazenekar például egyáltalán nem ille- ne a körünkbe.”

Világklasszis rezek

Azt, hogy a partner-zenekarok hangzásukban, a hasonló programválasztások és struktúrák ellenére még mindig különböznek egymástól, a Lyonban három egymást követő koncertek bizonyították. Itt a britek elképesztették közönségüket szokatlanul világos, erőteljes duzzadó hangzással Mahler első szimfóniájában. Különösen a Ländlerben és a zárótételben szárnyalt az előadás, a Mahlernél oly tipikusan triviális és parodisztikus megtorpanás nélkül. Csupán a kánonszerű kezdet kontrabasszus szólójánál fejlődött ki egy gyászinduló hangzás, és jött át valami annak a komponistának e művet ihlető lelki gyötrelmeiből, aki éppen két szerencsétlen szerelmi affért hagyott maga mögött. Az ilyen bizonyos idegenszerűség ellenére az interpretáció meggyőző volt, a zenekar különösen a ragyogóan diszponált rezeseivel bizonyított.

Jun Märkl is meglepően jól vezeti a franciákat. Tüzes temperamentummal és precíz jelzésekkel ösztökélte muzsikuskésréit, hajtotta őket mint egy forgószél Wagner Bolygó hollandijának nyitányán keresztül. De nemcsak háromszoros fortissimói tartalmaztak lendületet és hangzási kompaktságot, Märkl minden filigráns, lírikus, elégikus, gracióz mondanivalónak is mestere, mint azt Dvořák kilencedikében és Prokofjev Klasszikus szimfóniájában jól érzékelhető volt.

Ennek a zenekari találkozóknak végső csúcspontját azonban a hr-Sinfonieorchester jelentette Hugh Wolff vezetése alatt, akit ismét új oldaláról lehetett felfedezni. Richard Strauss Halál és megdicsőülés programzenéjének interpretálása olyan döbbenetes hatású volt alaposágában, egyensúlyával és sokszínűségével, hogy belőle a kiváló Strauss karmester Christian Thielemannra emléke sejtett fel.

Tulajdonképpen kár, hogy a helyi frankfurti közönség ebből a győzelemből alig valamit tapasztalt. De talán ez is megváltozik majd, hiszen a Hessische Rundfunk terveiben szerepel, hogy a jövőben a publikumot is bevonják a hálózati programokba, sőt az utazásokba is. Ezt a szép ötletet feltétlenül szem előtt kell tartani.

(Das Orchester 2006/3)

A medenceferdülés sok olyan panaszt okozhat, ami negatív kihatással van a hangszerjátékra. Ennek a problémának a felismerése sok muzsikusknál gyakran alig, vagy csak későn történik. A medenceferdülés pedig már a gyermekkorban diagnosztizálható és kezelhető.

Katharina Apostolidis

Ferde vonósok

Medenceferdülés — hogy lehet felismerni és mi a teendő?

Sok írás született már a testi egészség és a sikeres hangszerjáték összefüggéséről. Ezzel szemben a muzsikussal foglalkozó orvostudomány kevés figyelmet fordított a medenceferdülés problémájára. Nemcsak a hivatásos, naponta több órát játszó zenészeknél vezethet a medenceferdülése a hangszerjátékra negatív hatást gyakoroló egészségügyi ártalomhoz, hanem a kevésbé intenzíven játszó gyerekeknél és fiataloknál is. Hegedűtanárként, több mint húsz éves tevékenységgel, sok fiatalembert ismertem meg, akiknek panaszai (pl. fej-, hát- és vállfájdalmak, szédülés, hallástorzulás, rosszullét, karfájdalmak a fogások tanulásánál, a fej oldalra hajlásának korlátozottsága, tarkógörcs és vibráló-nehézségek, egyoldalú váll magastartás) medenceferdülésre és annak kihatásaira voltak visszavezethetők. Sajnos a német iskolaorvosok – svéd kollegáikkal ellentétben – csak ritkán törődnek a medenceferdüléssel. Emiatt sok muzsikussal csak nagyon későn figyel fel a problémára, nem ritkán már főiskolásként, ha a makacs fájdalom miatt már kénytelen egy orvost felkeresni. Ekkor már lényegesen nehezebb a bajt orvosolni, mint a testi fejlődés időszakában, amikor a fejlődési rendellenességek sokkal könnyebben korrigálhatók, ill. teljesen megszüntethetők.

A medenceferdülés problémájának tudata segít felismerni néhány, a hangszerjáték során fellépő panasz okát, mind a felnőtteknél, mind a gyerekeknél. Ha ismert az ok, könnyebb az út a hatásos gyógykezeléshez.

Mi a medenceferdülés?

A medencegyűrű (*1. ábra*) a középen található keresztcsontból (1), valamint tőle jobbra és balra elhelyezkedő két csípőtányérból áll (2). A keresztcsonton nyugszik egy ízületi vápában a gerincoszlop (3). A keresztcsont két felső részén talál-

hatók a kereszt-csípőizületek, (4) amik a csípőtányérokat a keresztcsontoz rögzítik. Normális esetben a csípőtányérok tükrösen szimmetrikusak. Külső oldalukon rögzülnek a felső combcsontok ízületi fejei a csípőizülethez (5). A medencegyűrű ezzel a teljes törzs alapját képezi, és a lábak felfüggesztésére szolgál. A medence azonban nem merev, hanem az izmok és szalagok révén mozgékony. Ha például egy esésnél az egyik csípőtányér az ütközés következtében a két kereszt-csípőizület egyikében elfordult és ebben a sérült pozícióban rögzül, tehát magától a természetes helyzetébe nem tér vissza, medencecsavarodásról beszélünk.

A csípőizület alaphelyzete felfelé vagy lefelé mozdul el (*1. ábra*), aszerint hogy a csípőcsontizület fent előre vagy hátul lefelé csavarodott el. Milyen kihatásai vannak ennek?

A lábak ugyan a valóságban egyforma hosszúak, a csípőizület alaphelyzetének elmozdulása révén azonban az egyik rövidebbnek tűnik. Ezt funkcionális (szerzett) láb-hossz-differenciának nevezik. Ennek következményeként – a reakciólánc következő testrészeként – a gerincoszlop is eltorzul: meggömbül, amit gerincferdülésnek nevezünk. Ez a ferdeség az izomláncokon keresztül folytatódik az állkapocs- és szem tájáig. Az emberek 94–98 százalékának mindkét lába egyenlő hosszú, csak 2–6 százalékának rövidebb a felső- vagy alsó lábszára születésétől fogva, vagy fejlődési rendellenesség ill. lábtörés következtében. Ilyen esetekben az ún. anatómiai láb-hossz-differenciákat általában könnyen, egy cipő-emeléssel, ortopédiai „gördülő” talppal (tehát nem magasabb sarokkal!) ki lehet egyenlíteni. A funkcionális láb-hossz-differenciát azonban nem lehet olyan könnyen megszüntetni, mivel az gyorsan újra előállhat, ha az ember az okot nem ismeri fel. Ez általában egy sportbaleset, vagy egyéb esés kö-

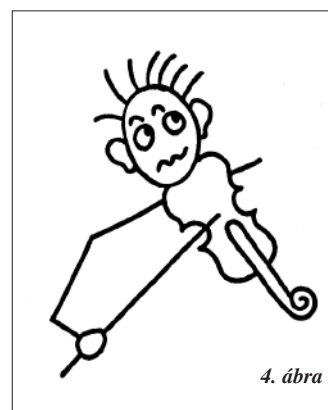
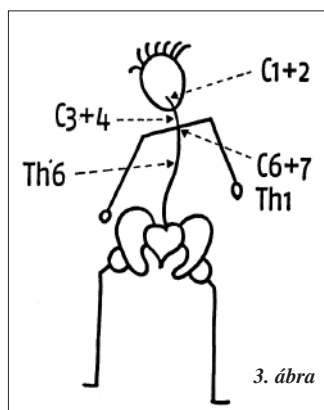
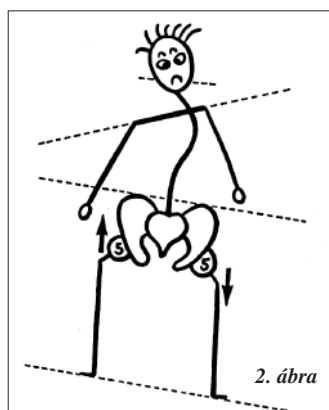
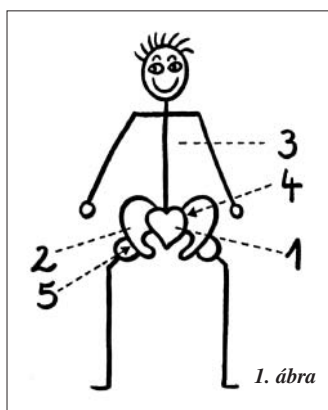
vetkezménye. Fennállhat azonban már a születéstől kezdve vagy örökölt kötőszövet-gyengeség következtében. Ebben az esetben például már egy megbotlás vagy – gyerekeknél – egyoldalúan terhelt gördeszkázás is kiválthatja a ferdeséget.

A lábboltozat állapota, valamint a boka- és térdizületek stabilitása is döntő jelentőséggel bír a lábizmok felépítése és funkciója szempontjából. Ha például a jobb bokaizület tartósan befelé dől, a hibás tartást az izmok mint egy láncreakció továbbítják, úgy hogy végül a jobb medence is ferde helyzetbe húzódik el. Ebben az esetben a statikai állapot egyénileg alkalmazott speciális betéttel újra helyreállítható.

Megbolygatott bélkörnyezet vagy étel-érzékenység a nem felismert okok közé számíthatnak. Az étel-érzékenység a bélizmok görcsét idézheti elő, ennek pedig a hát- ill. csípőhajlító izmokra van befolyása. Így ezek is megfeszülnek és elhúzzák a medencét.

Ezen kívül fontos kiváltó ok lehet az érzelmi stressz. A vesék csak kb. fél centiméterre helyezkednek el a csípőhajlító izmok mellett. Ha a gyermek nagyfokú stressz-szituációt él át, pl. a szülei válása miatt, ennek befolyása lehet a vesékre, amik hiányos vérrellátással reagálnak, ezáltal nyomásukat veszítik (egy léggömbhöz hasonlóan, amiből a levegő eltávozik), lecsúsznak, nyomást gyakorolva a csípőhajlítóokra, aminek eredménye megint csak a medence elferdülése.

Helytelen ülés folytán az iskolában, vagy a zenekarban, – amikor pl. a jobb lábba lógatva a szék alá húzzák, hogy a vonó ne a felső combba ütközzön – a jobb medencetányér előre húzódik. A gitárosok küzdenek azzal a problémával, hogy az egyik lábfej a lábpedál miatt folyamatosan pipázó” helyzetben van. Ezáltal ezen az oldalon a csípőmozgató izom megrövidül, és bekövetkezhet a csípőtányér elhúzóódása.

Az anatómiai és funkcionális láb-hossz-differenciát sajnos túl gyakran nem ismerik fel. Az érintettek számára ez fatális következményekkel járhat. A gyakran előírt sarokemelés a funkcionális láb-hossz-differencia esetében először ugyan kiegyenlítően hat, a test egyéb részén azonban a ferdeség marad, ill. kompenzációs okokból az még tovább torzul, mivel csak a láb hátsó részének emelése történt meg.

A medenceferdülés kihatásai

A testnek merőleges helyzetben kell lennie ahhoz, hogy az ember helyesen állhasson, ülhessen, futhasson vagy járhasson. Ha az egyik láb rövidebb, a központi test-súlypont megtartásához az izmoknak ellentartaniuk kell. A törzset az egyik, a fejet és vállat a másik irányba húzzák. Ez hátgerinc-ferdülést (skoliozist) és vállmagastartást eredményez. Az izomhúzóadások far- és hátfájdalmakat idézhetnek elő. Az évek folyamán az igénybe vett izmok erősödnek, mások gyengülnek. Ennél az aszimmetriánál a térd- és csípőizület károsodása szintén előprogramozott. Annak érdekében, hogy a járás és állás mégis biztonságos legyen, a lábak már nem dolgozhatnak szimmetrikusan. A rövidebbnek tűnő jobban a középben, a hosszabb kifelé messzebb áll. Ez a jelenség a gyerekeknél gyakran arról felismerhető, hogy előszeretettel állnak statikailag egy lábon, az ún. testsúlyt viselő lábon. A testben végbemenő láncreakció következtében a gerincoszlop görbületi átmeneteinél egyes csigolyák eltolódhatnak, aminek különböző következményei lehetnek (3. ábra): a medenceferdülés az elmozdult két felső nyakcsigolyával kapcsolatban (C1+C2) szédülésnek hallástorzulásnak és fejfájásnak, a 7. csigolya (C7) ill. 1. mellcsigolya (Th1) közötti átmenet

váll- és karfájdalmaknak, az elmozdult 6. mellcsigolya (Th6) rosszullét előidézői lehetnek. Blokkolt nyakcsigolyák okozzák, hogy a fej nehezen fordítható. A muzsikuskok számára különös fontossága van a 3. és 4. nyakcsigolya elmozdulásának (C3+C7), ami nagyothallást idézhet elő. A 6./7. nyakcsigolya elcsúszása (C6+CZ) a tenisz-könyök gyakori kísérője, az 1. elmozdult nyakcsigolya (C1) pedig a gyerekeknél hiperaktivitás vagy tartós koncentráció-hiány előidézője (nem feltétlenül, más okok is közrejátszhatnak) lehet.

Az ún. váll-kar szindróma a hegedűsök idő előtti alkalmatlanságának fő okozója. Ennek természetesen más előidézői is lehetnek, pl. túlterhelés, pszichikai stressz, stb., de csigolya-elmozdulással járó medenceferdülésre, ill. a medenceferdülés okozta hibás válltartásra is gondolni kell.

... az állkapocsra

A medence ferde állása miatt, az egyenlőtlen izomhúzóadás következtében, az alsó állkapocs is oldalra tolódik, úgy, hogy a felső és alsó állkapocs fogszora a harapásnál már nem fekszik pontosan egymáson. Az alsó állkapocs hibás állása miatt az állkapocs izületei is természetellenesen terheltek, ami izületi fájdalmakhoz és az izületek gyulladásához, fúvósoknál ansatz-problémákhoz vezethet. Fájdalom azonban nem csak az izületekben léphet fel, hanem a szem, a halánték, a fül, a nyak vagy a tarkó és a váll tájékán is.

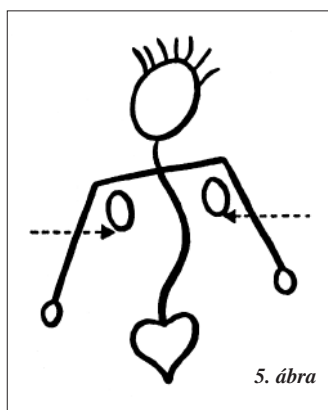
Mivel az izület alsó állkapocs része már nem megfelelően mozog az izületi tokban, száj nyitáskor vagy rágásnál gyakran roppanó hang hallható. A fog- és állkapocs ferdeségét is feltétlenül kezelni kell, mert az elhúzódtott alsó állkapocs, az izomhálózaton keresztül lefelé hatva, a gerincoszlopot a mellig – a medenceferdülés kiküszöbölése után is – ismét elfer-

dítheti. Mi köze mindennek a hegedüléshez és hegedű-oktatáshoz? Tud ön arról, hogy a tanítványa hegedülés közben összeszorítja a fogát? Talán ezt egyoldalúan is teszi? Esetleg félre húzza a hegedűtartásnál az egyik állkapcsát? Attól eltekintve, hogy a fogak összeszorítása a váll begörcsöléséhez és így vibrató-nehézségekhez vezethet, az egyoldalú szorítás a felső nyakcsigolya elmozdulását és ennek eredményekén a medence elferdülését eredményezheti. Szédülés, hirtelen hallásvesztés vagy fülzúgás is bekövetkezhethet az alsó állkapocs ferdulésétől.

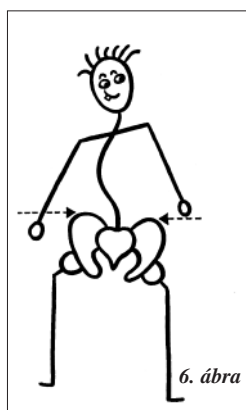
... a légzésre és a szemre

A mellkasár izomzati elhúzóódása következtében létrejött medence-, ill. gerincferdülésnél a légzés csak korlátozottan működik. Azonkívül a csípőhorpasz-izom (iliopsoas) a kötőszöveteken keresztül a rekeszizmokkal kapcsolódik. Ha az iliopsoas megrövidül, láncreakcióként a rekeszizom funkciója is korlátozódik.

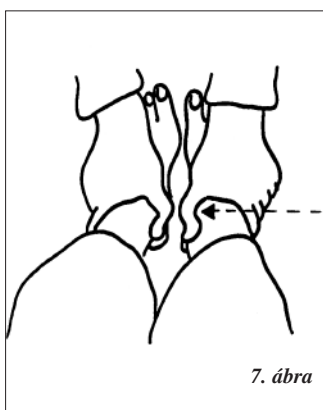
Medenceferdülésnél a fej is mindig ferdén áll. Mivel azonban a szem egyenesen és horizontálisan akar nézni, ezért a nyakcsigolyáknál már izomfeszültség keletkezik. A hegedűtartás kissé ferdévé válik. A medenceferdülésben szenvedő gyermek hegedülésnél a fejét legtöbbször nemcsak balra, hanem egyidejűleg előre fordítja, a jobb fülével a padló felé hajlva. (4. ábra) Ennek elkerülhetetlen statikai következményei vannak. A bal váll felhúzódik, a hátgerinc a melltartományban jobbra előre hajlik. Ezáltal izomzati kiegyenlítetlenség áll elő, azzal a veszéllyel, hogy a hátgerinc a nyaki- és melltartományban elferdül. Más oka is lehet annak, ami miatt egy gyerek a fejét ferdén tartja, pl. hogy az ujjaira így fókuszolja a szemét túl gyenge szemüveg vagy rossz álltartó miatt. Fontos tehát, hogy a hegedűjátéknál a fej

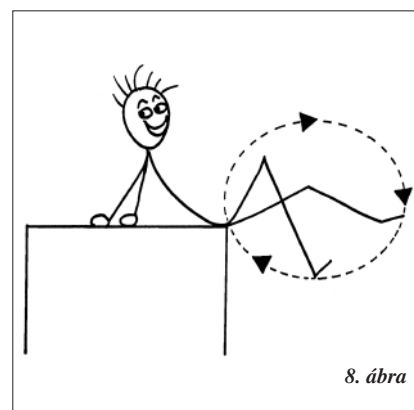
5. ábra

6. ábra

7. ábra

8. ábra

lehetőség szerint egyenes maradjon, legfeljebb csak kicsit balra forduljon, erős egyidejű oldalhajlás és a test balra csavardása nélkül.

Testtartás

A hangszeroktatásnál természetesen nincs „egyedül üdvözítő” testtartás. A tartás mindig egy nagyobb mozdulat rövid stádiuma. A növendék legyen ezért inkább mozgáskészültségben, pl. a lábak könnyű ingása révén, egy lábra (medenceferdülésnél a „kedvenc” lábra) helyezett testsúly helyett. A hegedűtartásnál képes legyen különböző fejmozdulatokra, gyakoroljon áll-, térd- és csípőmozgásokat. Az olyan hegedűoktatási módszert, amelyik statikus, egy láb súlypontjára helyezett, egyoldalúan kifelé fordított lábtartást tanít, inkább arra kellene módosítani – különösen ha a medence ferde –, hogy a test terhelése a két láb között váltakozva ide-oda helyeződjön át, a láb kifordítása nélkül. Ha a medence egyenes, onnan jön az erő, egyébként pedig a karokból.

A medenceferdülés felismerésének tesztje

Ehhez sem sok időre, sem komplikált mérőműszerekre nincs szükség. Próbálja ki a tesztet a növendékeivel és figyelje meg, hogy milyen eredménnyel jár. Ezután még mindig eldöntheti, hogy szorgalmazza-e a szülőknél egy szakorvos diagnózisát.

Először is nézze meg a gyereket, amikor önhöz a terembe érkezik: hogy jár? Hogy használja a lábait? Nyáron állás közben még a térdeit is megszemlélheti, nem dőlnek-e befelé. Nem áll-e a gyerek előszeretettel mindig ugyanazon a lábán? Ferdén tartja a fejét? Vagy nem egyforma magasak a vállai? Ferdén áll rajta az öv, a nadrág, a szoknya? Kérdezze meg, előfor-

dult-e, hogy szoknyáját vagy nadrágját csak az egyik oldalán kellett megrövidíteni.

Nézzé meg a fogát: a gyerek egymás után többször nyissa és csukja a száját, majd zárt fogakkal nyissa szét az ajkait, anélkül, hogy a fogait elmozdítaná. Használtsa össze a két felső és két alsó metszőfog közötti réseket. Pontosan egymás fölött vannak ezek? Eltolódnak egymástól? Kb. hány milliméterrel? Melyik irányban tér el az alsó állkapocs a felsőhöz képest? Adott esetben egy ilyen eltérés a medenceferdülés ismérve lehet.

Figyelje meg a gyereket álló helyzetben hátulról is. Álljon a háta mögé. Helyezze a hüvelykujját a lapocka alsó peremére; lejjebb van az egyik mint a másik? Ez a gerincferdülés jele lehet (5. ábra).

Ha van egy nagy tükre, állítsa elé a növendéket, álljon mögéje, és nyitott tenyérrel (mutatóujj álljon előre, hüvelyk lefelé), mutatóujjával nyomja meg a jobb és bal csípőtányér szabad szélét. Mindkét keze azonos magasságban van? Ha nem, a medence elhúzódtott (6. ábra).

Fogja át a hátán vagy hasán fekvő gyerek bokaizületét (7. ábra). A hüvelykujja közvetlenül a boka alatt van. Emelje fel a lábakat kb. 10 cm. magasra és húzza egyenes erővel maga felé. Majd érintse össze a két hüvelykujját. Pontosan illeszkednek? Ha nem, ez lábhossz-differenciára utal.

Mit tanácsoljunk?

Az előbbi teszteket csak felöltözött állapotban végrehajtott előzetes becslésnek tekintjük. Mit tanácsoljunk a szülőknél, amennyiben gyanú támad a medenceferdülésre? Feltétlenül lássa a gyereket, esetleg kezelje – ha szükséges – ortopéd orvos. Majdnem mindig szükség van a felső nyakcsigolya igazítására is, mivel enélkül a medence nem stabilizálható. Súlyos ese-

tekben a fogorvos beavatkozására is szükség lehet, az abnormális fogsor-állás rendezésére. Legtöbbször egy egyszeri kezelés is elégséges, néha azonban nem. Az éveken keresztül fennálló elferdülés átprogramozza az agyat. Az ilyen átprogramozások csak a normális mozgás gyógytornával történő újratanulásával szüntethetők meg. Gyakran kiegészítő, célzatos nyújtó-ill. erősítő gyakorlatokra, vagy kétkézű kiegészítő sportokra – mint úszás (különösen gyorsúszás) kézilabda, kosárlabda, tánc, mászás stb. – is szükség van. A tenisz, golf, hoki ezzel szemben olyan sportágak, amelyek a gerincoszlop egyoldalú elfordulásával járnak. Medenceferdüléssel küszködő növendékeim, akik hokiznak, golfoznak vagy teniszeznek, mindig visszatérő csigolya-elmozdulástól szenvednek. Ezek a torzulások a mindennapokra kevésbé, de a hegedülésre nagyon is kihatnak.

A mindig újból visszatérő medenceferdülés esetében teljes kivizsgálás szükséges annak érdekében, hogy nincs-e a deformáció mögött sok vagy trauma által keletkezett emésztési zavar, egyéb szervi probléma. Amennyiben a diagnózis a medenceferdülés kiváltójának a láb, vagy a lábfej izmait határozza meg, gyógytorna és ortopédiai betét javasolt. Egy, a rendelkezéseket megelőző gyakorlatot mindenképpen mutathat a növendékeinek (8. ábra). Ültesse a gyereket egy asztal szélére úgy, hogy az a tenyerével a háta mögött megtámaszkodik. A lábával lassú, köröző mozgást végezzen, „biciklizzen”. Mindkét irányba végzett kb. 16 körzés általában elegendő, nagyon görcsös izomzat esetében több szükséges annak érdekében, hogy csekély elmozdulás esetén a csípőtányérok ismét szimmetrikus pozícióba álljanak vissza.

(Das Orchester 2006/1.)

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

TRIALRT

1074 Budapest, Rákóczi út 60.

telefon: 351-1734, fax: 342-2143, e-mail: trial@trial.hu

“Minden, ami a zenéhez kell!”

Hangszerek és kiegészítők, hangszerállványok, kották, fejlesztőeszközök,
oktatást segítő eszközök, hazai és import termékek nagy választékban.

/ PETROF, WITTNER, THOMASTIK, PIRASTRO, LA BELLA, ADLER /

Zenekarok, magánszemélyek és közintézmények részére!

www.trial.hu

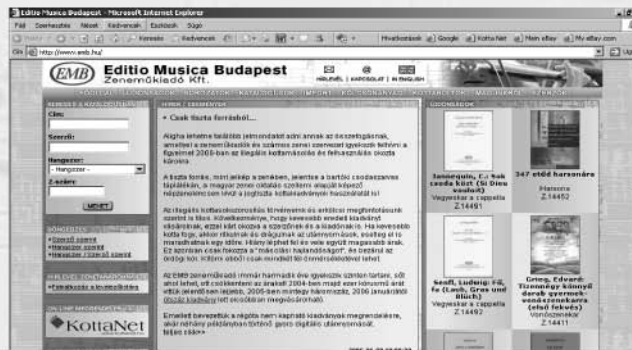
„Csak tiszta forrásból!”

www.emb.hu

A kotta fénymásolása lopás,
hiszen megkárosítja a szerzőket,
zeneműkiadókat és a zeneműkereskedőket.

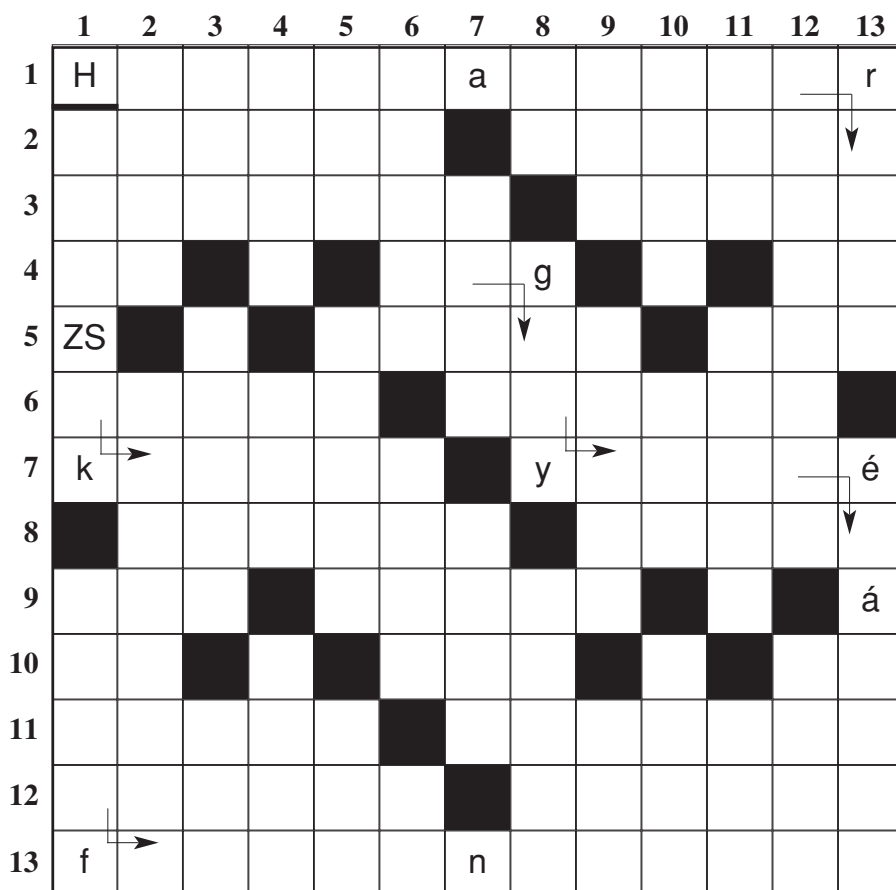
A szerzői jogi törvény ezért
tiltja a kottamásolást.

Eredeti, jogtiszta, reális árú kottákat kínál az
Editio Musica Budapest zeneműkiadó.

Telefon: (061) 2361-105 · E-mail: emb@emb.hu

Évfordulóra

Cranach; német festő és grafikus (1472–1553). **9.** Község Pécsről nem messze – vízió. **10.** Közigazgatási terület – ...-fok; kiszögellés Borneo délkeleti részén – horvát autójelzés. **11.** szénrel fűtött mozdony – Orengburg régebbi neve (egy szovjet vadászpilótáról). **12.** Hivatalos papír – egyik helyre sem.

FÜGGŐLEGES: **1.** A versidézet *negyedik, befejező sora* – a versidézet *második sora*. **2.** Állati fekhely – kellék a mézjárszéken. **3.** ... Vegas; a szerencsejátékok városa Nevadában – lapos fenekű csónak – Hull a hó és hózik, ..., Micimackó fázik. **4.** Szereplő Csokonai Dorottyájában – USA-rádiótársaság (National Broadcasting Company) névbetűi – Gárdonyi egyik komikus regényalakja (Gábor). **5.** Bő – ...beaf; angolosan sültött marhaszelet – Sapientia ...; A bölcsnek elegendő. **6.** Nyüst, átvitt értelemben cselszövés, olaszul (TRAMA) – cronaca... (fekete krónika); olasz újságok bűnügyi rovata – megszólítás. **7.** Ázsiai vadló – a háborúban vesztes félnek kell fizetnie. **8.** Mosdóban van! – ..., v. ...-cat; cicus, angol szóval. **9.** Skandináv váltópénz – nyakba vetett, széles sál – szürkeállomány belseje! **10.** A gyermekbénulás elleni védőoltás egyik kidolgozója. (Jonas Edward) – az einsteinium és az urán vegyjele – év, németül. **11.** ZZŐ – pénzügyi csőd – szél felőli oldal a hajózásban. **12.** Nagy királyunk nevét viselő beceneve – merre?

VÍZSZINTES: **1.** Bartók Béla halálának **6.** 2006-ban születésének **125.** évfordulóján Juhász Gyula a zeneszerzőnek ajánlott verséből idézünk négy sort. Az első sor. **2.** Kiindulásul szolgáló ellenérték – csokimázás cukorka. **3.** Edényeket tisztít –

után ellentéte. **4.** Humoros részlet! – a *versidézet harmadik sora* – a -va igenévképző párja. **5.** Halom – (száját) tát, tájszóval. **6.** ...-Frankivszk (Sztanyiszló); ukrán város – ...intern; a III. Internacionálé. **8.** ....-gacsos; girbeburba, tájszóval – ...

Zábó Gyula

ÖN IS LEGYEN ELŐFIZETŐNK!

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS SZAKLAPJA

Megjelenik:

évi 6 alkalommal

1 példány ára 300 Ft

Előfizetőknek: 1440 Ft + postaköltség

Összesen 2100 Ft /év.

Eljut:

minden magyar szimfonikus zenekarhoz, zenei intézményhez, és a zene iránt érdeklődőkhöz.

Foglalkozik:

A magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangverseny-kritikákkal, zenetörténeti írásokkal, hangszertörténettel és a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint hangverseny-programokkal.

Közéleti cikkek és hangverseny-programok az interneten is olvashatók:

www.hungorchestras.com

Megrendelhető: e-mailben: info@zenekarujrsag.hu
faxon: (36 1) 227 13 80

LÁTOGASSA ÖN IS RENDSZERESEN HONLAPUNKAT:

<http://www.hungorchestras.com>
<http://www.zenekarujrsag.hu>

<http://www.dalok.hu>

Naprakész információkhoz és a legfrissebb hírekhez, hangverseny-naptárhoz juthat a magyar zenekarok világából. Közvetlen átjárhatóság (link) minden magyar szimfonikus zenekar honlapjára és programajánlatára
Zenei link-gyűjtemény
A ZENEKAR újság archív számai három évre visszamenőleg.

Zeneletöltési lehetőség kedvezményes áron!

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA, VALAMINT A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS KULTURÁLIS ÜGYOSZTÁLYA támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felélős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tárogotó út 26.
Telefon/fax: 200-7330

e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu

Felélős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

BM Duna Palota

és Kiadó Duna Szimfonikus Zenekar

Próbatere: 1124 Budapest, Németvölgyi út 41.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
Levelezési cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Bérlévszárlás, jegyrendelés:
Jagoschitz Istvánné (+36-1) 250-5338
Internet: www.orchestra-duna.hu
E-mail: info@orchestra-duna.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.

Cím: 1221 Budapest, Ady Endre út 25.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
E-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbatere: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-0810 • Fax: 413-6365

Danubia Szimfonikus Zenekar

1066 Budapest, Jókai u. 2. I. em. 7.
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel./fax: (+36-1) 269-1178 • Sms: 06/20-20-20-11
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699
E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
<http://www.bpo.hu>

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

1800 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326 • Fax: 328-8910
<http://www.radio.hu/muveszet/>

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5770 • Fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu • <http://www.telekomzenekar.hu>

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: bco.office@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695 • Fax: (46) 351-497
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu • www.symph-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

Zuglói Filharmonia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar

1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 46701788; 467 0790;
E-mail: info@sztistvan-zene.sulinet.hu
<http://www.szentistvanzene.hu>

Fotó: Moldvai József

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized, cursive name that reads "Roberto Benzi".

Magyarországon jártak...

Roberto Benzi